

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Diplomová práce

2021

Mgr. Karolína Klinková

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

**Pravicový a ľavicový populizmus vo francúzskych
prezidentských voľbách 2017**

Diplomová práce

Autor práce: Mgr. Karolína Klinková

Studijní program: Mezinárodní teritoriální studia

Vedoucí práce: PhDr. Martin Mejstřík

Rok obhajoby: 2021

Prohlášení

1. Prehlasujem, že som predkladanú prácu spracovala samostatne a použila len uvedené pramene a literatúru.
2. Prehlasujem, že práca nebola využitá na získanie iného titulu.
3. Súhlasím s tým, aby práca bola sprístupnená pre študijné a výskumné účely.

V Prahe dňa 4.1.2021

Mgr. Karolína Klinková

Bibliografický záznam

KLINKOVÁ, Karolína. *Pravicový a ľavicový populizmus vo francúzskych prezidentských voľbách 2017*. Praha, 2021. 82 s. Diplomová práca (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálných vied, Institut mezinárodních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Martin Mejstřík.

Rozsah práce: 158 704 znakov

Anotace

Nárast populizmu je jedným z najvýraznejších fenoménov poslednej dekády politického diania. Hoci bol fenomén najmä v posledných rokoch skúmaný z mnohých perspektív, v súvislosti s ním vo výskume stále panuje niekoľko nezodpovedaných otázok. Jednou z nich je otázka obsahovej príbuznosti či odlišnosti pravicových a ľavicových populistických politik. Diplomová práca sa v tomto kontexte venuje prípadu francúzskych prezidentských volieb, ktoré sa konali v roku 2017, a v ktorých pravicová populistická kandidátka Marine Le Penová a ľavicový populistický kandidát Jean-Luc Mélenchon zaznamenali mimoriadny volebný úspech. Práca sa zameriava na politické návrhy, ktoré kandidáti prinášali v predvolebnej kampani. Špecificky narába s volebnými programami a mediálnymi vyjadreniami vybraných kandidátov ako tradičnou a modernou formou volebného marketingu. Diplomová práca prináša analýzu politických obsahov jednotlivých kandidátov vo vybraných tematických okruhoch vyplývajúcich z teórie zaoberajúcej sa vzťahom medzi pravicovým a ľavicovým populizmom, ako aj ich porovnanie. Jej hlavným výstupom je popis spoločných a rozdielnych črt v navrhovaných politikách dvoch vybraných populistických kandidátov.

Annotation

The rise of populism is one of the most significant political phenomena of the last decade. Although populism has been studied from various perspectives, especially in recent years, there is still number of unresolved issues related to the phenomenon. One of them is a question of the relation between right-wing and left-wing populist policies. In this context, the thesis deals with the case of the 2017 French presidential election. In this vote, both right-wing populist Marine Le Pen and left-wing populist Jean-Luc Mélenchon achieved extraordinary political success. The thesis examines policy content of the selected thematic areas that the candidates were focusing on during the election campaign. It specifically examines electoral programs and media statements of the candidates as the sources of their policies. The thesis provides an analysis of the policy content of individual candidates, as well as a comparison of the policies in the selected thematic areas. Its main output is a description of the common and different features of the pre-election promises of the two selected populist politicians.

Klíčová slova

Populizmus, pravicový populizmus, ľavicový populizmus, Francúzsko, Marine Le Penová, Národný front, Národné združenie, Jean-Luc Mélenchon, Nezlomné Francúzsko

Keywords

Populism, right-wing populism, left-wing populism, France, Marine Le Pen, National Front, National Rally, Jean-Luc Mélenchon, Unbowed France

Title

Right-wing and left-wing populism in the 2017 French presidential election

Poděkování

Ďakujem PhDr. Martinovi Mejstříkovi. Bez jeho rád a pripomienok by moja diplomová práca v tejto zvláštnej dobe vznikala len veľmi ťažko.

Takisto ďakujem Kirillovi, s ktorým sa vždy dalo spravodlivo rozhorčiť nad tým, ako ľudia vytrvalo zamieňajú populizmus za demagógiu.

Motto

„We take Gotham from the corrupt! The rich! The oppressors of generations who have kept you down with myths of opportunity, and we give it back to you... the people.”

– *Bane, The Dark Knight Rises*

ZÁVĚREČNÉ TEZE MAGISTERSKÉ PRÁCE NMTS

Závěrečné teze student odevzdává ke konci Diplomního semináře III jako součást magisterské práce a tyto teze jsou spolu s odevzdáním magisterské práce do SIS předpokladem udělení zápočtu za tento seminář.

Jméno:

Karolína Klinková

E-mail:

50960288@fsv.cuni.cz

Specializace (uved'te zkratkou)*:

NMTS – ZES

Semestr a školní rok zahájení práce:

LS 2018/2019

Semestr a školní rok ukončení práce:

ZS 2020/2021

Vedoucí diplomového semináře:

PhDr. Zuzana Kasáková, Ph.D.

Vedoucí práce:

PhDr. Martin Mejstřík

Název práce:

Pravicový a ľavicový populizmus vo francúzskych prezidentských voľbách 2017

Charakteristika tématu práce (max 10 řádek):

Diplomová práce sa zaoberá obsahmi navrhovaných politík u dvoch vybraných francúzskych politikov – pravicovej populistky Marine Le Penovej a ľavicového populistu Jeana-Luca Mélenchona. Zameriava sa na obsahy, ktoré politici komunikovali vo francúzskej prezidentskej kampani v roku 2017, teda vo voľbe, v ktorej obaja kandidáti dosiahli mimoriadne výsledky. Špecificky sa zameriava na niekoľko tematických okruhov vyplývajúcich z teórie venujúcej sa vzťahu medzi pravicovým a ľavicovým populizmom: ekonomickú, kultúrnu, zahraničnopolitickú a bezpečnostnú agendu a postoj k inštitucionálnej reforme štátu. Práca prináša analýzu jednotlivých navrhovaných politík, ale aj ich porovnanie. Prispieva teda nielen do debaty o pravicovom a ľavicovom populizme, ale zároveň aj do diskusie o tom, aké sú medzi pravicovými a ľavicovými populistami obsahové prieniky či rozdiely.

Vývoj tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):

Primárny cieľ a vymedzená téma práce zostávajú rovnaké s pôvodným zadaním. Diplomová práca analyzuje obsahy vybraných populistických kandidátov vo francúzskych prezidentských voľbách 2017. Práca si tak naďalej dáva za cieľ preskúmať, v čom sa politické obsahy Marine Le Penovej a Jeana-Luca Mélenchona líšili a v čom si boli podobné. Za hlavné rozšírenie témy možno považovať zahrnutie mediálnych vyjadrení skúmaných kandidátov medzi výskumný korpus. Popri predvolebných programoch na nich práca ilustruje politické obsahy zvolených politikov.

Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):

Úvod

1. Teoreticko-metodologický rámec

2. Analýza prezidentskej kampane Marine Le Penovej

3. Analýza prezidentskej kampane Jeana-Luca Mélenchona

4. Porovnanie obsahov navrhovaných politik kandidátov

Záver

Hlavní výsledky práce (max. 10 řádek):

Hlavným výstupom práce je analýza a porovnanie politických obsahov pravicovej populistky Marine Le Penovej a ľavicového populistu Jeana-Luca Mélenchona vo francúzskych prezidentských voľbách 2017. Z analýzy obsahov programov a mediálnych vyjadrení vyplynulo, že zatiaľ čo v niekoľkých ohľadoch boli návrhy kandidátov výrazne odlišné až navzájom sa vylučujúce, v iných okruhoch sa aj napriek rozdielnej ideologickej príslušnosti zhodovali. Styčné body najčastejšie vyplývali z populistického prvku ich politik, a to napríklad pri vybraných ekonomických otázkach či téme inštitucionálnej reformy štátu. Analýza však ukázala, že aj napriek tomuto prieniku sa motivácie politikov výrazne líšia. Zatiaľ čo za hlavný cieľ navrhovanej politiky Jeana-Luca Mélenchona možno považovať zmenu spoločnosti na rovnostárskejšiu, u Marine Le Penovej je to spoločnosť, ktorá bude suverénnejšia.

Prameny a literatura (výběr nejpodstatnějších):

Primárne zdroje:

- LE FIGARO. Résultats de la recherche – Jean-Luc Mélenchon. Le Figaro [online]. 18/03/2017 – 22/04/2017 [cit. 22-11-2020]. Dostupné z:

<https://recherche.lefigaro.fr/recherche/jean-luc%20m%C3%A9lenchon/?datemax=22-04-2017&publication=lefigaro.fr&datemin=18-03-2017&type=ART>

- LE FIGARO. Résultats de la recherche – Jean-Luc Mélenchon. Le Figaro [online]. 18/03/2017 – 22/04/2017 [cit. 22-11-2020]. Dostupné z:

<https://recherche.lefigaro.fr/recherche/jean-luc%20m%C3%A9lenchon/?datemax=22-04-2017&publication=lefigaro.fr&datemin=18-03-2017&type=LIV>

- LE FIGARO. Résultats de la recherche – Marine Le Pen. Le Figaro [online]. 18/03/2017 – 22/04/2017 [cit. 06-11-2020]. Dostupné z:

<https://recherche.lefigaro.fr/recherche/marine%20le%20pen/?datemax=22-04-2017&publication=lefigaro.fr&datemin=18-03-2017&type=ART>

- LE FIGARO. Résultats de la recherche – Marine Le Pen. Le Figaro [online]. 18/03/2017 – 22/04/2017 [cit. 06-11-2020]. Dostupné z:

<https://recherche.lefigaro.fr/recherche/marine%20le%20pen/?datemax=22-04-2017&publication=lefigaro.fr&datemin=18-03-2017&type=LIV>

- LE MONDE. Résultats – Jean-Luc Mélenchon. Le Monde [online]. 18/03/2017 – 22/04/2017 [cit. 18-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/recherche/?search_keywords=jean-luc%20m%C3%A9lenchon&start_at=18/03/2017&end_at=22/04/2017&search_sort=date_asc&page=1

- LE MONDE. Résultats – Marine Le Pen. Le Monde [online]. 18/03/2017 – 22/04/2017 [cit. 03-11-2020]. Dostupné z:

https://www.lemonde.fr/recherche/?search_keywords=marine%20le%20pen&start_at=18/03/2017&end_at=22/04/2017&search_sort=date_asc&page=1

- MÉLENCHON, Jean-Luc. L'Avenir en commun. Paris: Seuil, 2016. ISBN: 978-2-02-131752-7.

- RASSEMBLEMENT NATIONAL. Les 144 engagements présidentiels. Rassemblement National [online]. 2017 [cit.10-10-2020]. Dostupné z:

<https://www.rassemblementnational.fr/pdf/144-engagements.pdf>

Sekundárne zdroje:

- GANDESHA, Samir. Understanding Right and Left Populism. Critical Theory and Authoritarian Populism, Londýn: University of Westminster Press, 2018. ISBN 9781912656219.

- IVALDI, Gilles. Populism in France. In: STOCKEMER, Daniel. Populism Around the World. A Comparative Perspective. Berlin: Springer. ISBN 978-3-319-96757-8.

- LEES-MARSHMENTS, Jennifer. Political Marketing: Principles and Applications. New York: Routledge, 2009. ISBN 978-0415431293.

- LILLEKER, Darren G. Key Concepts in Political Communication. Londýn: Sage Publications, 2006. ISBN 9781446212943.

- MARCH, Luke. Left and right populism compared: The British case. The British Journal of Politics and International Relations. 2017, 19:2.

- MOFFIT, Benjamin. The Global Rise of Populism. Redwood: Stanford University Press, 2016. ISBN 9781503604216.

- MUDDE, Cas. The Populist Zeitgeist. Government and Opposition, 2004, 39:4.

- MUDDE, Cas – ROVIRA KALTWASSER, Cristobal. Exclusionary vs. inclusionary populism: Comparing contemporary Europe and Latin America. Government and Opposition, 2013, 48.

Etika výzkumu:**

Jazyk práce:
slovenský

Podpis studenta a datum

Schváleno

Datum

Podpis

Vedoucí práce

Vedoucí diplomového semináře

Vedoucí specializace

Garant programu

* BAS – Balkánská a střeoevropská studia; ES – Evropská studia; NRS – Německá a rakouská studia; RES – Ruská a eurasijská studia; SAS – Severoamerická studia; ZES – Západoevropská studia.

** Pokud je to relevantní, tj. vyžaduje to charakter výzkumu (nebo jeho zadavatel), data, s nimiž pracujete, nebo osobní bezpečnost vaše či dalších účastníků výzkumu, vysvětlete, jak zajistíte dodržení, resp. splnění těchto etických aspektů výzkumu: 1) informovaný souhlas s účastí na výzkumu, 2) dobrovolná účast na výzkumu, 3) důvěrnost a anonymita zdrojů, 4) bezpečný výzkum (nikomu nevznikne újma).

Obsah

ÚVOD	2
1 TEORETICKO-METODOLOGICKÝ RÁMEC	8
1.1 POPULIZMUS	8
1.2 ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA POLITICKÉHO MARKETINGU	12
1.3 APLIKÁCIA TEÓRIE A METODOLÓGIA PRÁCE	15
1.3.1 Výskumné kritériá	16
1.3.2 Metodológia výskumu	17
2 ANALÝZA PREZIDENTSKEJ KAMPANE MARINE LE PENOVEJ	21
2.1 PROFIL MARINE LE PENOVEJ	21
2.2 ANALÝZA PROGRAMOVÉHO VYHLÁSENIA A MEDIÁLNYCH VYJADRENÍ	23
2.2.1 Ekonomický okruh	24
2.2.2 Kultúrny okruh	27
2.2.3 Zahraničnopolitický a bezpečnostný okruh	31
2.2.4 Postoj k inštitucionálnej reforme štátu	34
3 ANALÝZA PREZIDENTSKEJ KAMPANE JEANA-LUCA MÉLENCHONA	36
3.1 PROFIL JEANA-LUCA MÉLENCHONA	36
3.2 ANALÝZA PROGRAMOVÉHO VYHLÁSENIA A MEDIÁLNYCH VYJADRENÍ	38
3.2.1 Ekonomický okruh	38
3.2.2 Kultúrny okruh	42
3.2.3 Zahraničnopolitický a bezpečnostný okruh	45
3.2.4 Postoj k inštitucionálnej reforme štátu	48
4 POROVNANIE OBSAHOV NAVRHOVANÝCH POLITÍK KANDIDÁTOV	51
4.1 EKONOMICKÝ OKRUH	51
4.2 KULTÚRNY OKRUH	55
4.3 ZAHRANIČNOPOLITICKÝ A BEZPEČNOSTNÝ OKRUH	58
4.4 POSTOJ K INŠTITUCIONÁLNEJ REFORME ŠTÁTU	61
4.5 ZHRNUTIE POROVNANIA	62
ZÁVER	66
SUMMARY	69
POUŽITÁ LITERATÚRA	71
ZOZNAM PRÍLOH	82

Úvod

O tom, že bude priebeh francúzskych prezidentských volieb v roku 2017 ostro sledovanou udalosťou západoeurópskej politiky, nebolo pochyb. Spoločenskú klímu, v ktorej sa voľby konali, totiž možno označiť prinajmenšom za špecifickú – ako na medzinárodnej, tak i na domácej scéne.

V čase, kedy akademici či komentátori po celom svete diskutovali o stave demokracie a jej budúcnosti, sa francúzska prezidentská voľba stala ďalšou zo série udalostí, ktoré po výhre zástancov tábora „Leave“ v britskom referende o vystúpení z Európskej únie či výhre Donalda Trumpa v amerických prezidentských voľbách mali určiť smer, ktorým sa významné svetové demokracie budú uberať ďalej. Situácia bola výnimočná aj na domácej scéne – v dobe konania volieb v krajine pretrvával núdzový stav vyhlásený po teroristických útokoch v Paríži v roku 2015 a stupeň občianskej nespokojnosti s úradujúcim prezidentom bol taký vysoký, že sa prezident François Hollande rozhodol boja o prezidentské kreslo nezúčastniť. Šlo tak o bezprecedentnú situáciu – to, že by sa úradujúci prezident dobrovoľne o svoje druhé zvolenie ani len nepokúsil, sa v histórii Piatej francúzskej republiky nikdy predtým nestalo.

Tým sa však udalosti vymykajúce sa bežnému priebehu francúzskych prezidentských volieb neskončili, bezprecedentnými sa totiž stali aj ich výsledky. Hoci francúzska politická tradícia stojí na striedaní dvoch veľkých strán pri moci, tentokrát vo voľbe neuspeli ani socialisti (Parti Socialiste), ani republikáni (Les Républicains). Republikánsky kandidát François Fillon, o ktorom sa ešte niekoľko mesiacov pred voľbami hovorilo ako o možnom budúcom prezidentovi, prišiel o podporu po medializácii korupčnej kauzy. A ani socialista Benoît Hamon v predvolebnej kampani nevynikol – v prvom kole voľby ľavicových voličov viac oslovil kandidát ľavicovej populistickej strany Nezlomné Francúzsko (La France Insoumise) Jean-Luc Mélenchon, ktorý socialistu Hamona predbehol o takmer päť miliónov hlasov.¹ Do druhého kola prezidentskej voľby tak napokon nepostúpil zástupca ani jednej z dvoch tradične najsilnejších strán. Miesto toho v ňom o zvolenie bojovali Emmanuel Macron, zástupca novozaloženého hnutia vtedy nazvaného Vpred! (En Marche!), dnes Republika vpred! (La République En Marche!), a Marine Le Penová, predsedníčka krajne pravicovej populistickej strany vtedy nazvanej Národný front (Front

¹ Príloha č. 1.

National), dnes Národné združenie (Rassemblement National).

Napriek tomu, že francúzskym prezidentom sa napokon stal stredový kandidát Emmanuel Macron, o voľbách možno aj s odstupom času nepochybné hovoriť ako o úspechu populistických kandidátov. Ukázali totiž, že populistickí politici dokážu pre francúzskeho voliča priniesť skutočnú alternatívu – Marine Le Penová porazila pravicového kandidáta François Fillona, Jean-Luc Mélenchon socialistu Benoîta Hamona, a dovedna v prvom kole prezidentských volieb získali vyše 40 percent všetkých platných hlasov.²

Práve na týchto dvoch kandidátov populistickej ľavice a pravice sa zameriava táto práca. Jej cieľom je nielen popísať, aké politické návrhy presadzovali populistickí kandidáti vo francúzskej prezidentskej kampani v roku 2017. Práca si tiež dáva za cieľ preskúmať, aký vzťah tieto sľubované politiky mali medzi sebou. Otázka, v čom sú politické návrhy ľavicových a pravicových populistických kandidátov podobné či rozdielne, je totiž medzi akademikmi stále diskutovaná a neexistuje na ňu jednoznačná odpoveď – niektorí hovoria o príbuznosti, ktorá takmer úplne maže ideologické rozdiely, iní zas o zásadných odlišnostiach, ktoré medzi obsahom ľavicového a pravicového populizmu pretrvávajú.

Hlavné výskumné otázky, na ktoré práca hľadá odpoveď, sú teda nasledovné: Akým spôsobom sa politické návrhy vybraných kandidátov líšili či prelínali? V ktorých konkrétnych postojoch si boli obsahy sľubovaných politik príbuzné? A v ktorých boli naopak rozdielne?

Práca sa prostredníctvom kvalitatívnej obsahovej analýzy pozerá na sľubované politiky oboch kandidátov, ale aj na kontext, v ktorom boli návrhy predkladané, a motivácie, ktoré k nim politikov viedli. Narába pri tom konkrétne s dvoma zdrojmi obsahov – s predvolebnými programami a mediálnymi vyjadreniami skúmaných kandidátov. Práve tie totiž podľa teórie politického marketingu reprezentujú tradičnú a novodobú formu volebnej komunikácie. Tieto obsahy práca skúma prostredníctvom výskumných kritérií vyplývajúcich z teórie venujúcej sa špecifickému vzťahu medzi pravicovým a ľavicovým populizmom.

Práca je rozdelená do štyroch kapitol. V prvej kapitole prináša základné teoretické poznatky týkajúce sa teórie populizmu a politického marketingu a vysvetľuje, ako sú v práci

² Príloha č. 1.

aplikované. Takisto predstavuje metodológiu, ktorá je pri výskume použitá. Druhá a tretia kapitola sú venované jednotlivým skúmaným kandidátom. Každá z nich prináša krátky politický profil daného kandidáta, a následne popis ich navrhovaných politík. Vo štvrtej kapitole práca výsledky skúmania porovnáva. Kapitola predstavuje nielen to, v čom sa navrhované politické riešenia kandidátov na seba ponášajú a v čom sa od seba odlišujú, ale taktiež uvádza kontext, do ktorého kandidáti svoje presadzované politiky zasadzovali, a motivácie, ktoré ich k týmto návrhom viedli.

Doterajšie spracovanie témy

V rámci súčasnej academickej debaty možno hovoriť o pomerne intenzívnom záujme o fenomén populizmu. V poslednej dekáde sa však v kontexte udalostí na svetovej politickej scéne pozornosť akademikov významnejšie sústredila konkrétne na jeden druh populizmu – ten pravicový.

Úspech krajnej pravice naprieč svetom mnohých akademikov inšpiroval k tomu, aby tému neskúmali v kontexte vymedzenom geografickým územím štátov, ale pomocou komparácií medzi pravicovými populistami pochádzajúcich z rôznych prostredí. Moderné európske akademické výskumy tak často porovnávajú pravicových populistov naprieč celým kontinentom (Vieten – Poynting, 2016), vo vybranom regióne (Carter, 2005) či medzi dvoma alebo viacerými európskymi krajinami (Caiani – Della Porta, 2011).

Hoci komparatívny prístup k výskumu pravicového populizmu v posledných rokoch zaznamenával veľkú popularitu, vo výskume nechýbali ani prípadové štúdie zamerané na fungovanie jednej vybranej pravicovej populistckej politickej strany alebo politika. Medzi nimi sa mnohé sústredili práve na Francúzsko. V tomto kontexte sa akademici v posledných rokoch nezameriavali len na aktuálne politické dianie – mnohí z nich sa rozhodli preskúmať fenomén francúzskeho pravicového populizmu aj do minulosti. V centre ich záujmu sa tak často objavovala politická strana Národný front (dnes Národné združenie) a jej zakladateľ Jean-Marie Le Pen, najčastejšie v súvislosti s jeho volebnými úspechmi (Eatwell, 2005).

Nasledujúci vývoj politického príbehu tejto strany priniesol do výskumu ďalšiu tému, ktorá zaujala pozornosť akademikov – mnoho z nich porovnávalo zakladateľa strany Jeana-Marie Le Pena a jeho dcéru, Marine Le Penovú. Výskumy sa tak často venujú spoločným a odlišným znakom v ich navrhovaných politikách. Jedným z prvých významných diel v tejto kategórii publikácií sa stal text *From Jean-Marie to Marine Le Pen: Electoral Change*

on the Far Right, ktorý v roku 2013 publikovala francúzska politická vedkyňa Nonna Mayerová pôsobiaca na parížskej Sciences Po. Mayerová vtedy tvrdila, že politické obsahy Marine Le Penovej a jej otca sú si veľmi podobné – za jediný významný rozdiel považovala to, že politička prisudzuje väčšiu dôležitosť ženskej časti elektorátu. Preto Mayerová už v roku 2013 predpokladala, že Marine Le Penová vtedajší Národný front privedie aspoň k takému politickému úspechu, ako kedysi jej otec (Mayer, 2013).

Častými sa stali aj analýzy politickej komunikácie Marine Le Penovej. Aj v tomto type publikácií autori zvyknú porovnávať političku s otcom. Výskumy zamerané na francúzsky populizmus sa tak často zaujímajú o proces „oddémonizovania“ či „de-diabolizácie“ strany, a to v súvislosti so zmenou rétoriky, ktorú do strany priniesla práve Marine Le Penová (Rydgren, 2018). Úvahy o zmene rétoriky sa tak zameriavajú na to, od ktorých konkrétnych prvkov Marine Le Penová v porovnaní s otcom upustila (Greven, 2016), ale i na to, ako premena strany bude vplývať na ostatné strany francúzskeho politického spektra (Shields, 2013).

Komparácie s otcom však rozhodne nie sú jedinými prácami, ktoré sa venujú politickému úspechu Marine Le Penovej. Len samotná Mayerová jej venovala niekoľko ďalších výskumov – skúmala napríklad rolu rodu v Le Penovej politickej komunikácii (Mayer, 2015), čo k preskúmaniu prepojenia témy rodu a političky inšpirovalo aj niekoľko ďalších autorov (Geva, 2018). Okrem toho sa akademici venovali aj niekoľkým ďalším obsahovým prvkom politiky Marine Le Penovej – najčastejšie sa medzi nimi objavoval jej postoj k socioekonomickým otázkam, miera národného sentimentu či názor na imigračnú politiku (Ivaldi, 2016).

V porovnaní so štúdiom pravicového populizmu bol v poslednom desaťročí akademický záujem o ľavicový či krajne ľavicový populizmus len malý. Platí to i pre výskum zameraný konkrétne na francúzske reálie – väčšina výskumu venujúceho sa francúzskej ľavici či krajnej ľavici fenomén populizmu príliš neakcentuje a sústreďuje sa na popisovanie fungovania tejto časti politického spektra vo všeobecnejšej rovine. Francúzsky ľavicový populizmus je tak stále pomerne nepreskúmanou témou. Možno však povedať, že akademická pozornosť sa aspoň čiastočne sústreďuje na komparácie ľavicovo populistických aktérov a politikov naprieč krajinami, vďaka čomu predsa len možno hovoriť o aspoň čiastkovom výskume zahŕňajúcom Francúzsko. Jeden z najvýznamnejších výskumov tohto druhu priniesol britský politický vedec a odborník na populizmus Luke March, ktorý

vo svojej publikácii *Contemporary Far Left Parties in Europe: From Marxism to the Mainstream?* tvrdí, že krajná ľavica v treťom tisícročí dosahuje úspech len vo vybraných európskych krajinách. Medzi ne podľa Marcha patrí aj Francúzsko. Krajná ľavica sa podľa neho vo Francúzsku stáva takpovediac mainstreamom – za využívania populistickej rétoriky sa jej v posledných desaťročiach darilo spolupracovať so stranami naprieč politickým spektrom, a postupne v krajine prestala byť považovaná za antidemokratickú silu (March, 2008).

Po úspechu Jeana-Luca Mélenchona vo francúzskych prezidentských voľbách 2012, sa výskum francúzskeho ľavicového populizmu sústredil aj priamo na jeho osobu. Autori Mélenchonove politické pôsobenie skúmajú z viacerých uhlov pohľadu – zameriavajú sa na jeho elektorát (Renard, 2015), predvolebnú kampaň (Dader, 2012) či využívaný diskurz (Richard, 2013). Záujem podnietili aj prezidentské voľby v roku 2017, po ktorých ho niektorí neváhali označiť za ich skrytého víťaza (Cautrés, 2017).

Hoci v posledných rokoch záujem o fenomén populizmu stúpal, akademických textov, ktoré by porovnávali priamo pravicových a ľavicových populistov, je stále pomerne málo. Za jeden z prvých významnejších výskumov porovnávajúcich pravicový a ľavicový populizmus možno považovať prácu, ktorá sa venuje porovnaniu politickej reality v Latinskej Amerike a Európe. Holandský autor Cas Mudde a čilský akademik Cristóbal Rovira Kaltwasser v nej ako jedni z prvých vytyčujú styčné body pravicového a ľavicového populizmu, ako aj rozdiely, ktoré sa medzi nimi nachádzajú (Mudde – Kaltwasser, 2013). Relatívne málo vznikalo i takých výskumov, ktoré by sa zameriavali na čisto európsku skúsenosť – možno k nim zaradiť napríklad štúdiu španielskych akademikov Josého Ramu a Andréasa Santanu, ktorí porovnali pravicové a ľavicové populizmy v šiestich krajinách Európskej únie. Z ich práce vyplynulo, že európski voliči krajne pravicových a krajne ľavicových populistov zdieľajú podobné postoje k Európskej únii, no ich postoje sa líšia vo vnímaní elít a materiálnej deprivácie (Rama – Santana, 2019). Čo sa týka výskumu sústrediacieho sa na porovnanie pravicového a ľavicového populizmu v jednej vybranej krajine, jednou z mála prác významných autorov je výskum už spomínaného Lukea Marcha, ktorý sa sústredil konkrétne na prípad Veľkej Británie. Jeho hlavným poznatkom je, že hoci je pravicový populizmus oveľa skúmanejší, ten ľavicový môže byť vo svojich prejavoch ešte intenzívnejší. Zároveň March tvrdí, že tak, ako pravicový populizmus, aj ten ľavicový postupne dosahuje globálne rozmery (March, 2017).

Práce, ktoré by sa venovali priamo porovnaniu krajne ľavicového a pravicového populizmu vo Francúzsku, však takmer úplne chýbajú. Výnimkou je akademik Patrik Charaudeau, ktorý sa venoval porovnaniu diskurzu, ktorý v politickej kampani pravicoví a ľavicoví populistí používajú – tvrdí, že každý z nich populizmom rieši odpovede na podobné otázky súvisiace so sociálnou či ekonomickou krízou (Charaudeau, 2016). Konkrétne porovnaniu Marine Le Penovej a Jeanovi-Lucovi Mélenchonovi sa venuje politický vedec Gilles Ivaldi – ten sa však vo výskume viac sústreďí na ich elektorát, než na obsah politík (Ivaldi, 2019). Publikácie, ktoré porovnávajú priamo obsahové prieniky francúzskeho pravicového a ľavicového populizmu či ucelenejšie výskumy, ktoré sa venujú priamo porovnaniu obsahu politík Marine Le Penovej a Jeana-Luca Mélenchona, však stále takmer úplne chýbajú. Táto téma sa tak v posledných rokoch tešila skôr mediálnemu, než akademickému záujmu.

1 Teoreticko-metodologický rámec

Účelom teoreticko-metodologického rámca diplomovej práce je predstaviť základné teoretické východiská, z ktorých práca empiricky vychádza, ako aj načrtnúť, akým spôsobom budú v práci využité. Táto kapitola sa zameriava na koncepty súvisiace s fenoménom populizmu a teóriou politického marketingu. Teoreticko-metodologický rámec taktiež predstavuje metodológiu, s ktorou práca ďalej narába – uvádza výskumnú otázku, predstavuje výskumnú metódu, výskumné dáta a postup práce.

1.1 Populizmus

Hoci záujem o populizmus rapídne stúpol najmä v posledných rokoch, o fenoméne sa nedá povedať, že by bol v politike novým. Akademicky sa bádatelia začali populizmu venovať v sedemdesiatych rokoch 20. storočia, no až do začiatku tretieho tisícročia bol výskum populizmu na okraji vedeckého bádania. Dôsledky toho, že ide stále o relatívne novú oblasť akademického záujmu, sú citelne dodnes – aj v súčasnosti medzi akademikmi vidieť určitú mieru názorovej roztrieštenosti, a to aj v tých najzákladnejších otázkach týkajúcich sa výskumu populizmu.

Jedným z najvýznamnejších akademikov, ktorí sa fenoménu venujú, je holandský politológ Cas Mudde. Ten v roku 2004 vydal v žurnáli *Government and Opposition* článok s názvom *Populist Zeitgeist*, v ktorom varuje, že fenomén populizmu bude v najbližších rokoch vo svete narastať. Mudde populizmus definuje ako „ideológiu, ktorá spoločnosť považuje za skutočne rozdelenú na dve homogénne a antagonistické skupiny, ‘čistý ľud’ verzus ‘skorumpované elity’, a ktorá tvrdí, že politika by mala byť vyjadrením ‘volonté générale’ (všeobecnej vôle) ľudu“ (Mudde, 2004, s. 543).

Hoci sa definícia stala vo výskume všeobecne uznávanou, nebola akademickou obcou prijatá bezvýhradne. Niektorí autori populizmus definujú miesto ideológie ako politický štýl (Moffit, 2016) či diskurz (Hawkins, 2010). Bez ohľadu na to však väčšina definícií súhlasí s druhou časťou Muddeho poňatia konceptu – o populizme hovoria ako o fenoméne využívajúcom presvedčenie o vyhrotenom vzťahu medzi skorumpovanou elitou a skutočným ľuďom. Zhoda panuje i na tom, že populistí samých seba vnímajú ako jediné stesnenie entity, ktorá háji skutočné záujmy ľudí proti záujmom elít (Mudde, 2004). A či už akademici považujú populizmus za ideológiu, politický štýl alebo diskurz, zhodnú sa i na tom, že pri ponúkaní populistických politických riešení hrá v procese hľadania podpory

u elektorátu významnú rolu osobnosť daného kandidáta. Hoci teda často hovoríme o populistických stranách, vo vnímaní publika je táto strana najčastejšie zviazaná s jedným konkrétnym politickým predstaviteľom, s ktorým si jej agendu elektorát zvykne spájať. Voliči si tak prestávajú politické návrhy identifikovať s danou politickou stranou, ich rolu nahradzuje samotný konkrétny politik (Nai, 2019).

Napriek tomu, že dokážeme identifikovať prvky, ktoré populistov spájajú – teda naratív o boji skutočného ľudu proti skorumpovaným elitám a silnú rolu politického lídra presadzujúceho populistickú agendu –, to, či skutočne možno hovoriť o jednej populistickej straníckej rodine, je stále predmetom diskusií.

Na to, že v skutočnosti nemožno nájsť žiaden ideálny typ populistickej strany či populistického politika, upozornila výskumníčka Margaret Canovanová už v osemdesiatych rokoch dvadsiateho storočia. Jednotlivé formy populizmu sa podľa autorky medzi sebou líšia tak veľmi, že je dokonca náročné medzi nimi nájsť hoci len niekoľko spoločných menovateľov (Canovan, 1981).

Podobný prístup v akademickej debata prevládal aj v neskoršom období, keď sa už fenoménu populizmu venovalo násobne viac autorov, než v minulosti. Ani podľa novších teórií nie je populizmus súdržnou ideológiou, ktorá by prinášala ucelenú víziu usporiadania spoločnosti. Miesto toho ponúka riešenia, ktoré sú čiastkové, neúplné, a venujú sa len vybraným problémom, ktoré sa daný populistický politik rozhodne vo svojom konkrétnom programe prinášať. V akademickom prostredí sa tak v súvislosti s populizmom pre presnejšie vymedzenie pojmu ustálili slovné spojenia ako „úzka ideológia“ („thin ideology“, Stanley, 2008) či „zriedená ideológia“ („thin-centered ideology“, Mudde, 2004). Podľa oboch z nich má samotný populizmus len slabé ideologické zafarbenie a jeho konečná podoba závisí od toho, s akými inými ideológiami interaguje.

Podľa sociológa Rogersa Brubakera sú jednotlivé druhy populizmov tak vysoko diferencované, že dokonca nemožno hovoriť o jednom populizme, ale o populizmoch v pluráli. Hlavným dôvodom je fakt, že vznikli v rozličných ekonomických, politických a kultúrnych kontextoch, ktoré ich formovali do celkom odlišných podôb. Zatiaľ čo niektorí populistickí predstavitelia sa hlásia k dlhodobo etablovaným politickým stranám, iní sú zas súčasťou nových politických hnutí. Niektorí volajú po radikálnej zmene, iní po stabilite. Jedni sa odvolávajú na konzervatívne hodnoty, druhí zas na „lifestylové libertariánstvo“. Podľa Brubakera tak pri všetkých druhoch populizmov platí, že na vertikálnej úrovni síce

prebieha boj medzi „nami“ a „nimi“, no na horizontálnej úrovni možno nájsť množstvo rozdielov. To, kým sú pre jednotlivých populistov „my“ a „oni“, sa teda rôzni podľa toho, o akom konkrétnom populizme hovoríme a s akou ďalšou ideológiou ho jeho predstaviteľ spája. Práve od toho sa následne odvíjajú aj konkrétne politické riešenia, ktoré populistickí politici prinášajú (Brubaker, 2017).

O populizme je teda nutné premýšľať ako o fenoméne, ktorý nie je nutne spätý so žiadnou konkrétnou časťou politického spektra. To pomenoval argentínsky politický vedec Ernesto Laclau už v roku 1977, kedy v diele *Politics and Ideology of Marxist Theory: Capitalism, Fascism, Populism* tvrdil, že populizmus nie je nevyhnutne naviazaný na žiadne konkrétne ideologické obsahy (Laclau, 1977). Tému neskôr rozvíja aj ďalej – populistickú rétoriku si podľa neho osvojujú aj politici z celkom opačných strán názorového spektra, ako napríklad Margaret Thatcherová a Hugo Chávez (Laclau, 2005).

Tento názor pretrváva aj pri skúmaní súčasných foriem populizmu. Ako píše belgický akademik Teun Pauwels, populizmus je stále kompatibilný s kľúčovými konceptami na oboch stranách politického spektra – tými pravicovými (národ), ale aj ľavicovými (trieda). Ak teda vezmeme do úvahy, že populizmus je ideológia, ktorá nie je „úplná“, je dôležité nepreceňovať jeho význam pri tom, aké najvýznamnejšie charakteristiky bude konečná forma populizmu niest'. Nosnou je totiž sprievodná ideológia, nie populizmus samotný (Pauwels, 2014).

Hoci v oboch prípadoch zostáva v centre záujmu ľud, pravicový a ľavicový populizmus sa líšia v sprievodných otázkach, ktorým sa venujú. Pravicový populizmus je najčastejšie spájaný s otázkou zjednocovania ľudu chápaného ako členov vybraného národa proti spoločnému a konkrétnemu vonkajšiemu nepriateľovi. Tento dôraz na národnú identitu však pri ľavicovom populizme chýba. Na rozdiel od pravicového populizmu, ten ľavicový ľud nedefinuje na pozadí národa, ale sociálnych štruktúr a inštitúcií. Častým je napríklad definovanie tohto vzťahu na základe stupňa previazanosti štátu a kapitálu – práve toto prepojenie totiž podľa ľavicových populistov brzdí snahy spoločnosti, ktorá túži po sebaurčení. Inými slovami, zatiaľ čo pravicový populizmus definuje nepriateľa konkrétne, a to vo forme vybranej vonkajšej skupiny ľudí, proti ktorej by sa mal národ zjednotiť, ľavicový populizmus ho definuje z hľadiska socioekonomických štruktúr, a len zriedka ako konkrétne skupiny. Ako uvádza akademik Samir Gandesha: „Kým pravica (...) považuje neistotu a úzkosť za nevyhnutný, neodvratný a v skutočnosti priaznivý produkt

kapitalistických sociálnych vzťahov a transformuje takúto neistotu a úzkosť do strachu z cudzieho a argumentu za represívny štát, ľavica sa snaží poskytnúť informácie o zdrojoch tejto neistoty, o procesoch, ktoré viedli k demontáži sociálneho štátu a zodpovedajúcim javom (...).“ (Gandesha, 2018, s. 63). Zároveň autor dodáva, že ani v prípade ľavicového populizmu nemožno vylúčiť, že sklzáne k autoritárskym praktikám (Gandesha, 2018).

S týmto poňatím rozdielov medzi pravicovým a ľavicovým populizmom súhlasí aj Cas Mudde. Tak, ako Gandesha, aj Mudde v ľavicovom populizme nachádza záujem najmä o socioekonomické otázky (konkrétne volanie po socioeconomickej spravodlivosti), zatiaľ čo v tom pravicovom zas dôraz na etnickú identitu (protekciónizmus a etnický nacionalizmus). Zatiaľ čo ľavicoví populisté volajú po vyššej miere egalitarizmu v spoločnosti, tí pravicoví vyzdvihujú dôležitosť identitárneho prístupu, pri ktorom hlavným kvalifikačným kritériom pre zaradenie medzi „skutočný ľud“, je národnostná príslušnosť (Mudde – Rovira Katlwasser, 2013). Mudde taktiež tvrdí, že ľavicový populizmus je v porovnaní s tým pravicovým inkluzívnejší, avšak to neznamená, že skutočne nikoho nevyučuje: „Zatiaľ čo ľavicový populizmus je často oveľa menej exkluzívny, než ten pravicový, hlavným rozdielom medzi nimi nie je to, či vylučujú, ale koho vylučujú, čo je vysoko determinované ich sprievodnou ideológiou (napríklad nacionalizmus alebo socializmus).“ (Mudde, 2015).

Hoci by možno od politikov z opačných strán politického spektra bolo na mieste očakávať opačné návrhy politických riešení, v prípade pravicového a ľavicového populizmu o tomto tvrdení medzi akademikmi konsenzus nepanuje. Podľa niektorých teoretikov totiž populistická ľavica a pravica môžu mať k sebe pri predostieraní konkrétnych politických riešení napokon veľmi blízko.

Takzvaná „teória podkovy“ sa objavuje ešte v dvadsiatom storočí, teda ešte pred masívnejším nárastom akademického záujmu o populizmus, a to konkrétne v súvislosti s popisom vzťahu medzi nacizmom a komunizmom. Politickú os teória nevidí ako lineárny priestor s pravým a ľavým ideologickým postojom na opačných stranách. Miesto toho teória politický priestor formuje do metaforickej podkovy s ideologickým stredom v centre oblúka a s extrémnou ľavicou a extrémnou pravicou na jej koncoch. Tie sa podľa teórie k sebe obsahovo približujú do takej miery, že sú si napokon navzájom bližšie, než sú si blízke s ideologickým stredom. A to sa premieta aj do politických krokov v praxi – ľavý a pravý politický extrém má väčšiu tendenciu pracovať spolu, než pracovať s centristami (Faye,

1996).

Teória nebola prijatá bezvýhradne – najmä v posledných rokoch, kedy populizmus na oboch stranách politického spektra narastal na sile, sa v akademickom prostredí objavovali hlasy, ktoré tvrdili že teória podkovy je nepresná a otázku príbuznosti ľavicového a pravicového extrému zjednodušuje (Berlatsky, 2018). Konkrétne pri výskume populizmu však napriek tomu aj naďalej možno hovoriť o mnohých podobnostiach, ktoré akademici medzi ľavicovým a pravicovým populizmom objavujú.

Holandskí akademici Matthijs Rooduijn a Tjitske Akkermanová napríklad tvrdia, že ideológia, ktorú daná strana vyznáva, síce „nafarbí“ substanciu populizmu, no radikálna populistická ľavica a pravica „sa zásadne jedna od druhej nelíšia“ a „základný odkaz je rovnaký: skorumpované elity zanedbávajú záujmy obyčajných ľudí“ (Rooduijn – Akkerman 2017, s. 4, 8 – 9).

Okrem prieniku v naratíve boja „skutočného ľudu“ proti „skorumpovaným elitám“ však vidieť podobnosti aj v konkrétnych politických riešeniach. Obe formy populizmu sa sústreďujú na komunity, riešenia však ponúkajú s inou povahou a mierou exkluzivity – zatiaľ čo ľavicoví populisté propagujú myšlienku rovnostárstva, boja proti úzkemu vzťahu štátu a kapitálu a vylučujú z „ľudu“ na základe prepojenia s finančnými štruktúrami, pre tých pravicových je kľúčová otázka príslušnosti k národu (March, 2017).

Akademici taktiež spomínajú príbuznosť postojov v zahraničnopolitických a bezpečnostných otázkach. Hoci oba typy populizmu k pozíciám v týchto témach motivujú iné záujmy (v prípade pravicového populizmu nacionalizmus, v prípade toho ľavicového zas ich pozícia k neoliberalnému charakteru medzinárodných inštitúcií), častým výsledkom napokon je, že sa pravicoví a ľavicoví populisté zhodujú vo svojom skepticizme voči medzinárodným inštitúciám (Van Bohemen – De Koster – Van Der Waal, 2018). Akademička Daphne Halikiopoulouová dokonca tvrdí, že napríklad v otázkach kultúrnej identity a európskej integrácie stoja národný populizmus a radikálne ľavicové strany bok po boku (Halikiopoulou, 2012).

1.2 Základná charakteristika politického marketingu

Politický marketing je konceptom, ktorý má interdisciplinárny charakter a prelína sa na pomedzí politickej vedy, sociológie, psychológie či ekonómie. Koncept politického

marketingu v sebe zahŕňa aktivity, pomocou ktorých sa politické elity za použitia marketingových nástrojov snažia pochopiť, komunikovať či ovplyvňovať verejnosť, a to s účelom dosiahnutia svojich cieľov.

Počiatky akademického bádania zameraného na tento koncept siahajú do 70. rokov 20. storočia, kedy sa rozvinulo aj skúmanie konceptu marketingu samotného. V teórii politického marketingu tak môžeme vyzorovať prvky, ktoré sa vzťahujú aj k základným konceptom marketingu ako takého – napríklad teóriu marketingového mixu (takzvaných 4P: product, place, price, promotion). Za produkt pri politickom marketingu môžeme označiť politického aktéra či jeho obraz. Pod miestom a propagáciou si môžeme predstaviť konkrétne techniky politického marketingu, ktorými aktér svoju agendu prenáša k publiku. Cena v tomto prípade zahŕňa ekonomické náklady či psychologické výdaje (Niffenegger, 1989).

Aktérmi, ktorí politický marketing využívajú, nie sú len politici ako jednotlivci. Okrem nich politický marketing pri svojej prezentácii používajú aj politické strany, vlády či ich časti, záujmové skupiny či neziskové organizácie (Lees – Marshments, 2009). Ciele, ktoré politické elity využívaním politického marketingu sledujú, sú teda rôznorodé a závisia od požiadaviek konkrétneho aktéra. Politický marketing sa tak využíva na dlhodobé pretlačanie politickej agendy, získanie podpory pre prijatie novej legislatívy či vytváranie dlhodobého vzťahu medzi daným aktérom a vybranou časťou spoločnosti.

Politický marketing nespočíva len v systematickom propagovaní svojich myšlienok s cieľom dlhodobého politického zisku. Azda najvýraznejšou formou politického marketingu je ten, ktorý prebieha bezprostredne pred voľbami do politickej inštitúcie – volebný marketing. Ten odborník na marketing Andrzej Jablonski definuje ako „súbor činností realizovaných na volebnom trhu, ktorý má za cieľ presne vymedziť a propagovať konkrétnu volebnú ponuku, ktorá existuje v podmienkach stálej konkurencie“ (Jablonski, 2006, s. 12). Činnosť, ktorú politický aktér vykonáva s cieľom, aby čo najväčšia časť elektorátu zaňho vo voľbách zahlasovala, sa nazýva politická kampaň.

Modelov, ktoré sa snažili voličské správanie vysvetliť, vzniklo v priebehu skúmania politického či volebného marketingu mnoho. Najstaršie z nich predpokladali, že volič sa pri výbere politika rozhoduje na základe kalkulácie, pri ktorej hľadá, ktorý politik bude najlepší preňho osobne (Downs, 1957). Modernejšie štúdie zas predpokladali, že za volebným rozhodovaním stojí racionálne uvažovanie o tom, ktorý politik je najlepší

pre spoločnosť ako celok (Popkin, 1991). Britský akademik Daren Lilleker však tvrdí, že to, čo presne sa deje v mysliach publika pri prijímaní volebného marketingu, je stále neznáme – rovnako ako to, podľa čoho presne sa voliči napokon rozhodujú pri volebných urnách. Upozorňuje, že v dôsledku profesionalizácie politického marketingu politickí aktéri čoraz častejšie vo svojom volebnom marketingu používajú nástroje ako estetizácia, zdanie autenticity či pôsobenie na city potenciálnych voličov. Veľkú rolu v modernom volebnom marketingu začala hrať aj rétorika, ktorú si daný politik pre komunikáciu svojich obsahov vyberie. „To však môže viesť k degradácii k populizmu ponúkajúcemu politiku, ktorá nie je rozvinutá v súlade so žiadnym reálnym chápaním dlhodobých, ale skôr krátkodobých dôsledkov.“ (Lilleker, 2006, s. 152).

Aby bola strana identifikovateľná s hodnotami a riešeniami, ktoré ponúka, svoje postoje zhromaždí v politickom programe. Programové vyhlásenie sa tak stáva základným materiálom, v ktorom pred voľbami politickí aktéri predstavujú svoje politické sľuby voličom. V nich sa volič dozvedá nielen to, aké sú prioritné témy daného politického aktéra, ale i to, aké riešenia po potenciálnom zvolení do úradu sľubuje. Ak teda zostaneme pri analógii medzi „mainstreamovým“ marketingom a politickým marketingom a na voľby do danej politickej inštitúcie nazrieme ako na formu transakcie medzi „kupujúcim“ (volič) a „predajcom“ (politický aktér), práve programové prehlásenie je najhmatateľnejším dokumentom pripomínajúcim kúpnu zmluvu (Baines – Brennan – Egan, 2003).

Je však nutné dodať, že programové prehlásenie, ktoré politický aktér pred voľbami do úradu pripraví, rozhodne nie je jedinou súčasťou volebnej kampane. Najmä v poslednej dobe sa v moderných demokraciách stáva významnou témou aj otázka medializácie kandidáta. Modernizácia politického marketingu spôsobuje, že kampane sa vykonávajú primárne prostredníctvom masových médií a v roli mediálneho publika v nich vystupujú občania. O pozornosť svojich potenciálnych voličov teda politici čoraz viac súťažia nie prostredníctvom boja proti ideám politických súperov, ale prostredníctvom vyhranenejšej rétoriky či využívaním nových technológií, o ktoré moderná spoločnosť volebný marketing rozšírila. Politici sa tak čoraz častejšie stávajú súčasťou mediálneho politického predstavenia miesto hľadania riešení na reálne problémy (Harris, 2001).

Podľa Darrena Lillekera ide v takýchto prípadoch o model, ktorý je založený na emocionalite – publikum nenadväzuje vzťah s racionálnymi aspektmi strany či jednotlivca, ale s ich sprievodnými aspektmi, akým je napríklad imidž. Lilleker tvrdí, že

takéto nadväzovanie vzťahov možno zaznamenať práve v prípadoch populistických strán. Ich volebnú príťažlivosť akademik vysvetľuje tým, že často prinášajú názory, ktoré sú populárne a týkajú sa predovšetkým tém ako sociálna politika, hospodárstvo či boj proti nezamestnanosti. Sľuby, ktoré populistí dávajú, sú radikálne či extrémne, no cena, ktorú by prijatie týchto riešení sprevádzala, nie je popísaná a vyčíslená. Často sa podľa neho opierajú o symboliku, mýtickú minulosť či historické figúry, operujú tiež s pojmami ako „identita“ či „jednota“. Lilleker taktiež populistickú rétoriku označuje za propagandistickú, spoliehajúcu sa na autenticitu a vyvolávanie emócií. V niektorých prípadoch tak možno povedať, že sa populistickí kandidáti spoliehajú výlučne na svoje rétorické schopnosti. Tradičné prvky volebného marketingu – a programové prehlásenie ako jeho najhmatateľnejšia forma – tak strácajú svoju váhu (Lilleker, 2006).

S týmto tvrdením súhlasia aj autori novšej publikácie *Populist Political Communication in Europe*. Tí tvrdia, že v porovnaní s tradičnými stranami sú dnešní populistí vo svojej komunikácii omnoho významnejšie závislí od mediálnej pozornosti a nezávislejší od tradičných foriem politického marketingu. Okrem toho, že majú populistí oproti tradičným stranám zvyčajne omnoho slabšie stranícke štruktúry, sa vo vyššej miere taktiež spoliehajú na komunikáciu jednotlivcov. Populisti podľa autorov potrebujú mediálny priestor na to, aby sa im podarilo so svojimi podporovateľmi sociálne interagovať a budovať komunitu. V centre populistického mediálneho pozornosti tak tradične stojí „obyčajný ľud“, v komunikácii nahrádzaný aj apelmi na príslušníkov konkrétneho národa, spoločenskej triedy či etnickej skupiny. Priestor, ktorý populistí v médiách dostávajú, autori prirovnávajú ku „kyslíku publicity“. Populizmom podľa nich nezvykne uškodiť ani kritická či negatívna mediálna pozornosť (Aalberg – Esser – Reinemann – Stromback – De Vreese, 2017).

1.3 Aplikácia teórie a metodológia práce

Diplomová práca sa zameriava na predvolebnú kampaň, ktorá predchádzala francúzskym prezidentským voľbám v roku 2017. Cieľom práce je popísať fenomén pravicového a ľavicového populizmu v týchto voľbách. Sústreď sa tak konkrétne na dvoch prezidentských kandidátov, ktorých akademici považujú za populistických (Akkerman, 2016; Mouffe, 2018) – predsedníčku krajne pravicového Národného združenia Marine Le Penovú a predsedu radikálne ľavicovej politickej strany Nezlomné Francúzsko Jeanu-Luca Mélenchona. Práca aplikuje teóriu zaoberajúcu sa zvláštnym vzťahom pravicového

a ľavicového populizmu do výskumných kritérií. Základné poznatky vyplývajúce z teórie o tradičnej a novodobej forme politického marketingu používa pri výbere skúmaných dát.

1.3.1 Výskumné kritériá

Ako uvádza práca už vyššie, akademici sa zhodujú, že populizmus nie je „plnou“ a súdržnou ideológiou, ktorá v sebe nesie celistvú víziu toho, ako by mala vyzerat' ideálne usporiadaná spoločnosť. Miesto toho populistí prinášajú len čiastkové riešenia na témy, ktoré sú pre nich výhodné v danom momente, a tak môže byť veľmi náročné nájsť medzi nimi hoci len niekoľko spoločných menovateľov. Len ťažko preto možno hovoriť o zozname charakteristík, ktoré by mal v sebe nutne každý druh populizmu niesť.

Kvôli špecifickému obsahovému vzťahu medzi pravicovým a ľavicovým populizmom sa preto ako vhodná cesta pre analýzu javí byť aplikácia charakteristík, ktoré akademici spomínajú priamo pri vzťahu medzi týmito dvoma typmi populizmu. Práca preto do metódy, s ktorou narába, syntetizuje kritériá, ktoré vyplynuli z doterajšieho akademického preskúmania témy viacerými teoretikmi.

Takýchto kľúčových tém akademici vyzdvihujú niekoľko. Medzi najčastejšie z nich patria: postoj k ekonomickým otázkam a vzťah k sociálnemu štátu (Gandesha, 2018), povaha a miera exkluzivity a z nej vyplývajúca otázka chápania ľudských práv (Mudde, 2015), miera kultúrneho liberalizmu či protekcionizmu (Brubaker, 2017) či postoj k bezpečnostnej a zahraničnopolitickej agende (Halikiopoulou, 2012). Autori taktiež prízvukujú, že spoločným menovateľom môže byť i tendencia k istému druhu inštitucionálnej reformy štátneho usporiadania (Gandesha, 2018).

Práve z týchto tém vychádza aj preskúmanie vzťahu medzi politickými návrhmi Marine Le Penovej a Jeana-Luca Mélenchona. Práca skúma všetky z vyššie spomenutých otázok, na ktoré akademici najčastejšie upozorňujú. Okruhy, na ktoré sa sústreďí, sa dajú tematicky rozdeliť do štyroch širších celkov – sú nimi ekonomická agenda, kultúrna agenda, zahraničnopolitická a bezpečnostná agenda a postoj k inštitucionálnej reforme štátu. Pre lepšiu orientáciu sú okruhy rozdelené na čiastkové témy, ktoré sa po preštudovaní doterajšieho výskumu javia byť pri porovnávaní ľavicového a pravicového populizmu kľúčové.

Konkrétne výskumné kritériá, na ktoré sa práca v empirickom výskume sústreďí, sú

teda nasledovné:

1.) Ekonomický okruh

- a) Ekonomický liberalizmus verzus intervencionizmus
- b) Postoj k sociálnemu štátu

2.) Kultúrny okruh

- a) Kultúrny liberalizmus verzus kultúrny protekcionizmus
- b) Ľudskoprávna a menšinová politika

3.) Zahraničnopolitický a bezpečnostný okruh

- a) Postoj k medzinárodným inštitúciám
- b) Postoj k migrácii

4.) Postoj k inštitucionálnej reforme štátu.

1.3.2 Metodológia výskumu

Na základe poznatkov zhromaždených v teoretickom rámci, ktoré hovoria o roztrieštenosti akademickej obce v názore na príbuznosť či odlišnosť pravicových a ľavicových populistických obsahov, si diplomová práca stanovuje dvojicu výskumných otázok, na ktoré pri výskume hľadá odpovede. Výskumné otázky znejú nasledovne: Akým spôsobom sa politické sľuby vybraných kandidátov líšili či prelínali? V ktorých konkrétnych postojoch si boli príbuzné, a v ktorých rozdielne?

Po preskúmaní doteraz spracovanej teórie sa javí, že návrhy politikov si budú blízke napríklad najmä v návrhoch týkajúcich sa „ľudovej politiky“ podporujúcej bežného človeka oproti „skorumpovaným elitám“ či v otázkach súvisiacich so zahraničnopolitickou agendou. Naopak, javí sa, že líšiť sa budú primárne v kultúrnych otázkach. Nie je však jasné, s akou intenzitou bude populistický motív v jednotlivých politikách prítomný, a ani to, či bude dôvodom pre zmazanie hraníc medzi pravicovou a ľavicovou ideologickou príslušnosťou kandidátov.

Metóda práce, s ktorou diplomová práca narába, je prípadová štúdia – teda intenzívna analýza vybraného javu, ktorá sa zaoberá jeho zložitou a osobitným charakterom, analyzuje jeho špecifické vlastnosti a zasadzuje vybraný fenomén do kontextu (Bryman,

2002). Skúmaným prípadom práce sú politiky vybraných populistických kandidátov vo francúzskych prezidentských voľbách 2017.

Možností, ako skúmať pravicový a ľavicový populizmus, existuje viacero. Pri štúdiu populizmu sa najčastejšie využívajú dve metódy – obsahová a diskurzívna analýza. Prvá zmienená možnosť sa zameriava primárne na obsahy, o ktorých populista v politickom boji hovorí – aké spoločenské a politické témy považuje za dôležité, aké motívy ho k tomu vedú a aké konkrétne riešenia problémov ponúka. Diskurzívna analýza sa nevenuje obsahu samotnému, ale štýlu komunikácie, ktorý daný politik pre zdieľanie posolstiev s potenciálnymi voličmi využíva. Pre výber vhodnej výskumnej metódy je teda kľúčové rozhodnúť sa, či sa výskumník bude orientovať na obsahy ako také, alebo skôr na diskurz, ktorý vybraný politik či politici využívajú.

Aj v prípade skúmania volebnej komunikácie Marine Le Penovej a Jeana-Luca Mélenchona prichádzajú do úvahy obe možnosti. S ohľadom na teoretické poznatky, ktoré dostupná literatúra prináša, sa však pre účely práce javí ako vhodnejší výber obsahovej analýzy – metódy, ktorá síce pôvodne slúžila primárne na kvantitatívne skúmanie masmediálnych obsahov, no v súčasnosti sa využíva aj pri štúdiu iných fenoménov (vrátane tých politických), a to aj pri kvalitatívnom výskume. Z dostupných poznatkov sa javí, že je to práve otázka vzťahu obsahovej príbuznosti či vzdialenosti pravicových a ľavicových populistov, na ktorej sa akademici stále nedokážu zhodnúť, a ktorá by preto mohla stáť za preskúmanie. Na popis toho, aké konkrétne politické riešenia skúmaní kandidáti presadzujú, ale i pochopenie kontextu a motivácií, ktoré ich k nim viedli, sa zároveň ako najlepšia voľba javí kvalitatívna práca s dátami – práve tá totiž umožňuje preskúmať kontext a motiváciu do hĺbky.

Do výskumného korpusu práca zahŕňa dva typy materiálov využitých v predvolebnej kampani – programové vyhlásenia vybraných politikov a ich mediálne výstupy. Dôvodom pre výber týchto materiálov sú poznatky, ktoré prinášajú autori venujúci sa teórii volebného marketingu. Programové prehlásenie je podľa nich najtradičnejším dokumentom, v ktorom politický aktér na jednom mieste artikuluje víziu toho, ako bude konať, keď po výhre vo voľbách zasadne do úradu. Na druhej strane, mediálne výstupy možno považovať za novodobú formu politického marketingu, na ktorú sa čoraz viac spoliehajú nielen populistickí kandidáti. Práve obsahy mediálnych výstupov sa tak javia byť ďalším kľúčovým materiálom, ktorý je nutné pre účely práce preskúmať.

Tak, ako pri výbere výskumnej metódy, aj pri výbere skúmaných mediálnych vyjadrení prichádza do úvahy viacero možností – je možné sústrediť sa na písané, audiovizuálne médiá či sociálne siete vybraných politikov. S ohľadom na hlavný cieľ práce sa však javí ako najvhodnejšie zamerať sa na písané komunikáty. Nakoľko sa práca nesústreďuje na diskurz vybraných politikov, ale na obsahy, ktoré recipientom predostierajú, písané médiá poskytujú možnosť zamerať sa na samotné obsahy menej zafarbené rétorikou či špecifickým diskurzom, ktorý politici pri komunikácii predostierajú.

Analýza mediálnych vyjadrení politikov narába s dvoma periodikami – francúzskymi denníkmi Le Monde a Le Figaro. V oboch prípadoch ide o tituly, ktoré vychádzajú s dennou periodicitou, možno preto predpokladať, že sa snažia prinášať informácie o čo najaktuálnejšom dianí. Zároveň ide o periodiká, ktoré sú dostupné na celom území Francúzskej republiky a nemajú žiadne špecifické tematické zameranie – možno preto predpokladať, že sa snažia o čo najuniverzálnejšie informovanie čitateľov, ktoré nie je sústredené na žiaden konkrétny región či tematickú oblasť. Pre ich výber taktiež hovorí fakt, že ide o dva najpredávanejšie celoštátne denníky v krajine, ktoré majú významný čitateľský dosah (L'Alliance pour les chiffres de la presse et des médias, 2019). Pre účely práce sa tiež javí ako vhodné pracovať s digitálnymi verziami týchto denníkov. Práve tie sú totiž teoretikmi médií považované za hutnejší spravodajský obsah, než je ten, ktorý sa napokon dostane do tlačeneho vydania média. Taktiež ide o formu, ktorá je čoraz populárnejšia, tieto obsahy sa teda pravdepodobne dostali k väčšiemu počtu čitateľov (Brock, 2013).

Obdobie, na ktoré sa práca zameriava, je vymedzené harmonogramom francúzskej prezidentskej kampane. Práca narába s vyjadreniami politikov, ktoré boli v médiách zverejnené od 18.3.2017, teda dátumu, kedy francúzska Ústavná rada zverejnila oficiálny zoznam kandidátov, ktorí sa budú vo voľbách uchádzať o post prezidenta. Koncom skúmaného obdobia je 22.4.2017, teda deň pred konaním prvého kola prezidentských volieb. Kľúčovými slovami, pod ktorými sú články vyhľadávané, sú mená dvoch kandidátov.

Pred samotným skúmaním mediálnych vyjadrení politikov je ešte raz nutné pripomenúť, že cieľom práce nie je sústrediť sa na diskurz, ktorý politici vo svojich vyjadreniach používali, ale na politické obsahy, ktoré potenciálnym voličom sľubovali. Keďže zvláštny vzťah medzi pravicovým a ľavicovým populizmom, na ktorý sa práca sústreďuje, tkvie práve v politických obsahoch, sústreďuje sa naň aj analýza mediálnych vyjadrení. Taktiež je nutné pripomenúť, že pri rozbere mediálnych vyjadrení politikov

nepôjde o analýzu toho, aký obraz o politikoch prinášali vybrané periodiká. Práca sa teda nesústreďí na to, akým spôsobom denníky o vybraných kandidátoch informovali, ale na to, aké politické obsahy samotní kandidáti vo svojich mediálnych výstupoch publiku ponúkali.

Empirický výskum práce teda pozostáva z viacerých krokov. V prvom rade ide o preskúmanie obsahov sľubovaných politik, a to ako v programových prehláseniach kandidátov, tak i v ich relevantných mediálnych vyjadreniach. Za relevantné vyjadrenie práca považuje citáciu dohľadateľnú na webových stránkach denníkov Le Monde a Le Figaro z obdobia od 18.3.2017 – 22.4.2017, ktorá zároveň obsahovo súvisí so stanovenými skúmanými kritériami vyplývajúcimi z teórie ľavicového a pravicového populizmu. Ďalším krokom výskumného postupu je riešenia roztriediť do tematických kategórií korešpondujúcich s definovanými kritériami. Následne práca relevantné návrhy každého z kandidátov popíše. V záverečnej časti výskumu tieto návrhy porovná, pozrie sa na motivácie, ktoré politikov k daným návrhom viedli, a zasadí ich do širšieho kontextu.

2 Analýza prezidentskej kampane Marine Le Penovej

Nasledujúca kapitola najprv vo svojej prvej časti priblíži politický profil Marine Le Penovej, a následne sa presunie k popisu obsahov jej navrhovanej politiky z obdobia prezidentskej kampane 2017. V druhej podkapitole sa tak práca sústreďí na analýzu predvolebného programu a vybraných mediálnych vyjadrení. Práca popis politických návrhov prináša s ohľadom na stanovené výskumné kritériá vyplývajúce z teórie o ľavicovom a pravicovom populizme.

2.1 Profil Marine Le Penovej

Marine Le Penová (celým menom Marion Anne Perrene Le Penová) sa vo svete politiky pohybovala už od mala. Politická sa narodila v roku 1968, teda len štyri roky predtým, ako jej otec Jean-Marie Le Pen založil politickú stranu Národný front. Politické postoje strany boli čitateľné už od počiatku – Jean-Marie Le Pen nacistickú okupáciu Francúzska počas druhej svetovej vojny nazval „nijako zvlášť neľudskou“, tvrdil, že plynové komory boli „detailom v histórii“ a že „rasy sú si nerovné“ (The New York Times, 29.4.2011). Politická strana sa tak na štyri desaťročia stala symbolom radikálnej populistkej západoeurópskej strany (Mudde, 2007).

Prvé politické mítingy Marine Le Penová zažila ešte ako tínedžerka, zvykla na nich otca sprevádzať. „Otec mi raz povedal, že som ako Obelix. Spadla som do zázračného nápoja politiky, keď som bola ešte mladá,“ popísala politička svoju skúsenosť (The Guardian, 14.4.2017). Marine Le Penová tak zblízka sledovala cestu vtedajšieho Národného frontu od samého začiatku – zažila počiatočnú dekádu, kedy bola strana marginálnym zoskupením, ktorému sa nedarilo prekonať jednopercentnú hranicu, ale neskôr aj prvý veľký úspech v podobe jedenásťpercentného zisku vo voľbách do Európskeho parlamentu v roku 1984 či prechod strany do politického mainstreamu v 80. a 90. rokoch 20. storočia zakončený volebným úspechom v roku 2002. Jean-Marie Le Pen sa vtedy prebojoval do druhého kola francúzskych prezidentských volieb (Ministère de l'intérieur, 2002).

Marine Le Penová sa stala členkou otcovej politickej strany, keď mala osemnásť rokov. Vyštudovala právo, stala sa členkou parížskej advokátskej komory a ako právnička pracovala až do roku 1998, kedy sa stala členkou právnického tímu vtedajšieho Národného frontu. V nasledujúcich rokoch zastávala niekoľko rolí v regionálnej a komunálnej politike,

v roku 2004 sa stala poslankyňou Európskeho parlamentu (Front National, 2011).

V roku 2011 na poste predsedníčky vtedajšieho Národného frontu vystriedala otca. Jej zvolením sa tak začína obdobie, ktoré akademici nazývajú aj snahou o „oddémonizovanie“ strany, ktorá jej má pomôcť zbaviť sa nálepky radikálne pravicovej strany (Rydgren, 2018). Marine Le Penová v porovnaní s otcom zjemnila rétoriku z extrémnej na miernejšiu a zvýšila legitimitu strany prostredníctvom vykročenia z roly ostrakizovaného politického outsidera (Ivaldi, 2016). Okrem rétoriky čiastočne zmenila i politické obsahy – upustila od antisemitských a ekonomicky liberálnych názorov a stranu priviedla na cestu antiimigračného sentimentu previazaného s kultúrnym a ekonomickým protekcionizmom (Greven, 2016). To, či strana prešla skutočnou vnútornou ideologickou zmenou však stále ostáva predmetom diskusií. Akademici Daniel Stockemer a Mauro Barisione napríklad tvrdia, že hoci Marine Le Penová oproti otcovi slovník zmiernila, v samotnej rétorike je ešte populistickejšia, ako zakladateľ strany (Stockemer – Barisione, 2016). Súhlasí s nimi aj politický vedec Gilles Ivaldi: „De-demonizácia sa týka predovšetkým obalu strategických politík strany a zmiernenia jej tónu. Hlavné tradičné prvky Národného frontu sa podstatne nezmenili.“ (Ivaldi, 2016, s. 242).

Marine Le Penová stranu priviedla k významným politickým úspechom. V roku 2012 sa v prezidentskej voľbe umiestnila na treťom mieste a z hľadiska percentuálneho zisku dosiahla najvyšší volebný výsledok vtedajšieho Národného frontu v prezidentských voľbách v histórii (Ministère de l'intérieur, 2012). O dva roky neskôr strana zaznamenala úspech v komunálnych voľbách, kedy zvíťazila nielen vo volebných obvodoch, kde vyhrávala dlhodobo, ale aj v tých, ktoré historicky zvykli podporovať socialistov (Ministère de l'intérieur, 2014).

Azda najvýraznejší politický úspech prišiel práve v roku 2017, kedy Marine Le Penová v prvom kole francúzskych prezidentských volieb získala 21,3 percent hlasov voličov, umiestnila sa na druhom mieste a postúpila do druhého kola voľby. V tom sa jej už ale uspieť nepodarilo – získala 33,9 percent hlasov a prezidentom sa stal Emmanuel Macron (Ministère de l'intérieur, 2017)³.

Marine Le Penová však aj po prehre v politike zostala. V máji roku 2017 sa stala členkou dolnej komory francúzskeho parlamentu (Ministère de l'intérieur, 2017).

³ Príloha č. 1.

Pokračovala aj v postupnej premene strany – v roku 2018 premenovala Národný front na Národné združenie a oznámila, že stranu čakajú zásadné strategické, technické a politické zmeny. Pre médiá vtedy povedala: „Zmena názvu uzatvára kapitolu v histórii nášho hnutia (...), ale je dobré otvoriť novú kapitolu, ktorá, myslím, nebude o nič menej slávna.“ (Le Monde, 1.6.2018).

V januári roku 2020 Marine Le Penová ohlásila kandidatúru do prezidentských volieb, ktoré sa v krajine budú konať v apríli a máji roku 2022 (Le Figaro, 16.1.2020).

2.2 Analýza programového vyhlásenia a mediálnych vyjadrení

Nasledujúca časť práce je venovaná politickým návrhom nachádzajúcim sa vo volebnom programe Marine Le Penovej v prezidentských voľbách v roku 2017, ako aj návrhom, ktoré predostierala vo svojich vyjadreniach pre vybrané médiá.

Predvolebný program kandidátka vydala pod názvom „*Les 144 engagements présidentiels*“, teda „144 prezidentských záväzkov“⁴. Otvára ho príhovorom k voličom, v ktorom predstavuje hlavný cieľ programu – „prinavrátiť Francúzsku slobodu a ľudom hlas“ (*Les 144 engagements présidentiels*, s. 2). Kandidátka prízvukuje, že vo voľbe pôjde o výber medzi dvoma víziami: globalistickou, ktorú reprezentujú jej politickí protivníci, a vlasteneckou, ktorú reprezentuje výlučne ona. Globalistickú víziu kandidátka vníma ako politiku, ktorá chce „zničiť francúzsku ekonomickú a sociálnu rovnováhu, zrušiť všetky hranice, ekonomické aj fyzické, chce viac imigrácie a menej kohézie medzi Francúzmi“ (Tamže). Naopak, kandidátkina vízia je založená na „obrane národa a ľudí, ktorá bude stáť v centre všetkých verejných rozhodnutí“ a „ochrane našej národnej identity, našej nezávislosti, jednote Francúzov, sociálnej spravodlivosti a prosperite všetkých“ (Tamže). Následne kandidátka pristupuje k predstaveniu všetkých 144 politických sľubov. Tie sú v programe pre lepšiu orientáciu členené do siedmich kapitol podľa tematického zamerania.

Vyjadrenia pre médiá, s ktorými práca narába, boli zhromaždené z webových stránok vybraných spravodajských portálov. Práca sa sústreďí na skúmané obdobie od 18.3.2017 do 22.4.2017 vymedzené podľa harmonogramu francúzskej prezidentskej kampane. Webová stránka denníka Le Monde po zadaní mena kandidátky medzi kľúčové slová vygenerovala 573 článkov, v prípade webovej stránky denníka Le Figaro to bolo 512

⁴ RASSEMBLEMENT NATIONAL. *Les 144 engagements présidentiels*. *Rassemblement National* [online]. 2017 [cit. 10-10-2020]. Dostupné z: <https://www.rassemblementnational.fr/pdf/144-engagements.pdf>

článkov. Za relevantný citát práca považuje vyjadrenie, ktoré spadá pod kľúčové tematické kritériá vyplývajúce z teórie o vzťahu medzi pravicovým a ľavicovým populizmom. Zoznam relevantných citácií a odkazy na články z webových stránok Le Monde⁵ a Le Figaro⁶ práca prináša v prílohách.

2.2.1 Ekonomický okruh

V nasledujúcej podkapitole práca popisuje postoje kandidátky k vybraným ekonomickým otázkam. Ako prvým sa venuje jej riešeniam v otázke ekonomickej regulácie trhu verzus spoliehania sa na tržné mechanizmy, následne jej postoj k sociálnemu štátu.

a) Ekonomický liberalizmus verzus intervencionizmus

Vízia Marine Le Penovej v oblasti ekonomickej politiky je do veľkej miery založená na podpore ekonomických zásahov štátu do fungovania trhu. Menej ekonomickej regulácie navrhuje len v minime prípadov – ide konkrétne o návrhy, v ktorých kandidátka hovorí o nutnosti opustiť európsku legislatívu, ktorá podľa nej francúzsky trh limituje. Ekonomický model založený na rozvoji globálnej ekonomiky podľa nej „narazil na svoje limity“. Proti „špekuláciám“, „ruinovaniu priemyslu“ či „divokej globalizácii“ tak navrhuje bojovať „opačným ekonomickým modelom“ založeným na „hodnotách francúzskej civilizácie“ (Le Figaro, 2.4.2017). „Je potrebné obnoviť strategický štát. Potrebujeme ekonomické vlastníctvo (...) a chcem tiež presadzovať ekonomický protekcionizmus,“ hovorí explicitne (Le Figaro, 20.3.2017).

Kandidátka tak navrhuje dva druhy zásahov štátu do ekonomiky – buď ide o štátnu podporu, alebo naopak o obmedzovanie vybraných odvetví či typov podnikov.

V prvom rade sa kandidátka v tomto ohľade opiera o „inteligentný ekonomický protekcionizmus“ (*Les 144 engagements présidentiels*, s. 7), pri ktorom by Francúzsko malo „právo prioritne pomáhať národným podnikom“ (Le Monde, 21.3.2017). Navrhuje tak, aby štát v medzinárodnej konkurencii podporoval francúzskych podnikateľov, zabezpečil ochranu strategických sektorov kontrolou zahraničných investícií vo Francúzsku či zakázal import produktov, ktoré nespĺňajú normy francúzskych producentov. Taktiež navrhuje okamžite vypovedať obchodné dohody s krajinami Zálivu, ktoré štátom dávajú

⁵ Príloha č. 2.

⁶ Príloha č. 3.

„neoprávnené privilégia“ (*Les 144 engagements présidentiels*, s. 12). Marine Le Penová hovorí o podpore priemyselných aj poľnohospodárskych odvetví francúzskej ekonomiky. Spoločnú poľnohospodársku politiku Európskej únie považuje za „katastrofu“ (Le Monde, 30.3.2017), je preto podľa nej potrebné, aby sa o francúzskej poľnohospodárskej politike rozhodovalo „v Paríži, a nie v Bruseli“ (Le Figaro, 30.3.2017).

Prístup na francúzsky trh by kandidátka zakázala aj nadnárodným spoločnostiam, ktoré sa vyhýbajú plateniu daní, proti dumpingu by bojovala zvyšovaním daní. Chce pomáhať malým a stredným francúzskym podnikom, pretože „záujem Francúzov“ je „systematicky proti záujmu veľkých skupín“ (Le Figaro, 20.3.2017). Kandidátka tak navrhuje napríklad obmedziť možnosť výstavby veľkých obchodných reťazcov, ale aj zmierniť pre malé francúzske podniky administratívnu a fiškálnu záťaž: „Štát musí vytvoriť priaznivé prostredie pre podnikateľov, nesmie ich drviť normami a daňami.“ (Le Monde, 5.4.2017).

Ekonomický protekcionizmus kandidátka vyzdvihuje aj na pracovnom trhu. „Vždy sa snažíme o to, aby sa Francúzi cítili previnilo, že to je ich chyba, že dostatočne nehľadajú,“ hovorí v kontexte stavu nezamestnanosti (Le Monde, 21.3.2017). Zvýšenie zamestnanosti Francúzov by sa tak podľa nej malo stať národnou prioritou. Na najímanie zamestnancov, ktorí pochádzajú zo zahraničia, by uvalila dodatočnú daň: „To, čo ako prezidentka prinesiem, je práca pre Francúzov, nie som zodpovedná za rozvoj zamestnanosti u susedov.“ (Le Figaro, 21.3.2017).

O zvýšení podpory zo strany štátu kandidátka hovorí aj v oblasti výskumu a technológií. Marine Le Penová navrhuje, aby štát podporil strategické sektory modernej ekonomiky zvýšením odpočítateľnej položky z dane či priamou podporou francúzskych startupov. Navrhuje taktiež, aby štát na podporu výskumu vyčlenil väčšiu časť zo štátneho rozpočtu a podporuje štátne regulácie v oblasti ekológie – tvrdí, že na ochranu životného prostredia je nutné opustiť ekonomický model, ktorý je „založený na divokej globalizácii“ (*Les 144 engagements présidentiels*, s. 21). Kandidátka taktiež navrhuje, aby štát masívne podporoval prácu z obnoviteľnými energetickými zdrojmi, zakázal ťažbu bridlicového plynu, modernizoval nukleárne elektrárne a nepristúpil k uzatvoreniu jadrovej elektrárne Fessenheim. Ceny elektriny a plynu by sa podľa kandidátky mali okamžite znížiť o päť percent. V kontexte energetiky a posilnenia kúpnej sily Francúzov taktiež volá po tom, aby štát v nasledujúcich rokoch zateploval obytné domy. Podľa Marine Le Penovej by sa tiež

mala z ochrany zvierat stať národná priorita, kandidátka by obmedzila napríklad experimenty na zvieratách či nedôstojné podmienky na chovných staniciach.

b) Postoj k sociálnemu štátu

Hoci sa Marine Le Penová v kampani označovala za političku, ktorá nie je „ani pravicová, ani ľavicová“, v jej volebnom programe i mediálnych vyjadreniach možno nájsť hneď niekoľko návrhov, v ktorých hovorí o zlepšovaní garancie sociálneho štátu (Le Monde, 2.4.2017).

V prvom rade ide o pracovnú politiku – kandidátka navrhuje ponechať zákonnú dĺžku pracovného týždňa v rozsahu 35 hodín a nadčasy navrhuje úplne oslobodiť od dane: „Môže sa pracovať 39 hodín, ale zaplatených!“ (Le Figaro, 20.3.2017). Kandidátka v súvislosti s pracovnou politikou hovorí aj o nutnosti opustiť kontroverzný „loi Travail“ nazývaný aj „loi El Khomri“⁷, ktorý okrem iného pre zamestnávateľov zjednodušil proces prepúšťania, umožnil zníženie odstupného a znížil sadzby za odpracované nadčasy.

Marine Le Penová vo svojej sociálnej politike myslí na rôzne vekové kategórie. Navrhuje sociálny príspevok na posilnenie kúpnej sily pre tých, ktorí zarábajú menej ako 1 500 eur mesačne – týkať by sa mal nielen zárobkovo činných s nízkymi príjmami, ale aj dôchodcov. Pri mladých ľuďoch hovorí o efektívnejšom a lacnejšom štátnom vzdelávaní, o povinnosti vysokých škôl zabezpečiť študentom pracovné stáže či vytvorenie inštitútu prvého zamestnania, ktorý človeka do 21 rokov na dva roky oslobodí od platenia poplatkov štátu. Taktiež hovorí o potrebe dostupného bývania – navrhuje vybudovať nové nájomné byty pre študentov a zjednodušiť prístup ku kúpe nehnuteľnosti. Pri starších občanoch hovorí o odchode do dôchodku v šesťdesiatich rokoch: „Neustále robíme reformy, ktoré posúvajú vek odchodu do dôchodku. Nemôžeme neustále od Francúzov požadovať obeť.“ (Le Figaro, 20.3.2017). Taktiež navrhuje valorizovať dôchodky a posilniť medzigeneračnú solidaritu ľahším prevádzaním peňazí medzi rodinnými príslušníkmi bez daňovej povinnosti. Kandidátka myslí aj na hendikepovaných – hovorí o valorizovaní invalidných dôchodkov, ale aj o zjednodušení ich vstupu na pracovný trh a zrušení všetkej diskriminácie založenej na hendikepe.

Význam roly štátu Marine Le Penová vidí aj v ďalších oblastiach, napríklad

⁷ Zákon č. 2016-1088 z 8. augusta 2016 o práci, modernizácii sociálneho dialógu a zabezpečení profesionálnej kariéry. Prijatie zákona vyvolalo počas vlády prezidenta Hollanda vlnu protestov v celej krajine.

v zdravotníctve. Hoci vo svojom programe podporuje zotrvanie v modeli paralelného fungovania verejnej a súkromnej zdravotnej starostlivosti, v médiách sa vyjadrila, že je za zrušenie súkromných zdravotných poisťovní. Chce tým zamedziť rizikám dohôd medzi politikmi a finančným sektorom: „Ceny klesnú a vrátíme sa k menej komerčnej vízii zdravia.“ (Le Figaro, 19.4.2017). Zároveň hovorí o zlepšovaní a navyšovaní medicínskych služieb štátu, a to konkrétne zabezpečením lekárskej starostlivosti aj v oblastiach, v ktorých dostupná zdravotná starostlivosť doposiaľ nebola (takzvané „medicínske púšte“). Taktiež hovorí o úprave legislatívy týkajúcej sa farmaceutických firiem za účelom zníženia cien liekov.

Hoci je vízia sociálneho štátu Marine Le Penovej pomerne veľkorysá, je nutné pripomenúť, že kandidátka sociálne zabezpečenie nesľubuje pre každého – hovorí len o „zabezpečení sociálnej bezpečnosti pre všetkých Francúzov“ (*Les 144 engagements présidentiels*, s. 11). Navrhuje preto zaviesť „odradzujúcu prísťahovaleckú politiku“, ktorá bude spočívať v tom, že sa cudzincom zamedzí prístup k bezplatnej zdravotnej starostlivosti, vzdelaniu, bývaniu či iným verejným službám (Le Monde, 18.4.2017). Konkrétnu podobu tejto politiky možno nájsť vo viacerých bodoch programového prehlásenia. Ak kandidátka hovorí o nutnosti presadiť novú štátnu pôrodnú politiku, ktorá bude spočívať v univerzalizácii rodinných prídavkov, ich indexácii na základe výšky životných nákladov a možnosti rozdeliť rodičovskú dovolenku medzi oboch rodičov, zároveň dodáva, že pôjde o politiku, ktorá bude vyhradená „pre francúzske rodiny“ (*Les 144 engagements présidentiels*, s. 9). Ak hovorí o valorizácii minimálneho dôchodku na celom území Francúzska, dodáva, že jeho priznanie „bude podmienené francúzskou národnosťou alebo dvadsiatimi rokmi pobytu vo Francúzsku“ (Tamže). Niečo podobné navrhuje aj pri sociálnom bývaní – hovorí síce, že je potrebné uvoľniť sociálne bývanie pre tých, ktorí ho potrebujú najviac, no takisto dodáva, že prednosť by mali mať „prioritne Francúzi“ (*Les 144 engagements présidentiels*, s. 23).

2.2.2 Kultúrny okruh

V nasledujúcej podkapitole práca predstavuje postoj kandidátky k vybraným kultúrno-spoločenským otázkam. V prvej časti práca popisuje jej postoj k otázke kultúrneho liberalizmu verzus protekcionizmu, následne sa venuje jej návrhom v oblasti ľudskoprávnej

a menšinovej politiky.

a) Kultúrny liberalizmus verzus kultúrny protekcionizmus

To, že v otázke kultúrneho liberalizmu či protekcionizmu sa kandidátka prikláňa k prvej možnosti, je zrejmé z viacerých programových bodov a mediálnych vyjadrení. Marine Le Penová otázku ochrany francúzskeho kultúrneho dedičstva považuje za jednu z hlavných tém celých volieb: „Tieto prezidentské voľby sú takmer referendum za divokú globalizáciu alebo proti nej. Naše hodnoty, kódy, zvyky, náš spôsob života, sú v procese zániku.“ (Le Figaro, 17.4.2017). Tvrdí, že tradičné rozdelenie na pravicových a ľavicových politikov je zastaralé, skutočná štiepiaca línia podľa nej leží práve medzi „patriotmi a globalistami“ (Le Figaro, 17.4.2017). Podľa kandidátky je tak nutné opäť spojiť Francúzov, a to tým, že „im pripomeniete, že majú národ, vlasť, ktorá im patrí a ktorú vlastnia, že sú jeden a ten istý človek (...) Dôležitý je pocit príslušnosti k ľudu, a tiež k civilizácii, ktorá je dnes zjavne v nebezpečenstve.“ (Le Monde, 5.4.2017). Marine Le Penová vidí cestu k tejto záchrane prostredníctvom patriotizmu: „Štát, ktorý chceme, bude vlastenecký.“ (Le Monde, 20.4.2017).

Patriotizmus, o ktorom kandidátka hovorí, sa prejavuje v niekoľkých konkrétnych návrhoch. V prvom rade ide o postoj k republikánskej tradícii Francúzska. Z dôvodu potreby „bránenia francúzskej identity“, „francúzskych hodnôt“ či „tradícií francúzskej civilizácie“ (*Les 144 engagements présidentiels*, s. 15) kandidátka do ústavy navrhuje zahrnúť zákon o ochrane a šírení historického a kultúrneho dedičstva republiky. Hodnoty vyplývajúce z republikánskej tradície chce prinavrátiť rôznymi spôsobmi – napríklad ustanovením skutočnej rovnosti, a to „opätovným nájdením cesty k republikánskej meritokracii“, teda systémom, ktorý bude hodnotu človeka merať jedine podľa jeho zásluh (*Les 144 engagements présidentiels*, s. 16). Marine Le Penová taktiež navrhuje posilniť jednotu národa ustanovením a propagáciou takzvaného „roman national“, teda patriotického rozprávania o budovaní francúzskeho národa, a odmietat' snahy o historický revizionizmus. Patriotizmus chce pestovať aj na symbolickej úrovni – hovorí o permanentnom vyvesení francúzskych vlajok na všetky verejné budovy a zložení tých európskych. Počas mediálnych vystúpení kandidátka odmietala sedieť v štúdiu, v ktorom visela európska vlajka. „Kandidujem vo voľbách Francúzskej republiky,“ vysvetlila (Le Monde, 19.4.2017).

Ďalším výrazným návrhom vyplývajúcim z kultúrneho protekcionizmu je aj požiadavka na návrat tradičného francúzskeho sekularizmu. K jeho striktnému dodržiavaniu

kandidátka vyzýva vo verejných budovách, v športových kluboch či na školách: „Bezpečnosť a sekularizmus sú nevyhnutné. Pretože bez toho, aby bol v škole pokoj, nie je možná výuka.“ (Le Figaro, 20.3.2017). Po striktnom dodržiavaní sekularizmu volá aj v zamestnaní – povinnosť dodržiavať ho navrhuje doplniť do zákonníku práce.

Na poli kultúrneho protekcionizmu sa kandidátka vo vyššej miere venuje aj obrane francúzskeho jazyka. Na domácej pôde volá po posilnení výuky francúzštiny na základných školách – hodiny písaného a čítaného francúzskeho jazyka by podľa nej mali tvoriť polovicu celej výuky. Úpravu si podľa nej žiada aj fungovanie vysokých škôl. Kandidátka by tak zrušila takzvaný „loi Fioraso“⁸, ktorý dal vedeniu univerzít vyššiu mieru autonómie, a ktorý im dovoľuje obmedziť výučbu vo francúzštine. Čo sa týka použitia francúzskeho jazyka vo svete, kandidátka navrhuje posilnenie medzinárodnej siete francúzskych škôl, ako aj vzťahov medzi frankofónnymi krajinami.

Kultúrny protekcionizmus možno nájsť aj pri otázkach súvisiacich s umeleckými a športovými profesiami. V prípade umelcov Marine Le Penová hovorí o zriaďovaní nových umeleckých fakúlt s cieľom posilniť sieť umelcov francúzskej národnosti, pri športe zas hovorí o podpore pre kluby, ktorej účelom má byť „čo najvyšší počet francúzskych hráčov v profesionálnych tímoch“ (Les 144 engagements présidentiels, s. 17).

b) Ľudskoprávna a menšinová politika

Marine Le Penová vo svojom predvolebnom programe nemá jasne vytýčenú víziu ľudskoprávnej a menšinovej politiky. Napriek tomu sa v ňom – a takisto i v mediálnych vyjadreniach –, na rôznych miestach a pod rôznymi tematickými celkami objavuje niekoľko návrhov, ktoré tieto oblasti zahŕňajú.

Najčastejšie tieto návrhy v kandidátkinom poňatí vychádzajú z už zmieňovanej francúzskej republikánskej tradície, ktorá vyzdvihuje ideály sekularizmu a rovnosti, a v ktorej spoločnosť nie je štiepená ani príslušnosťou k menšine: „Republika je sekulárna, republika je nedeliteľná.“ (Le Monde, 18.3.2017). V kontexte republikánskej rovnosti tak hovorí o potrebe „boja proti komunitarizmu“⁹ za účelom zjednocovania ľudu. Predošlé vlády podľa nej v tejto téme ustupovali príďaleko, sľubuje však, že práve ona ukončí

⁸ Zákon č. 2013-660 z 22. júla 2013 o vysokoškolskom vzdelávaní a výskume.

⁹ Francúzsky pojem „komunitarizmus“ označuje postoj či túžbu vybranej skupiny v spoločnosti (najčastejšie kultúrnej, náboženskej či etnickej menšiny), ktorej cieľom je dobrovoľne sa odlišiť či dištancovať od ostatnej spoločnosti.

„nekontrolované príst'ahovalectvo“ a „dobyvateľský komunitarizmus“, ktoré podľa nej „ohrozujú francúzsku identitu“ (Le Monde, 18.3.2017). Navrhuje tak zapísať princíp „Republika nerozlišuje žiadnu komunitu“ do ústavy (*Les 144 engagements présidentiels*, s. 17).

Najvýraznejšie porušovanie tradície francúzskeho sekularizmu kandidátka vidí u moslimskej menšiny. Hovorí, že spoluvinou predošlých vlád sa do spoločnosti vkradol „radikálny islamizmus“ a „islamský fundamentalizmus“, ktoré do spoločnosti prinášajú čoraz viac požiadaviek v téme odievania či stravovania, proti ktorým musí štát bojovať. Moslimskú menšinu Marine Le Penová spája aj s otázkou obmedzovania ľudských práv – podľa Marine Le Penovej vo Francúzsku radikálni moslimovia nútia ženy odievať sa proti ich vôli, je preto nutné bojovať proti tomuto typu komunitarizmu, ktorý vo Francúzsku „spôsobuje fenomenálny pokles práv žien“ (Le Monde, 21.3.2017). V súvislosti s právami žien tak Marine Le Penová vyzýva okrem boja proti platovej nerovnosti a znevýhodňovaniu žien na pracovisku aj „k boju proti islamizmu, ktorý ich oberá o ich základné slobody“ (*Les 144 engagements présidentiels*, s. 4).

V kontexte dodržiavania republikánskych tradícií kandidátka navrhuje aj pozmenenie vzdelávacieho systému – okrem absolútneho sekularizmu vo vzdelávacích inštitúciách či v športe navrhuje zaviesť odmietanie „pozitívnej diskriminácie“ (*Les 144 engagements présidentiels*, s. 15) a vhodnosť uchádzačov o vzdelanie chce vyhodnocovať jedine na základe ich zásluh. Taktiež je za zrušenie výuky pôvodných jazykov a kultúr pre migrantov a ich potomkov žijúcich vo Francúzsku. „Ak budeme deťom znova poskytovať ich kultúru a jazyk pôvodu, robíme presný opak poslania, ktoré si škola sama dáva,“ tvrdí (Le Figaro, 21.3.2017).

Treba však dodať, že napriek tomu, že Marine Le Penová hovorí o boji proti akejkoľvek komunite, v tejto vízii nie je úplne konzistentná. Medzi návrhy, ktorými absolútny zákaz komunitarizmu sama vyvracia, patria napríklad už zmieňované návrhy sociálnych opatrení, ktoré sú podmienené príslušnosťou k vybranej skupine, najčastejšie francúzskym občianstvom. Podobný princíp kandidátka formuluje aj vo všeobecnejšej rovine – navrhuje, aby bolo francúzske občianstvo do ústavy zapísané ako „národná priorita“ a ustanovené ako „privilégium“ (*Les 144 engagements présidentiels*, s. 15). Myšlienku absolútneho odmietania komunitarizmu kandidátka niekoľkokrát poprela aj vo svojich mediálnych vyjadreniach – napríklad keď priamo podporila vybrané menšinové

obyvateľstvo pri rozprave o „korzických špecifikách“, ktoré je treba zohľadňovať pri rokovaní o zákonoch (Le Monde, 8.4.2017). Na striktnom sekularizme netrvá ani pri vybraných prejavoch kresťanskej viery – ak by sa mestá rozhodli stavať počas vianočných sviatkov v budove radnice jasličky ako symbol narodenia Ježiša, považovala by to za prejav francúzskeho historického a kultúrneho dedičstva.

2.2.3 Zahraničnopolitický a bezpečnostný okruh

Nasledujúca podkapitola predstavuje návrhy Marine Le Penovej súvisiace so zahraničnopolitickou a bezpečnostnou agendou, a to konkrétne v dvoch vybraných okruhoch – v jej postoji k medzinárodným inštitúciám a k téme migrácie.

a) Postoj k medzinárodným inštitúciám

Pre Marine Le Penovú je znovunadobudnutie francúzskej suverenity jedným z kľúčových bodov kampane – hovorí o ňom už v prvom bode svojho programového prehlásenia. Prinavrátением suverenity do rúk „francúzskeho ľudu“ chce kandidátka „opätovne nájsť francúzsku slobodu“ a „opätovne ovládnuť francúzsky osud“ (*Les 144 engagements présidentiels*, s. 3). „Globalizácia je mazanie limitov vo všetkých oblastiach. Je to odstránenie hraníc, mazanie koreňov,“ hovorí. Volá tak po zmenách, ktoré by Francúzsko zmenili po monetárnej, legislatívnej, teritoriálnej i ekonomickej stránke: „Som kandidátkou obmedzení a budem prezidentkou obmedzení (...) Bez limitov nie je sloboda.“ (Le Figaro, 17.4.2017).

Prvým krokom, ktorý by mal krajinu k znovunadobudnutiu suverenity priviesť, je podľa nej zmena vzťahov s Európskou úniou. Marine Le Penová ju vníma ako inštitúciu, ktorá Francúzsku znemožňuje byť skutočne suverénnou krajinou: „Chcem byť prezidentkou skutočnej Francúzskej republiky (...) Neprajem si byť vicekancelárkou pani Merkelovej.“ (Le Monde, 22.3.2017). Podľa kandidátky Európska únia „spravila pre Francúzsko veľa zlého“ na ekonomickej či sociálnej úrovni (Le Figaro, 19.4.2017). Kritická je aj k zahraničnej politike Európskej únie, a to konkrétne v migračnej politike i postoji voči Ruskej federácii. Marine Le Penová odmieta sankcie voči Rusku a žela si, aby ako prezidentka posilnila vzťahy s Ruskom, ktoré má s Francúzskom „spoločný záujem“ (Le Figaro, 14.4.2017) a Vladimírom Putinom, s ktorým sa počas vedenia kampane stretla,

a ktorý pre ňu reprezentuje „novú víziu multipolárneho sveta“ (Le Monde 24.3.2017).

Marine Le Penová neverí v reformu Únie. Myslí si totiž, že „všetky euroskeptické hnutia sú objektom stíhania“ a v inštitúcii chýba vôľa k zmenám (Le Monde, 26.3.2017). Navrhuje tak, aby Francúzsko zo všetkých štátnych budov zvesilo európske vlajky, opätovne nastolilo národné hranice, vypovedalo Schengenskú zmluvu a odmietlo európsku legislatívu. Navrhuje tiež usporiadať referendum o vystúpení z Európskej únie, ktoré považuje za jediné možnosť, ako Francúzom suverenitu prinavrátiť. To isté platí aj pri rozhodovaní o tom, či si krajina ponechá euro – hoci kandidátka tvrdí, že európska mena a ekonomická politika Európskej únie „zakazujú ekonomický a inteligentný protekcionizmus“ (Le Figaro, 21.3.2017), budú to napokon práve Francúzi, ktorí o jeho používaní rozhodnú.

Odmietavý postoj má kandidátka aj k ďalšej medzinárodnej organizácii – k Organizácii Severoatlantickej zmluvy (NATO). Dôvodom je fakt, že „nechce nútiť francúzskych vojakov bojovať vo vojnách, o ktorých sami nerozhodli“ (Le Figaro, 20.3.2017). Navrhuje tak, aby Francúzsko z NATO vystúpilo a zabezpečilo personálne i materiálne kapacity, ktoré štátu umožnia bezpečnostnú autonómiu. Taktiež hovorí o nutnosti navýšenia rozpočtu na bezpečnosť a obranu, vytvorenia nových miest v armáde či v colnej správe, opätovnom ozbrojení polície v záujme možnosti sebaobrany či rozšírení kapacity väznic. Za najväčšiu výzvu nového bezpečnostného usporiadania vníma boj proti „islamskému fundamentalizmu“ (*Les 144 engagements présidentiels*, s. 6), ktorý z Francúzska urobil „univerzitu džihadizmu“ (Le Monde, 5.4.2017). Okrem sprísnenej politiky hraníc tak kandidátka navrhuje aj zjednodušiť proces vyhostovania cudzincov považovaných za bezpečnostnú hrozbu z krajiny, zavedenie možnosti zbaviť ich francúzskej národnosti, zákaz združení napojených na „islamských fundamentalistov“, zákaz „extrémistických mešít“ a opätovné nastolenie inštitútu takzvanej „indignité nationale“, teda „nehodnosti národa“ (*Les 144 engagements présidentiels*, s. 6). „Nejde o to, aby sme ich deradikalizovali tým (...), že im budete recitovať články zo Všeobecnej deklarácie ľudských práv,“ vysvetľuje kandidátka. „Sú indoktrinovaní. Sú nebezpeční. Musia byť odstavení od možnosti ublížiť spoločnosti.“ (Le Figaro, 11.4.2017).

Marine Le Penová taktiež odmieta medzinárodné zmluvy voľného obchodu, akou je napríklad Komplexná hospodárska a obchodná dohoda (CETA) či obchodné dohody s Austráliou a Novým Zélandom. Taktiež sa stavia proti oblasti voľného obchodu medzi

Európou a Severnou Amerikou (TAFTA).

Napriek odmietavému postoju k NATO a Európskej únii kandidátka neodmieta všetku medzinárodnú spoluprácu. Okrem Ruskej federácie chce v medzinárodnej spolupráci pokračovať v boji proti daňovému zločinu, s africkými krajinami zas na rozvojových témach a otázkach spojených s obranou a bezpečnosťou. V otázkach súvisiacich s krajinami Zámorského Francúzska hovorí o „obrane jednoty a integrity francúzskeho teritória opätovným potvrdením nerozpustného vzťahu medzi metropolou a zámorím“, teda udržaním súčasného status quo medzi kontinentálnym Francúzskom a zámorskými územiami (*Les 144 engagements présidentiels*, s. 15).

b) Postoj k migrácii

Marine Le Penová migráciu do Francúzska považuje za „katastrofu“ (Le Monde, 11.4.2017), ktorá „pre mnohých Francúzov znamená útlak“ (Le Monde, 18.4.2017). Pre kandidátku migrácia predstavuje problém ako v kontinentálnom Francúzsku, tak i v tom zámorskom. Tvrdí, že kvôli migrácii „majú Francúzi často menej práv, než cudzinci“ (Tamže), že migranti Francúzov oberajú o prístup k sociálnym službám štátu a predstavujú bezpečnostnú hrozbu. Kandidátka tak v súvislosti s migráciou navrhuje nielen upraviť podmienky pre prichádzajúcich migrantov, ale aj zmeniť migračnú politiku voči tým cudzincom, ktorí už vo Francúzsku žijú.

Marine Le Penová tak v prvom rade hovorí o zastavení legálnej aj nelegálnej migrácie a stanovení limitu pre prijímanie cudzincov na desaťtisíc ročne. Keďže kandidátka považuje situáciu za „nekontrolovateľnú“, taktiež navrhuje, aby Francúzsko zabezpečilo lepšiu ochranu hraníc: „Nechcem hranice zavrieť, chcem ich len mať a kontrolovať. Hranica nie je múr, je to filter. Obmedzuje prechod toho, čo je zlé. To, čo je dobré, môže prejsť ďalej.“ (Le Figaro, 20.3.2017). Marine Le Penová taktiež navrhuje, aby štát zrušil možnosť zlučovania rodín migrantov, rovnako ako takzvaný „droit du sol“ (jus soli), teda priznanie francúzskej národnosti osobe, ktorá sa narodila na jeho území. Nadobudnutie francúzskeho občianstva by podľa nej malo byť podmienené jedine príbuzenským vzťahom alebo naturalizáciou, ktorej podmienky však budú pre migrantov prísnejšie. Kandidátka taktiež navrhuje zrušiť dvojité mimoeurópsku štátnu príslušnosť a požaduje „prinavrátanie k pôvodnému duchu azylového práva“, ktoré už viac nebude môcť byť udelené nikde okrem francúzskych ambasád a konzulátov v krajine pôvodu a v susedných krajinách (*Les 144 engagements présidentiels*, s. 6). S cieľom znížiť pracovnú migráciu do Francúzska tiež

navrhuje už spomínanú daň uvalenú na každého zahraničného pracovníka či navýšenie počtu francúzskych pracovníkov v špecifických profesiách s cieľom zabránenia príchodu zahraničných zamestnancov.

Čo sa týka migrantov, ktorí už na území Francúzska žijú, Marine Le Penová v prvom rade hovorí o nutnosti sprísnenia sociálnej politiky – pre cudzincov chce sťažiť prístup k zdravotnej starostlivosti či bývaniu. Taktiež sa opäť obracia k republikánskym tradíciám – volá po podpore republikánskeho princípu asimilácie (čo najväčšie splynutie migrantov s väčšinovým obyvateľstvom) a odmieta prístup integrácie (spojenie rozmanitých prvkov spoločenstva do jedného celku). Kandidátka taktiež navrhuje znemožniť naturalizáciu cudzincom „v nelegálnej situácii“ a zjednodušiť a zautomatizovať proces vystaňovania migrantov, ktorí v krajine žijú ilegálne (*Les 144 engagements présidentiels*, s. 6). Keďže migrácia z jej pohľadu súvisí s bezpečnosťou Francúzska, Marine Le Penová navrhuje napríklad automatické vykázanie zahraničných kriminálnikov do ich krajiny pôvodu.

Kandidátka tiež navrhuje, aby sa Francúzsko angažovalo v riešení otázky migrácie priamo v krajinách pôvodu – zlepšením socioekonomických podmienok v krajinách pôvodu by sa podľa nej podarilo znížiť aj počet migrantov. Pokiaľ ide o ľudí so statusom utečencov, kandidátka hovorí o „riešení humanitárnych táborov, ale u nich doma“ (Le Monde, 17.4.2017). V otázke migrácie sa tak nebráni ani medzinárodnej spolupráci – počíta s reformovanou spoluprácou s európskymi krajinami, takisto chce spolupracovať s už spomínanou frankofónnou Afrikou. Otvorená je aj spolupráci s krajinami pôvodu – o téme migrácie by napríklad bola ochotná rokovať so sýrskym prezidentom Baššárom al-Asadom, ktorého vládu považuje za „lepšie riešenie“ než vládu islamských fundamentalistov (Le Figaro, 5.4.2017).

2.2.4 Postoj k inštitucionálnej reforme štátu

Hoci Marine Le Penová vo svojich mediálnych vyjadreniach navrhuje hneď niekoľko inštitucionálnych reforiem, prízvukuje, že podľa nej nie je potrebné zmeniť celý inštitucionálny rámec štátu: „Celkom sa mi páči Piata republika, myslím si, že funguje dobre.“ (Le Monde, 20.3.2017).

Aj keď kandidátka hovorí o nevyhnutnosti ponechania troch úrovní francúzskej administratívy (komúny, departementy a štát), spomína inštitucionálnu reformu, ktorá by mala ich fungovanie upraviť. Táto zmena by mala spočívať v posilnení a zjednodušení

komunikácie medzi tromi stupňami štátnej správy, a takisto aj v ich lepšej spolupráci, najmä v ekonomických otázkach.

Inštitucionálnu reformu požaduje aj pri fungovaní volebného systému. Kandidátka navrhuje zaviesť pomerný volebný systém vo všetkých voľbách – práve ten by podľa nej zabezpečil „reprezentáciu všetkých Francúzov“ (*Les 144 engagements présidentiels*, s. 3). Takisto volá po znížení počtu členov dolnej komory francúzskeho parlamentu z 577 na 300 či znížení počtu senátorov z 348 na 200.

Zmeny kandidátka navrhuje aj na rezortnej úrovni – navrhuje vybudovanie nového ministerstva venujúceho sa usporiadaniu francúzskeho teritória, dopravy a bývania, ako aj spoločného ministerstva pre námornú agendu a zámorské územia Francúzska. Jeho úlohou by bolo lepšie naplňať ekonomický potenciál námornej dimenzie krajiny, bojovať proti sociálnej neistote v zámorí či proti imigrácii na mori.

Asi najvýraznejšou inštitucionálnou zmenou sú však kandidátkine návrhy na posilnenie priamej demokracie a roly ľudu pri rozhodovaní o verejných otázkach. Navrhuje zorganizovať referendum za účelom revidovania ústavy a referendum podmieniť aj všetky budúce zmeny ústavy. Taktiež volá po rozšírení aplikácie článku 11 ústavy, ktorý definuje procedúru zákonodarných referend. Hovorí tak o nutnosti uzákonenia „skutočného referenda vychádzajúceho z ľudovej iniciatívy“ podmieneného zozbieraním 500-tisíc podpisov (*Les 144 engagements présidentiels*, s. 3) Takéto referendum francúzska ústava doposiaľ nepozná – iniciačnú možnosť referenda pripisuje prezidentovi republiky. „Nespravím nič proti vašej vôli. Volám po slobode,“ sľubuje Marine Le Penová (Le Monde, 21.3.2017).

3 Analýza prezidentskej kampane Jeana-Luca Mélenchona

Tretia kapitola diplomovej práce sa zameriava na prezidentského kandidáta Jeana-Luca Mélenchona. Prvá podkapitola ho v krátkosti predstavuje. Druhá podkapitola sa venuje politickým obsahom, ktoré navrhoval v prezidentskej voľbe v roku 2017, a to ako v programovom vyhlásení, tak i vo vyjadreniach publikovaných vybranými médiami.

3.1 Profil Jeana-Luca Mélenchona

Jean-Luc Mélenchon (celým menom Jean-Luc Antoine Pierre Mélenchon) pôvodne nemal byť politikom – po štúdiu filozofie a modernej literatúry si na univerzite v Besançon dorobil aj pedagogické vzdelanie a na niekoľko rokov sa stal učiteľom, neskôr tiež pôsobil ako novinár (Alemagna – Alliès, 2012).

K ľavicovej politike ho to ale ťahalo už odmlada – ešte počas štúdií udržiaval blízke vzťahy s francúzskymi trockistami a angažoval sa v Únii komunistických študentov, študentskej politickej organizácii blízkej Francúzskej komunistickej strane (Parti communiste français). Ako dvadsaťpäťročný vstúpil do Socialistickej strany. Rýchlo sa v nej začal aj aktívne angažovať, najprv na komunálnej a regionálnej úrovni, neskôr na celoštátnej. Z lokálnej politiky sa prepracoval k postu v rade jedného z francúzskych departmentov, neskôr aj k postu senátora a námestníka ministra školstva v kohabitačnej vláde premiéra Lionela Jospina (Alemagna – Alliès, 2012).

V Socialistickej strane pôsobil až do roku 2008, kedy sa ju rozhodol opustiť a vybudovať nové ľavicové hnutie. Dôvodom odchodu boli ideologické rozpory so Socialistickou stranou, o ktorej Jean-Luc Mélenchon tvrdil, že čoraz viac ustupuje francúzskej pravici. „Odmietame zapierať seba samých účasťou na komplotoch a taktických kombináciách. (...) V kríze kapitalizmu potrebuje naša krajina ďalší hlas naľavo,“ povedal vtedy pre médiá (AFP, 16.11.2008). Prostredníctvom nového hnutia chcel „verejne prinášať svoju koncepciu boja medzi republikánmi a socialistami bez ústupku, tvárou v tvár voči pravici, kapitalizmu a ich deštruktívnej nezodpovednosti voči ľudskej spoločnosti a ekosystému“ (Tamže).

Nové hnutie menom Ľavicová strana (Partie de Gauche) čoskoro zaznamenalo prvý úspech – volebná koalícia troch ľavicových strán (Ľavicová strana, Francúzska komunistická strana, Zjednotená ľavica [Gauche unitaire]) už v roku 2009 získala päť kresiel

v europarlamente. Do jedného z nich zasadol aj Jean-Luc Mélenchon (Ministère de l'intérieur, 2009). Spoluprácu strany zopakovali aj v roku 2012. V prezidentských voľbách vtedy ako svojho spoločného kandidáta nasadili práve Jeana-Luca Mélenchona, ktorý sa v prvom kole volieb s podporou 11,10 percent umiestnil na štvrtom mieste (Ministère de l'intérieur, 2012). Politik tak zotrval na pozícii europoslancu aj naďalej a v roku 2014 v eurovoľbách svoj post obhájil. Kontakt s domácou politikou však nestratil – zostal hlasným kritikom francúzskej ľavice aj v období vlády nového prezidenta, socialistu Françoisu Hollanda.

V roku 2016 Jean-Luc Mélenchon opäť založil nové politické zoskupenie, tentokrát ľavicovú platformu Nezlomné Francúzsko. Práve o tomto momente hovoria akademici ako o kľúčovej chvíli premeny z politického outsidera na populistického lídra prístupného masám. Podľa talianskeho odborníka na ľavicový populizmus Marca Damianiho si v tomto momente Mélenchon začal budovať imidž politika, ktorý dokáže reagovať na požiadavky rozdrobenej spoločnosti a poskytnúť jej pocit kolektívnej spolupatričnosti, ktorý tradičným ľavicovým ideológiám chýbal: „Vyhybal sa utopickému socializmu, červeným vlajkám a ďalším typickým ikonám francúzskej ľavice. Namiesto toho svoje posolstvo jednoduchým jazykom zbaveným ideologickej záťažou nasmeroval na celú spoločnosť spôsobom, ktorý je zrozumiteľný pre všetkých.“ (Damiani, 2017). Krátko po založení Nezlomného Francúzska oznámil Mélenchon aj svoju kandidatúru v prezidentskej voľbe v roku 2017. Výhrady Socialistickej strany o tom, že triešti ľavicové sily, odmietal. Hoci sa s kandidátom socialistov Benoîtom Hamonom pôvodne pokúšali dohodnúť na spoločnej aliancii, napokon kandidoval každý sám (France24, 27.2.2017).

Počas trvania predvolebnej kampane sa Jean-Luc Mélenchon v prieskumoch dlhodobo pohyboval okolo hranice 12 percent, teda podobného výsledku, aký dosiahol v prezidentských voľbách roku 2012. To, že finálny výsledok napokon môže vyzeráť celkom inak, začalo byť citelné až po televíznych predvolebných debatách (Elabe, 5.4.2017). Nakoniec skončil Jean-Luc Mélenchon v prvom kole prezidentskej voľby na štvrtom mieste.¹⁰ Oproti roku 2012 si vo výsledku polepšil a získal 19 percent hlasov voličov (Ministère de l'intérieur, 2012). Od júna roku 2017 politik pôsobí ako člen dolnej komory francúzskeho parlamentu (Ministère de l'intérieur, 2017).

¹⁰ Príloha č. 1.

3.2 Analýza programového vyhlásenia a mediálnych vyjadrení

Nasledujúca časť práce sa sústreďí na analýzu volebného programu Jeana-Luca Mélenchona v prezidentských voľbách v roku 2017, ktorý vydal pod názvom „*L'Avenir en commun*“, teda „Spoločná budúcnosť“¹¹. Taktiež sa venuje obsahu relevantných mediálnych vyjadrení.

Predvolebný program kandidát otvára príhovorom k voličom, v ktorom predstavuje témy, ktoré ho vo francúzskej spoločnosti trápia najviac – sú nimi „ekologická pohotovosť“, „sociálna katastrofa“ a „chátranie demokracie“ (*L'Avenir en commun*, s. 13). Podľa Jeana-Luca Mélenchona sú všetky tieto problémy dôsledkom „vlády peňazí“, ktorá vytvorila svet, v ktorom „sa dá všetko kúpiť a všetko predat“ a „predaj a obrat bez kontroly kapitálu sú najlepšimi organizátormi všetkých ľudských aktivít“ (*L'Avenir en commun*, s. 14). Prezidentskú voľbu tak vníma ako možnosť vytvoriť systém založený na demokratickejších, ekologickejších a sociálne spravodlivejších základoch. Následne kandidát predstavuje svojich 83 hlavných politických riešení. Pri každom z nich prináša niekoľko ďalších konkrétnych programových bodov.

Vyjadrenia pre médiá, s ktorými kapitola pracuje, boli zhromaždené z webových stránok zvolených spravodajských portálov. Práca narába so skúmaným obdobím od 18.3.2017 do 22.4.2017, ktoré bolo vymedzené na základe harmonogramu francúzskej prezidentskej kampane. Webová stránka Le Monde po zadaní mena kandidáta medzi kľúčové slová vygenerovala 433 článkov, stránka denníka Le Figaro 382 článkov. Za relevantný citát práca považuje vyjadrenie, ktoré spadá pod kľúčové skúmané tematické kritériá. Zoznam relevantných citácií a odkazy na články z webových stránok Le Monde¹² a Le Figaro¹³ práca prináša v prílohách.

3.2.1 Ekonomický okruh

Nasledujúca časť práce predstavuje postoj kandidáta k vybraným ekonomickým otázkam. Ako prvým sa venuje návrhom súvisiacim s otázkou ekonomického liberalizmu či intervencionizmu, následne jeho postoj k sociálnemu štátu.

¹¹ MÉLENCHON, Jean-Luc. *L'Avenir en commun*. Paris: Seuil, 2016. ISBN: 978-2-02-131752-7.

¹² Príloha č. 4.

¹³ Príloha č. 5.

a) Ekonomický liberalizmus verzus intervencionizmus

Otázka regulácie trhu štátom je pre Jeana-Luca Mélenchona jedna z nosných. Tento postoj vychádza z kandidátovho presvedčenia, že súčasné fungovanie trhu, ktoré nazýva aj „kralovaním peňazí“, je pre spoločnosť ničivé (Le Figaro, 11.4.2017): „Finančný kapitalizmus je vo svojej podstate nemorálny a zlý (...), obhajuje neobmedzené hromadenie bohatstva (...) a ničí planétu.“ (Le Figaro, 23.3.2017). Preto je podľa neho nutné tento systém zmeniť, a to práve zásahmi štátu do fungovania trhu.

Pri predostieraných opatreniach sa Jean-Luc Mélenchon opiera o princíp „solidárneho protekcionizmu“. Ide o postoj, ktorý zásahy štátu do fungovania trhu háji presvedčením o nevyhnutnosti solidárnejšej spoločnosti, a ktorý stavia verejný záujem nad záujmy firiem. V tomto kontexte tak kandidát navrhuje, aby štát zvýhodňoval podniky, ktoré prispievajú k rozvoju sociálnejšej a solidárnejšej spoločnosti – navrhuje, aby štát investoval do strategických sektorov, priamo finančne podporoval sociálne zmyslajúcich podnikateľov či podporoval lokálnu ekonomiku. V kontexte „solidárneho protekcionizmu“ tiež navrhuje, aby Francúzsko obmedzilo alebo sťažilo prístup na trh pre zahraničných výrobcov, prehodnotilo obchodné zmluvy s krajinami, v ktorých podnikatelia porušujú ľudské a pracovné práva a stanovilo nutnosť rešpektovať základné sociálne a ekologické normy pre produkty, ktoré vstúpia na francúzsky trh. Pre krajiny, ktoré sociálne práva negarantujú, by sa malo zaviesť dodatočné clo. V kontexte „sociálneho protekcionizmu“ tiež Jean-Luc Mélenchon tvrdí, že určité podnikateľské sektory by vôbec nemali byť v rukách súkromníkov – opätovne by preto znárodnil diaľnice, bránil angažovaniu súkromných firiem v zdravotníctve a rozšíril pôsobenie štátu aj v oblasti bezpečnosti. Francúzsko by podľa neho malo zefektívniť právo na úradné zhabanie podnikov v záujme štátu a opätovne prehodnotiť úspešnosť už privatizovaných spoločností novozaloženou komisiou pre skúmanie ekonomického a priemyselného vykorisťovania.

Zmeny podnietené princípom solidárneho protekcionizmu navrhuje aj v oblasti daňovej politiky, volá po „fiškálnej revolúcii“: „Myslíte si, že Francúzsku reálne chýbajú peniaze? Naším jediným problémom je, že máme strach vystúpiť na pódium a povedať, že urobíme zmenu.“ (Le Figaro, 16.4.2017). V prvom rade tak hovorí o stanovení „maximálneho povoleného príjmu“ a progresívnej dane, príjmy nad 33 000 eur mesačne by sa zdaňovali stopercentne: „Budú platiť veľa, pretože majú veľa.“ (Le Monde, 12.4.2017). Taktiež navrhuje zvýšenie dane z bohatstva, opätovné zavedenie dane na luxusné produkty

a prehodnotenie všetkých aktuálne platných daňových úľav. Progresívnu daň navrhuje aj pri využívaní vody a energie – množstvo nevyhnutné pre dôstojný život by bolo oslobodené od dane, plytvanie by bolo penalizované. Naopak, zníženú daň navrhuje zaviesť pre spoločnosti, ktoré investujú vo Francúzsku či pri produktoch najväčšej núdze. V mene boja proti daňovým podvodom hovorí o univerzálnej dani, ktorá by sa vzťahovala na každého Francúza bez ohľadu na to, kde žije. „Pokiaľ ste Francúzi, nech ste kdekoľvek, zaplatíte to, čo dlhujete Francúzsku,“ hovorí (Le Figaro, 16.4.2017). „Kamkoľvek pôjdu, nájdeme ich aj v pekle,“ dodáva (Le Figaro, 21.4.2017).

Zásahy štátu sú podľa Jeana-Luca Mélenchona nevyhnutné aj v kontexte ekológie. Hovorí o sebe ako o „ekologickom prezidentovi“ (Le Monde, 21.3.2017) a volá po novej ére, ktorá ochrane životného prostredia pripíše prioritu: „Tejto situácii nemôžeme čeliť s rukami a nohami zviazanými peňažným reťazcom. Chamtivosť musí ustúpiť cnosti.“ (Le Monde, 21.3.2017). Štát by tak mal podľa Jeana-Luca Mélenchona do ústavy prijať „zelený zákon“, ktorý bude hovoriť: „Neberte z prírody viac, ako dokáže doplniť, a nevyprodukuje viac, ako dokáže zniesť.“ (*L'Avenir en commun*, s. 31). Tiež chce podporovať ekologicky zmýšľajúce podniky či rozvíjať železničnú dopravu a podporovať ekologickejšie riešenia individuálnej dopravy. Zahraniční podnikatelia by podľa neho mali platiť pri vstupe na francúzsky trh dodatočnú ekologickú daň, ktorá sa bude vypočítavať v závislosti od vzdialenosti danej krajiny od hraníc Francúzska. Do trhu chce zasiahnuť aj v oblasti energetiky – štát by mal podľa neho vytvoriť a financovať plán prechodu od uhlíkovej k obnoviteľnej energii (vrátane opustenia ťažby bridlicovej ropy), opustiť by mal aj jadrovú energiu a zavrieť jadrovú elektrárňu Fessenheim. Otázku životného prostredia Jean-Luc Mélenchon prízvukuje aj pri téme podnikania v oblasti poľnohospodárstva a využívania morskej dimenzie krajiny – plánuje spustiť agrárnu reformu, rozvinúť diverzifikovanú a ekologickú agrikultúru a podporovať malých poľnohospodárov. Štát má podľa neho tiež podporiť vznik „ekologického poľnohospodárstva“, ktoré vníma ako protiklad k „chemickému poľnohospodárstvu“ založenému na používaní agrochemikálií (Le Monde, 12.4.2017). Taktiež sa stavia proti zlému zaobchádzaniu so zvieratami. Na ekologický aspekt trhu podľa neho treba myslieť aj pri rybolove.

Jean-Luc Mélenchon predstavuje aj opatrenia, ktoré sa priamo dotýkajú vnútorného fungovania podnikov. Navrhuje, aby sa posilnili práva zamestnancov a oslabilá moc vedenia firiem. Chce, aby sa priznali nové kontrolné práva podnikovým radám a upravili volebné

práva akcionárov, stanovila výška maximálneho platu pre členov vedenia firmy či zakázali takzvané „zlaté padáky“. Práva zamestnancov chce posilniť aj pri politike prepúšťania.

b) Postoj k sociálnemu štátu

Tak, ako v prípade regulácií trhu, aj pri zabezpečovaní sociálnych istôt vidí Jean-Luc Mélenchon priestor na posilnenie roly štátu. Hovorí o sebe ako o „kandidátovi rovnosti a sociálnej spravodlivosti“ (Le Monde, 19.4.2017). Zabezpečenie „nového sociálneho poriadku“ a to, aby sa „ľudia mohli nadýchnuť“, označil za svoj hlavný cieľ (Le Figaro, 16.4.2017). Zlepšenie sociálnych podmienok pre nižšiu a strednú triedu je preňho nevyhnutné vo viacerých oblastiach: „Spoločným programom pre všetkých ľudí je, aby mali možnosť dôstojne žiť zo svojej práce, liečiť sa, keď sú chorí, prestať pracovať, keď nadíde čas.“ (Le Monde, 19.4.2017). Jean-Luc Mélenchon tak tvrdí, že štát musí zabezpečiť také podmienky, „aby mohli ľudia žiť, nie prežívať“ (Le Figaro, 20.3.2017).

Kandidát tak v prvom rade hovorí o zmenách v oblasti práce – navrhuje zvýšiť minimálnu mzdu, zvyšovať kúpnu silu a valorizovať platy štátnych zamestnancov. Dĺžku pracovného týždňa by ponechal na 35 hodinách, volá však po tom, aby sa táto hodnota skutočne dodržiavala, zvýšilo sa finančné ohodnotenie za odpracované nadčasy a otvorila sa diskusia o možnosti pracovný týždeň skrátiť na štyri dni. Okrem toho kandidát navrhuje zovšeobecnenie šiesteho týždňa platenej dovolenky či zrušenie zákona „loi El Khomri“, pretože zákon „ukončil hierarchiu sociálnych noriem“ (*L'Avenir en commun*, s. 53). Navrhuje vytvoriť pracovný kódex pre všetky podniky v krajine: „Nie som za pracovný kódex každého podniku, rovnako ako nie som za kódex cestnej premávky pre každú ulicu.“ (Le Monde, 21.3.2017). V kontexte garancie pracovných podmienok navrhuje, aby štát presadzoval riešenia na harmonizáciu sociálneho a pracovného času pracujúcich (napríklad podporoval riešenia, ktoré by skrátili čas strávený dochádzaním do práce) a uznal vyhorenie za „chorobu z povolania“. Pri strate práce hovorí o garancii príspevku v hodnote strateného príjmu, pri dlhodobej nezamestnanosti zas navrhuje, aby mal štát povinnosť ponúknuť človeku zamestnanie zodpovedajúce jeho kvalifikácii v mene verejnej služby. Tiež chce zefektívniť úrad práce – lepšie definovať jeho misiu, skvalitniť poradnú funkciu či rozšíriť kompetencie v oblasti vzdelávania.

Jean-Luc Mélenchon navrhuje posilniť aj zdravotníctvo. Volá po lepšej politike verejného zdravia – navrhuje posilniť zdravotvedu na školách, predstaviť plán proti chorobám súvisiacim so zlou výživou a bojovať proti sexuálne prenosným chorobám. Tiež

chce prijať nových medicínskych pracovníkov a bojovať proti „medicínskym púšťam“, teda oblastiam bez prístupu k zdravotnej starostlivosti. Štát by podľa neho mal hrať plnú výšku predpísanej liečby a zrušiť všetky dodatočné poplatky za liečbu.

Z vízie sociálneho štátu Jeana-Luca Mélenchona by mali prospech mladí, ale aj starší ľudia. Pri mladých hovorí najmä o skvalitnení vzdelávania a výskumu (odstránenie negramotnosti, veľkorysejšie financovanie od štátu, zrušenie „loi Fioraso“, ktorý dal podľa kandidáta prílišnú moc vedeniu univerzít na úkor zamestnancov). Navrhuje tiež, aby bolo vzdelanie „úplne zadarmo“ – oslobodil by ho teda od výdavkov na stravovanie v školských jedálňach či na nákup kníh. Pre mladých by kandidát taktiež zaviedol „príspevok na autonómiu“ v hodnote 800 eur mesačne vyplácaný po dobu troch rokov. Kandidát im tak chce vytvoriť lepšie podmienky na štúdium: „Nie je normálne, aby každý druhý pracoval popri tom, ako študuje.“ (Le Monde, 26.3.2017). Sociálny štát chce posilniť aj pre rodiny, navrhuje obnoviť vyplácanie príspevku pri prvom narodenom dieťati aj veľkorysejšiu dlhodobú podporu: „Podporujeme projekt rovnosti pre všetky rodiny a sme za obnovenie univerzálnosti rodinných prídavkov.“ (Le Figaro, 17.4.2017). V súvislosti so staršími zas kandidát navrhuje stanoviť dôchodkový vek na šesťdesiat rokov a plnú dôchodkovú sumu vyplácať nasledovných štyridsať rokov, valorizovať dôchodky a posilniť sieť domovov sociálnych služieb pre seniorov. Jean-Luc Mélenchon myslí aj na hendikepovaných – štát by mal podľa neho dohliadať na to, aby bolo Francúzsko skutočne bezbariérové, zvýšiť invalidné dôchodky či zabezpečiť začleňovanie hendikepovaných do pracovného procesu.

Jean-Luc Mélenchon chce bojovať aj proti chudobe – navrhuje, aby Francúzsko vypracovalo detailný plán proti chudobe, ukončilo bezdomovectvo a zabezpečilo dostupnosť vody a plynu na dôstojný život pre každého. Volá tak po univerzálnom prístupe k nájmu či vybudovaní stoviek tisíc nových štátnych bytov, z toho časť sociálnych.

3.2.2 Kultúrny okruh

Nasledujúca podkapitola predstavuje návrhy, ktoré Jean-Luc Mélenchon v kampani venoval vybraným kultúrnym témam. Najprv sa venuje jeho postoju ku kultúrnemu liberalizmu či protekcionizmu, následne vízii ľudskoprávnej a menšinovej politiky.

a) Kultúrny liberalizmus verzus kultúrny protekcionizmus

Jean-Luc Mélenchon sa v otázke zachovania francúzskej kultúry najčastejšie obracia

k republikánskym tradíciám krajiny. Kandidát je presvedčený o tom, že práve tieto prvky si má francúzska kultúra ponechať: „Nie, Francúzsko nie je startup: je ľudom, kultúrou, vedou.“ (Le Figaro, 18.4.2017). Revolučné princípy považuje za základ fungovania spoločnosti: „Zmyslom existencie spoločnosti je láska, bratstvo, starostlivosť o druhých.“ (Le Monde, 18.3.2017). Ideálna francúzska spoločnosť je preto preňho založená na nasledovnej vízii: „Krásne a veľkorysé Francúzsko, ktoré začína každé ráno svoj deň s heslom sloboda, rovnosť, bratstvo.“ (Le Monde, 17.4.2017).

Za ďalšiu zo základných republikánskych hodnôt považuje dodržiavanie princípu sekularizmu. Tvrdí, že sa ním preukazuje rešpekt nielen k tradíciám, ale aj k všetkým ateistom žijúcim vo Francúzsku: „Sekularizmus je podmienkou slobody svedomia každého, podmienkou rovnosti a bratstva všetkých občanov, nech už ide o ich filozofickú alebo spirituálnu voľbu.“ (*L'Avenir en commun*, s. 29). V mene zachovania sekulárnej tradície krajiny navrhuje rozšírenie uplatňovania zákona „loi de 1905“¹⁴ tak, aby garantoval sekularizmus na území celej republiky (zrušiť konkordát Alsasko-Moselsko¹⁵), garanciu slobody a rovnosti všetkých náboženských presvedčení pred zákonom či bránenie financovania cirkví z verejných zdrojov. Apeluje na ukončenie politického zneužívania náboženstva či boja proti komunitarizmu.

Napriek vyhláseniam o nutnosti sekularizmu však kandidát v súvislosti s náboženstvom apeluje aj na dodržiavanie ďalšieho z tradičných republikánskych princípov – slobody. V otázke odievania v súlade s náboženským presvedčením tak hovorí: „Nemôžete v uliciach zriadiť odevnú políciu a brániť ľudom, aby mali zelené vlasy alebo príliš krátke či príliš dlhé sukne.“ (Le Monde, 21.3.2017). „60 percent Francúzov sa označuje za ateistov. Tých treba rešpektovať. Máme tu ale právo byť vo Francúzsku moslimom do momentu, kedy nezasahujeme do slobôd druhých,“ hovorí (Le Monde, 20.3.2017).

Kultúrny protekcionizmus Jean-Luc Mélenchon propaguje aj po jazykovej stránke. Navrhuje posilniť sieť francúzskych inštitútov po svete, brániť používanie francúzskeho jazyka v medzinárodných inštitúciách či podporovať audiovizuálne frankofónne médiá. V oblasti vzdelávania hovorí o vytvorení frankofónneho programu Erasmus, navrhuje

¹⁴ Zákon z 9. decembra 1905 o odluke cirkvi od štátu.

¹⁵ Konkordát, teda zmluva medzi štátom a cirkvami, upravuje svetský štatút daných cirkví na stanovenom území. Z historických dôvodov Alsasko-Moselsko uznáva špecifický štatút trom vetvám kresťanstva (katolícke, luteránske, reformované) a židovskému náboženstvu. Neuplatňuje sa v ňom teda francúzsky koncept sekularizmu podľa „loi de 1905“.

taktiež zefektívniť uznávanie dokladov o vzdelávaní medzi frankofónnymi krajinami a vyvinúť štruktúry pre rozvíjanie francúzštiny pre nefrankofónnych ľudí žijúcich v krajine.

b) Ľudskoprávna a menšinová politika

Tradíciu rovnosti Jean-Luc Mélenchon presadzuje aj v oblasti ľudskoprávnej politiky – verí, že správne politické riešenia sú také, ktoré sú v prvom rade univerzálne a humánne. Princíp ľudskosti kandidát vzťahuje na rôzne oblasti života, je základom jeho návrhov súvisiacich s už spomínaným ekonomickým programom (prerozdelenie bohatstva, silnejší sociálny štát) či zahraničnopolitickou agendou, ktorej sa práca venuje neskôr (pacifistický prístup, migračná politika).

V ľudskoprávnej politike v prvom rade hovorí o posilnení práv jednotlivca – tvrdí, že by Francúzsko malo do ústavy prijať zákon o slobode svedomia, rovnako ako právo na antikoncepciu či umelé prerušenie tehotenstva. Tiež chce povoliť slobodnú zmenu úradného stavu (úradnú zmenu mena, priezviska či pohlavia), a zústavniť právo rozhodovať o sebe samom za každých okolností. Princíp ľudskosti vyzdvihuje aj v otázke zaručenia dôstojnej smrti: „Je to sloboda rozhodnúť sa, vypnúť svetlo. Maximálna sloboda, ktorá dáva skutočný zmysel ľudskému životu.“ (Le Monde, 18.3.2017).

Svoju ľudskoprávnú víziu vzťahuje Jean-Luc Mélenchon aj na rodiny – hovorí o nutnosti zabezpečiť rovnoprávnosť všetkých rodín, detí a párov, či už ide o dvojicu žijúcu v manželskom zväzku, alebo v občianskom registrovanom partnerstve. Kandidát navrhuje uznávať právo na asistovanú reprodukciu a právo chrániť záujem dieťaťa za každých okolností.

Ľudské práva by kandidát rozšíril aj v oblasti sociálnej rovnosti. Do ústavy chce zahrnúť právo na prácu a bývanie, tiež chce vytvoriť inštitút „garantovanej dôstojnosti“, ktorý stanoví sociálne minimá, pod ktorými už nik v krajine nebude žiť. Dodržiavanie základných ľudských práv a práva na dôstojnosť vyžaduje za každých podmienok, či už ide o väzňov alebo podozrivých z teroristickej činnosti. Podľa Jeana-Luca Mélenchona je tiež potrebné chrániť vzduch, vodu, jedlo, zdravie či energiu, ktoré by už viac nemali byť vnímané ako tovar: „Musia byť spravované demokraticky: právo na ich vlastníctvo musí byť podriadené verejnému záujmu. Spoločné vlastníctvo musí byť chránené a verejné služby rozvíjané.“ (*L'Avenir en commun*, s. 31).

Zmenu si podľa neho vyžaduje aj menšinová politika. Kandidát v prvom rade hovorí

o nutnosti zabezpečiť pre menšiny rovnosť, a to konkrétne bojom proti diskriminácii založenej na rade, hendikepe, výzore, farbe pokožky, veku, sexuálnej orientácii, sociálnom pôvode alebo majetku. Kandidát zdôrazňuje nutnosť zaviesť rovnoprávnosť medzi mužmi a ženami. Navrhuje, aby mal každý podnik povinnosť adaptovať plán proti platovej nerovnosti rodov a štát by mal zaviesť pokuty pre tých, ktorí to nerešpektujú. Takisto hovorí o zákaze segregácie a všetkých foriem rasizmu, vrátane rasizmu a etnicizmu voči zámorským územiám Francúzska. Pri etnikách žijúcich v zámorských oblastiach hovorí aj o podpore vyučovania pôvodných jazykov a kultúr.

3.2.3 Zahraničnopolitický a bezpečnostný okruh

Nasledujúca podkapitola popisuje, aké politické obsahy predstavuje Jean-Luc Mélenchon vo vybraných otázkach zahraničnopolitickej a bezpečnostnej politiky. Ako prvý popisuje jeho postoj k medzinárodným inštitúciám, následne jeho víziu migračnej politiky.

a) Postoj k medzinárodným inštitúciám

V kontexte postoja k medzinárodným inštitúciám Jean-Luc Mélenchon v prvom rade hovorí o nutnosti prehodnotiť vzťah s Európskou úniou, o ktorej tvrdí, že je síce „veľkou ideou“, no zmluvy, ktoré inštitúciu zaväzujú, sú „ohavnou“ (Le Monde, 12.4.2017) a „veľkou katastrofou“ (Le Monde, 19.4.2017). Miesto budovania a udržiavania mieru sa podľa neho inštitúcia čoraz viac sústreďuje na podporu opatrení, ktoré do centra pozornosti dávajú trh. Súčasné fungovanie Európskej únie tak podľa neho „zakazuje fiškálnu a sociálnu harmonizáciu“ a „vytvára nekonečnú súťaž medzi ľuďmi a národmi“ (Le Monde, 18.3.2017). „Súčasný stav Únie je, že je len jednotným trhom a národmi podliehajúcimi diktatúre bánk a financií,“ píše v programe (*L'Avenir en commun*, s. 79).

Kandidát tvrdí, že jeho programová vízia nie je kompatibilná s európskymi zmluvami. Predostiera tak dve riešenia, ako situáciu vyriešiť. Plán A spočíva v prerokovaní konkrétnych sporných bodov s európskymi partnermi: „Potrebujeme prerokovať európske zmluvy, ktoré nás dusia.“ (Le Monde, 3.4.2017). Výsledkom tohto rokovania by mal byť plán nového usporiadania vzťahu medzi Francúzskom a Európskou úniou, ktorý bude neskôr občanom predložený v referende. Medzi hlavné požiadavky na prerokovanie Jean-Luc Mélenchon radí dodržiavanie solidárneho protekcionizmu (ukončenie liberalizácie verejných služieb, obmedzenie obchodov ničiacich lokálne ekonomiky, koniec voľného pohybu kapitálu medzi Úniou a tretími krajinami, harmonizácia fiškálnej a sociálnej

politiky) a ekologického myslenia. Jean-Luc Mélenchon takisto požaduje ukončiť nezávislosť Centrálnej európskej banky či devalvovať euro na cenu dolára: „Pani Merkelová (...) zažije prekvapenie svojho života: po prvý raz uvidí prezidenta Francúzskej republiky, ktorý jej povie niečo iné, ako: Áno, madam, kde to mám podpísať?“ (Le Monde, 23.3.2017). Ak sa tieto zmeny s európskymi partnermi dohodnúť nepodarí, príde plán B: „V pláne B ide o unilaterálne odstúpenie od európskych zmlúv Francúzskom a ponúknutie nových spoluprác. EÚ buď zmeníme, alebo opustíme.“ (*L'Avenir en commun*, s. 83). V takom prípade hovorí kandidát o okamžitom ukončení francúzskeho financovania spoločného európskeho rozpočtu, opustení Schengenskej dohody, obnovení kontroly kapitálu a tovaru na hraniciach či transformovaní eura na zdieľanú menu, ktorá ale nenahrádza meny samotných štátov.

Európska únia však nie je jediná organizácia, ktorú kandidát navrhuje opustiť – v tomto kontexte hovorí aj o Medzinárodnom menovom fonde (IMF), Svetovej banke (WB) či Svetovej obchodnej organizácii (WTO). Rozviazal by taktiež medzinárodné zmluvy voľného obchodu. Opustiť navrhuje aj obchodné dohody s krajinami Zálivu, ktoré nazýva „pokryteckými spojenectvami“ (*L'Avenir en commun*, s. 34).

Kritický je aj voči NATO, o ktorom hovorí ako o „nebezpečnej aliancii“ (Le Figaro, 9.4.2017). Hlavným dôvodom je jeho presvedčenie, že aliancia už viac nespĺňa svoj pôvodný účel a Francúzsko by malo podporovať mierovú a rozvojovú, nie vojenskú spoluprácu. Nazýva sa „kandidátom mieru“: „Mier je vzácna komodita, ktorú si treba vážiť a chrániť.“ (Le Monde, 18.3.2017). O posilňovaní obrany hovorí ako o posilňovaní vojny, tú zas považuje za „spor o monopolizáciu surovín“ (Le Monde, 9.4.2017). Cestou je tak podľa neho z NATO vystúpiť a nastoliť úplnú bezpečnostnú nezávislosť Francúzska. Medzi bezpečnostné priority by podľa neho mali patriť najmä boj proti nelegálnemu obchodu s drogami či zbraňami, boj proti finančnej a mládežníckej delikvencii a korupcii či boj proti terorizmu. Trvá na vybudovaní „racionálnej protiteroristickej politiky“ založenej na prevencii radikalizácie. Aj pri boji proti terorizmu hovorí o nutnosti dodržiavať základné ľudské práva a slobody, v prípade daňových podvodov a financovania terorizmu však navrhuje zaviesť trest prepadnutia občianskych práv (právo voliť, byť volený...).

Politik však nie je odmietavý ku všetkej medzinárodnej spolupráci. Ak by Francúzsko vystúpilo z Európskej únie, naďalej by s ňou chcel spolupracovať v téme rozvoja či migrácie, priestor na užšie partnerstvo vidí aj u stredomorských krajín. Po

vystúpení z Únie by taktiež okamžite začal s rokovaniami o vytvorení novej medzinárodnej spolupráce s krajinami, ktoré súhlasia s jeho pohľadmi na nedostatky Únie. Navrhuje posilniť rolu Organizácie Spojených národov (OSN), ktorú vníma ako jediný legitímny orgán kolektívnej bezpečnosti v očiach Francúzska. Tiež hovorí o založení novej alterglobalistickej organizácie či francúzskej iniciatívy v oblasti vesmírneho výskumu či čistenia oceánov. V migračných a klimatických otázkach sľubuje aj spoluprácu s africkými krajinami, prízvukuje ale, že táto spolupráca bude v prvom rade založená na vyrovnanom a férovom partnerstve: „Spolupráca s africkými krajinami sa predefinuje s ohľadom na vôľu dostať sa z produktivistického modelu vykorisťovania a nerovnováhy obchodu. Ľudské práva a spoločné projekty budú jadrom novej politiky rozvojovej pomoci.“ (Le Monde, 13.4.2017). Užšiu spoluprácu navrhuje aj s krajinami Latinskej Ameriky – myslí si, že so zámorskými územiami by Francúzsko malo spolupracovať najmä v otázkach ekonomiky. V kontexte zámorských území tiež kandidát hovorí o spolupráci v oblasti ekológie a udržateľného ekonomického rozvoja. O budúcej spolupráci hovorí aj v súvislosti s Ruskou federáciou, je preňho dôležitejšia než spolupráca so Spojenými štátmi americkými: „Nemyslím si, že Amerika má čo do činenia s Európou, na rozdiel od Ruska, ktoré leží na rovnakom kontinente.“ (Le Monde, 7.4.2017). Podľa Jeana-Luca Mélenchona je tak potrebné s Ruskom rozvinúť partnerstvo. Odmieťa však, že by tak robil z dôvodu osobných sympatií k Vladimírovi Putinovi: „K tomuto mužovi nechovám priateľstvo, nemáme žiadnu spoločnú reč.“ (Le Monde, 27.3.2017).

b) Postoj k migrácii

Medzinárodnú spoluprácu Jean-Luc Mélenchon podporuje aj v oblasti migračnej politiky. Navrhuje, aby Francúzsko každoročne iniciovalo medzinárodnú konferenciu o migrácii a jej možnom vývoji v dôsledku klimatických zmien či otvorilo medzinárodný dialóg na tému návratu utečencov do krajiny pôvodu.

Tak, ako pri ekonomickej či ľudskoprávnej politike, aj pri tej menšinovej kandidát apeluje na ľudskosť: „Našimi radmi prechádzajú aj tiene poníženého ľudstva, utopených v Stredozemnom mori, ponížených v práci, všetkých, ktorí trpia.“ (Le Monde, 18.3.2017). Migráciu politik vníma ako nútený exil a utrpenie a podporuje riešenia, ktoré zabezpečia, aby ľudia z krajín pôvodu v prvom rade nemuseli utekať. Apeluje tak na riešenie príčin migrácie – ukončenie vojen či drancovania zdrojov nadnárodnými spoločnosťami a trhom. V záujme ľudskosti tiež kandidát odmieta „militarizáciu politiky kontroly migračných

tokov“ (Le Monde, 1.4.2017).

Zmena politiky by podľa neho mala nastať aj pri procese prijímania migrantov Európou. Francúzsko by podľa neho malo vystúpiť z Európskej pohraničnej a pobrežnej stráže (Frontex) a miesto toho na hraniciach organizovať civilné prostriedky. Hovorí o potrebe vybudovania táborov s dôstojnými podmienkami, ktoré budú v súlade s medzinárodnými normami. Neverí na „delegovanie migračnej politiky“ – stavať migračné tábory napríklad v krajinách Maghrebu podľa neho nie je riešenie (Le Monde, 13.4.2017). Pri prijímaní utečencov volá po rešpektovaní princípov ľudskosti a dôstojnosti, základných práv a práva na rodinný život. Je proti kvótam či limitom na prijímanie migrantov, tvrdí, že sú nehumánne: „Aj keby ste zaviedli kvóty, vždy tu budú ľudia, ktorí prejdú. Hodíte ich do mora?“ (Le Figaro, 21.3.2017). Francúzsko by podľa neho malo podporovať právo na azyl na území krajiny – tvrdí, že vzťahovať by sa malo aj na „bojovníkov za slobodu“, teda ľudí, ktorí sú stíhaní za ich aktivity na obranu slobôd, ako napríklad Edward Snowden či Julien Assange (*L'Avenir en commun*, s. 89).

Čo sa týka života migrantov vo Francúzsku, Jean-Luc Mélenchon navrhuje, aby sa uľahčil prístup k francúzskej národnosti pre cudzincov, ktorí sú na území krajiny legálne, a háji „droit du sol“ – právo na francúzske občianstvo pre tých, ktorí sa na jeho území narodili. Tiež navrhuje regularizovať takzvaných pracovníkov „sans-papiers“ (nedokumentovaných migrantov). Volá po rozšírení volebného práva pre zahraničných obyvateľov Francúzska v lokálnych voľbách pre cudzincov, ktorí nepochádzajú z Európskej únie. Pristáhovalcov považuje za súčasť francúzskej spoločnosti, dáva tak prísľub „tým, ktorí počúvajú na druhom brehu Stredozemného mora: máte tu francúzsky ľud, bratský, pestrý (...), ktorý vám otvára náruč“ (Le Monde, 7.4.2017).

3.2.4 Postoj k inštitucionálnej reforme štátu

Pre Jeana-Luca Mélenchona je inštitucionálna reforma štátu kľúčovou témou – touto oblasťou otvára celé svoje programové prehlásenie. Tvrdí totiž, že bez inštitucionálnej reformy nie je možné vo Francúzsku dosiahnuť skutočnú zmenu: „Hlasovacie lístky musia zamiesť všetko bez výnimky!“ (Le Monde, 18.3.2017).

Kandidát hovorí o niekoľkých zásadných zmenách – o „prinavrátení Francúzska Francúzom“, „oslobodení od oligarchie“ a „prinavrátení republiky Francúzska oslobodením od prezidentskej monarchie“ (Le Monde, 21.3.2017). Volá tak po reforme, ktorá ukončí

system založený na finančných mechanizmoch a zruší výsady pre bohatých a mocných. Na to všetko je však podľa neho nutné opustiť súčasné inštitucionálne usporiadanie krajiny: „Chcel by som byť posledným prezidentom Piatej francúzskej republiky.“ (*L'Avenir en commun*, s. 21). Kandidát tak navrhuje opustiť „prezidentskú monarchiu, ktorá marginalizuje parlament“ a prejsť k parlamentnému režimu (*L'Avenir en commun*, s. 26). Volá tak po zvolaní ústavnodarného zhromaždenia (členmi nesmú byť zástupcovia súčasného parlamentu, ale reprezentatívne vybraní zástupcovia ľudu), ktorého úlohou bude premyslieť konkrétnu podobu novej ústavy. Súčasná francúzska ústava totiž podľa kandidáta vznikla za špecifických podmienok a sústreďuje príliš veľa moci v rukách jedného človeka: „Pochopme nebezpečenstvá, ktoré tento text povoľuje. (...) Je v súčasnej nálade v Európe a vo Francúzsku rozumné, aby bola takáto osobná moc mimo nášho dosahu?“ (Le Monde, 18.3.2017). Nová ústava bude neskôr predložená ľuďom v referende. Vďaka tejto „občianskej revolúcii“ (Le Monde, 18.4.2017) bude „Šiesta francúzska republika“ „demokratická, egalitárna, ukladajúca nové práva a zavádzajúca ekologický imperatív“ (*L'Avenir en commun*, s. 23): „Dôležití, mocní, páni zeme, máte dôvod na obavy!“ (Le Monde, 17.4.2017).

Rolu ľudu by kandidát posilnil aj v ďalších otázkach. Navrhuje uzákoniť „skutočné referendum z občianskej iniciatívy“, právo občanov na navrhovanie zákonov a podmieniť každú ústavnú zmenu referendum: „Navrhujem, aby sme si za každých okolností zachovali schopnosť priameho zásahu ľudí.“ (Le Monde, 18.3.2017). Tiež chce založiť „zhromaždenie ľudového zásahu“, kde bude mať ľud právo diskutovať o svojich názoroch napríklad na sociálne otázky. Navrhuje aj povinnú občiansku službu – povinnosť, aby sa ženy aj muži pochádzajúci z celého teritória republiky pred dovŕšením 25 rokov angažovali minimálne po dobu deviatich mesiacov v činnosti súvisiacej s verejným záujmom (verejná bezpečnosť, obrana, ochrana životného prostredia...).

Zmenou by prešiel aj volebný systém Francúzska – kandidát navrhuje, aby Francúzi mohli voliť od dovŕšenia 16 rokov, aby sa dolná komora francúzskeho parlamentu volila pomerne, a aby mohol ľud odvolať svojho zvoleného zástupcu počas výkonu funkcie. Chce zákaz kumulovania funkcií a možnosť vziať si „republikovú dovolenku“, ktorú môže človek využiť pri kandidatúre do úradu.

V novom štátnom usporiadaní by Jean-Luc Mélenchon výrazne obmedzil moc oligarchie: „Francúzska demokracia má chorobu z privilégií. (...) Kasta privilegovaných,

odrezaných od reality života ľudí, si skonfiškovala moc. To musí skončiť: v centre politického konania musí byť cnosť.“ (*L'Avenir en commun*, s. 24). S cieľom oddeliť politiku od financií tak navrhuje, aby ľudia odsúdení za korupciu nemohli byť volení do úradov, aby štát zakázal lobistom vstup do budovy parlamentu či aby vysokí funkcionári štátnej správy nesmeli pracovať v privátnom sektore. Možnosť otvoriť súdne konanie vo veci podvodu chce otvoriť aj pre iné inštitúcie, než finančnú správu, chce personálne očistiť súdy a zrušiť špeciálny súd vyhradený pre členov vlády.

V novej republike by Jean-Luc Mélenchon posilnil aj ekologický odkaz. Na rezortnej úrovni hovorí o vzniku nového ministerstva pre námorníctvo, ktorého úlohou by bolo premyslieť ekonomicky i ekologicky udržateľnú budúcnosť morskej dimenzie Francúzska. Takisto navrhuje vytvoriť funkciu ekologických ministerských delegátov, ktorí by upozorňovali na nesprávne fungovanie rezortov v otázkach životného prostredia.

4 Porovnanie obsahov navrhovaných politík kandidátov

Nasledujúca kapitola prináša porovnanie navrhovaných politických riešení skúmaných populistických kandidátov. Okrem toho, že porovnáva obsahy jednotlivých návrhov, takisto približuje kontext, v ktorom o nich kandidáti hovoria, objasňuje motivácie, ktoré politikov k daným návrhom viedli a interpretuje ich.

Prvé štyri podkapitoly porovnávajú politické obsahy vo vybraných tematických okruhoch vyplývajúcich z teórie pravicového a ľavicového populizmu. V poslednej podkapitole práca prináša zhrnutie hlavných poznatkov vyplývajúcich z analýzy, a takisto aj tabuľku porovnaní, ktorá predstavuje prehľadnejší spôsob zhrnutia kapitoly.

4.1 Ekonomický okruh

Nasledujúca podkapitola prináša porovnanie a hlbšiu analýzu politických návrhov týkajúcich sa ekonomických otázok – najprv v kontexte postoja k ekonomickému intervencionizmu či liberalizmu, potom v súvislosti s postojom k sociálnemu štátu.

a) Ekonomický intervencionizmus verzus liberalizmus

V kontexte postoja k ekonomickému intervencionizmu či liberalizmu možno nájsť niekoľko obsahových bodov, v ktorých kandidáti navrhujú podobné, či dokonca identické politické riešenia. Obaja politici sa totiž v tejto otázke prikláňajú skôr na stranu zásahov štátu do fungovania trhu – o jeho liberalizácii hovoria len v minime návrhov. Týmito výnimočnými prípadmi sú konkrétne návrhy súvisiace s nižšou mierou administratívnej a daňovej záťaže pre malé a stredné podniky, ktoré možno interpretovať ako návrhy vyplývajúce z povahy populizmu (majú podporiť „ľud“). V drvivej väčšine však kandidáti hovoria o riešeniach, ktoré by zásahy štátu do fungovania trhu posilnili.

Azda najvýraznejšou črtou navrhovaných ekonomických politík oboch kandidátov je obhajoba ekonomického protekcionizmu. U Marine Le Penovej i Jeana-Luca Mélenchona možno tento postoj vysvetliť presvedčením, že súčasné fungovanie trhu je z dlhodobého hľadiska pre krajinu ničivé, globalizácia Francúzska škodí a intenzita globálneho prepojenia sveta sa musí do budúcnosti znížiť. Obaja kandidáti preto navrhujú prijímať opatrenia, ktoré zabezpečia ochranu francúzskeho trhu pred zásahmi zvonka. Zhodnú sa i v navrhovaných riešeniach – v priamej finančnej podpore pre vybraných francúzskych podnikateľov (malé a stredné podniky), podpore prostredníctvom využívania vybraných produktov v štáte

riadených inštitúciách (poľnohospodárske produkty) či sťažovaní prístupu na trh a navyšovaní daní pre zahraničných podnikateľov. To všetko má podľa nich viesť k udržateľnejšiemu modelu fungovania trhu. Okrem obhajoby ekonomického protekcionizmu sa však kandidáti zhodnú aj v ďalších navrhovaných zásahoch do chodu trhu – obaja hovoria o nutnosti boja proti daňovému zločinu či zamedzení vstupu súkromných firiem do vybraných oblastí trhu. Sú pripravení podporovať ekonomiku ohľadupľnejšiu voči životnému prostrediu, bojovať proti geneticky modifikovaným potravinám, bojovať za práva zvierat a podporovať energetickú tranzíciu krajiny k obnoviteľnej energii.

Napriek tomu, že sa tieto obsahové prieniky môžu javiť ako dôkaz ideologickej príbuznosti kandidátov, pre správne pochopenie ich postojov je nutné zamerať sa i na to, čo ich k navrhovaným riešeniam viedlo. Po zasadení navrhovaných riešení do kontextu vyplývajúceho z predvolebných programov a mediálnych vyjadrení kandidátov možno konštatovať, že aj napriek obsahovej príbuznosti finálnych riešení bola ich motivácia rozdielna.

Po zvážení kontextu navrhovanej politiky Jeana-Luca Mélenchona je zrejmé, že kandidát sa k zvýšenému ekonomickému intervencionizmu prikláňa z dôvodu nespokojnosti s fungovaním trhu, ktorý vytvára pre kandidáta neprijateľnú mieru nerovnosti v spoločnosti. Je zrejmé, že súčasné fungovanie ekonomiky kandidát považuje za neudržateľný model, ktorý kladie prílišný dôraz na kúpu či predaj, sústreďí priveľkú moc v rukách vplyvných, ničí planétu a obmedzuje ľudské práva. Tento postoj možno ilustrovať na jeho ideu „solidárneho protekcionizmu“ – štátnych zásahov do fungovania trhu v mene budovania solidárnejšej, sociálne i ekologicky uvedomelejšej spoločnosti. „Solidárny protekcionizmus“ je dominantným motívom všetkých kandidátových navrhovaných ekonomických opatrení, či už ide o zmenu fiškálnej politiky, alebo podporu reálnej ekonomiky. Ak Jean-Luc Mélenchon hovorí o priamej podpore francúzskych podnikov, potom dodáva, že pôjde o firmy, ktoré prispievajú k budovaniu sociálnejšej, ekologickejšej a demokratickejšej spoločnosti. A ak hovorí o sťažovaní prístupu na trh a zvýšených daniach pre zahraničných podnikateľov, je zrejmé, že zahraničné ekonomiky nepovažuje za a priori nepriateľské – miesto boja proti cudzím ekonomikám skôr možno hovoriť o boji proti globálnemu tržnému systému ako takému. Ani zvýšené clá na importované produkty preňho nepredstavujú cestu k zábezpeke francúzskej suverenity – skôr sú preňho nevyhnutnými krokmi v boji proti neudržateľnému globálnemu trhu porušujúcemu ľudské a sociálne práva

a ekologické normy.

Z programového prehlásenia a mediálnych vyjadrení Marine Le Penovej však vyplýva, že jej motivácia k ekonomickému protekcionizmu je v porovnaní s Jeanom-Lucom Mélenchonom veľmi odlišná. Kandidátka nehovorí o „solidárnom“, ale o „inteligentnom protekcionizme“, ktorý možno chápať ako presvedčenie, že k štátnym intervenciám do fungovania trhu je nutné pristupovať v mene ochrany francúzskej ekonomickej suverenity. Je teda zrejmé, že aj Marine Le Penová je kritická voči globalizovanému trhu, ktorý je potrebné obmedziť – príčinou tohto postoja je však skôr nacionalistické premýšľanie, a nie kritika dôsledkov fungovania trhu v sociálnom ohľade. A na rozdiel od Jeana-Luca Mélenchona kandidátka nepodmieňuje priamu podporu pre francúzske firmy ich solidárnym alebo ekologickým premýšľaním – k podpore ich tituluje jednoducho to, že sú francúzske.

Po preskúmaní motivácií, ktoré kandidátov viedli k navrhovaným politickým riešeniam, je teda možné konštatovať, že aj napriek niekoľkým obsahovým prienikom je pri obhajobe zásahov štátu do fungovania trhu u každého z politikov v centre pozornosti rozdielny motív. U Jeana-Luca Mélenchona je to obrana „ľudu“ vykorisťovaného súčasťou podobou fungovania kapitalizmu, u Marine Le Penovej zas obrana francúzskeho národa, ktorý v globalizovanom svete prichádza o svoju ekonomickú suverenitu. Rozdiel možno spozorovať aj v naliehavosti, ktorú kandidáti téme prikladajú – zatiaľ čo v prípade Marine Le Penovej ide viac-menej o úpravu súčasného fungovania trhu tak, aby lepšie slúžil záujmom Francúzska, Jean-Luc Mélenchon hovorí o potrebe zmeny celého tržného systému. Z jeho návrhov hovoriacich o potrebe „fiškálnej revolúcie“, o zavedení práva štátu na úradné zhabanie podnikov v mene všeobecného blaha či o priamych zásahoch štátu do fungovania jednotlivých firiem tiež vyplýva, že oproti kandidátke tému považuje za omnoho naliehavejšiu a v predkladaných návrhoch sa nebojí predostierať ani radikálne riešenia, ktoré by súčasným fungovaním systému výrazne otriasli.

b) Postoj k sociálnemu štátu

Aj v kontexte postoja kandidátov k sociálnemu štátu sa Marine Le Penová a Jean-Luc Mélenchon v mnohom zhodnú. Obaja politici vo svojich programových prehláseniach a mediálnych vyjadreniach hovoria o nevyhnutnosti výraznejšej roly štátu v garancii sociálnych istôt, a to sa premieta aj do pomerne veľkorysej vízie sociálnej politiky.

V pracovnej oblasti obaja politici hovoria o zrušení „loi El Khomri“, ktoré by malo

garantovať väčšie práva zamestnancov, a taktiež o ponechaní 35-hodinového pracovného týždňa, zvýšení platu pre pracovníkov za nadčasy a veľkorysejšej politike v nezamestnanosti. Sľubujú tiež skvalitnenie vzdelávania, zavedenie nových programov pre mladých vstupujúcich na pracovný trh, výstavbu nových dostupných bytov či zlepšenie prístupu ku zdravotnej starostlivosti. Zhodnú sa aj v dôchodkovej politike – obaja vyzývajú k valorizácii dôchodkov, k odchodu do dôchodku v šesťdesiatich rokoch a poberaniu jeho plnej výšky po dobu štyridsať rokov.

Motiváciu, ktorá politikov viedla k vízii takejto veľkorysej sociálnej politiky, je možné interpretovať ako snahu o posilnenie „ľudu“ – možno ju teda prepojiť s hlavnou tézou samotného populizmu. U Jeana-Luca Mélenchona ju navyše možno chápať v súlade s jeho ľavicovou príslušnosťou. Naopak, u Marine Le Penovej dochádza ku kontraintuitívnemu javu – aj keď je politička považovaná za pravicovú, v dôsledku populistického zamerania na „ľud“ vo svojom sociálnom programe prináša riešenia, ktoré sú veľmi podobné či dokonca totožné s návrhmi radikálne ľavicového kandidáta.

Napriek mnohým prienikom vo vízii sociálnej politiky však možno opäť medzi Jeanom-Lucom Mélenchonom a Marine Le Penovou spozorovať aj výrazný rozdiel. Tak, ako pri otázke ekonomického intervencionizmu či liberalizmu, aj v tomto prípade je zjavné, že motivácie kandidátov sa výrazne líšia – a to konkrétne v otázke, čím prístup k rozširujúcim sa sociálnym výhodám podmieňujú.

Z programu a mediálnych vyjadrení Jeana-Luca Mélenchona je zrejmé, že kandidát v tejto otázke vychádza v prvom rade z idey ľudskosti, teda presvedčenia o tom, že každá ľudská bytosť si zaslúži žiť v dôstojných podmienkach od detstva až po starobu, a to bez ohľadu na akékoľvek iné faktory. Inštitút „garantovanej dôstojnosti“, ktorý kandidát plánuje zahrnúť do ústavy, a ktorý má stanoviť minimá, pod ktorými už nik v krajine nebude žiť, je preňho univerzálny a ničím nepodmienený – Jean-Luc Mélenchon chce takýto život zabezpečiť pre každého. V mediálnych vyjadreniach a programovom prehlásení Marine Le Penovej však podmienka pre prístup k rozšíreným sociálnym benefitom existuje – a je ňou konkrétne príslušnosť k francúzskemu národu. Ak kandidátka hovorí o zlepšení prístupu k bývaniu či veľkorysejšej rodinnej politike, zároveň dodáva, že tieto výhody budú môcť čerpať len „francúzske rodiny“. Príslušnosťou k národu podmieňuje i zvyšovanie a valorizáciu dôchodkov, týkať by sa mali len tých, ktorí vo Francúzsku dlhodobo žijú a majú v ňom odpracovaný požadovaný počet rokov. A aj prístup k štátom podporovanému

bývaníu by podľa nej mal byť ponúkaný prednostne Francúzom.

Je teda zrejmé, že napriek obsahovému prieniku všeobecného smerovania sociálnej politiky (posilňovať rolu štátu a rozširovať sociálne benefity), v motiváciách a konkrétnych zneniach návrhov zostali vízie skúmaných kandidátov výrazne odlišné.

4.2 Kultúrny okruh

Nasledujúca podkapitola analyzuje a porovnáva navrhované opatrenia a motivácie kandidátov v kultúrnom tematickom okruhu – najprv ich postoje ku kultúrnemu protekcionizmu či liberalizmu, následne ich vízie ľudskoprávnej a menšinovej politiky.

a) Kultúrny protekcionizmus verzus liberalizmus

Marine Le Penová i Jean-Luc Mélenchon sa vo svojich programových prehláseniach a mediálnych vyjadreniach v téme ochrany francúzskeho dedičstva odvolávajú najmä na ideály francúzskej revolúcie – slobodu, rovnosť a bratstvo. Obaja kandidáti tieto princípy považujú za hodnoty, na ktorých francúzska spoločnosť stojí, a preto by mali byť chránené. V kontexte republikánskej tradície taktiež hovoria o nutnosti obrany konceptu francúzskeho sekularizmu – obaja kandidáti sú presvedčení o tom, že tento princíp je prejavom rešpektu k tradíciám republikánskeho Francúzska, ako aj samotným občanom krajiny. Taktiež sa zhodnú v návrhoch sústrediach sa na boj proti komunitarizmu, teda dobrovoľnému odlišovaniu menšinových skupín potenciálne vedúcemu k dištancovaniu od ostatnej spoločnosti. Obaja kandidáti sú tak zástancami tradičnej francúzskej republikánskej myšlienky, že občan by mal byť v prvom rade vnímaný ako Francúz, a jeho náboženská či iná príslušnosť zostane vždy len jeho súkromnou záležitosťou. Kultúrny protekcionizmus obaja politici vyzdvihujú aj v otázke podpory francúzskeho jazyka – Marine Le Penová i Jean-Luc Mélenchon plánujú podporovať medzinárodnú sieť francúzskych inštitútov vo svete, podporovať výuku jazyka na školách či frankofónne médiá.

Pri hlbšej analýze kontextu programových prehlásení a mediálnych vyjadrení však možno konštatovať, že aj napriek tomu, že sa kandidáti zhodnú na nutnosti obrany francúzskych hodnôt, to, čo tieto hodnoty reprezentujú, vníma každý z nich inak.

Zo skúmaných dát vyplýva, že to, čo vedie k obrane francúzskych republikánskych tradícií Marine Le Penovú, je v prvom rade presvedčenie, že obrana týchto hodnôt je aj obranou francúzskej kultúrnej suverenity. Bojovať za slobodu, rovnosť, bratstvo,

sekularizmus a antikomunitarizmus, je pre ňu nevyhnutné práve preto, že ide o historicky tradičné francúzske hodnoty. Stavať sa na ich obranu preto pre ňu znamená brániť francúzsku kultúru, ktorá je čoraz viac napádaná prvkami cudzích kultúr. A práve v tomto kontexte hovorí aj o celej prezidentskej voľbe – to, ako dopadne, podľa nej rozhodne o tom, či bude budúcnosť Francúzska „globalizovaná“ alebo „patriotická“, pričom patriotickú myšlienkovú líniu podľa vlastných slov reprezentuje jedine ona. Prvky cudzích kultúr považuje kandidátka za také ohrozujúce, že zákon o ochrane a šírení historického a kultúrneho dedičstva republiky dokonca plánuje zapísať do ústavy.

Po preskúmaní programového prehlásenia a mediálnych vyjadrení Jeana-Luca Mélenchona je však zrejmé, že motivácia tohto kandidáta je veľmi odlišná. Prezidentské voľby nevníma ako moment, v ktorom sa rozhoduje o „globalistickej“ a „patriotickej“ budúcnosti Francúzska, ale ako možnosť vytvoriť systém, ktorý bude založený na demokratickejších a sociálne spravodlivejších základoch. Politik tak neprízvukuje nutnosť brániť francúzsku kultúru ako takú – miesto toho sa sústreďí na to, akú spoločnosť by dôsledná aplikácia republikánskych princípov dokázala vytvoriť. Rešpekt k tradíciám slobody, rovnosti a bratstva tak preňho nie je vyjadrením francúzskej suverenity a obranou francúzskych hodnôt z pocitu ohrozenia pred prvkami cudzích kultúr. Miesto toho preňho predstavujú cestu, ktorou je možné krajinu doviestť k egalitárnejšej a solidárnejšej spoločnosti. Kandidátova obrana slobody, rovnosti a bratstva sa tak opäť dá chápať ako obrana princípov univerzalizmu a ľudskosti.

b) Ľudskoprávna a menšinová politika

Rozdiely v motivácii k ochrane francúzskych tradičných hodnôt sú zrejmé i v oblasti ľudskoprávnej a menšinovej politiky. Aj v tomto tematickom okruhu sa kandidáti zhodujú v niekoľkých bodoch – obaja hovoria o nutnosti zabezpečiť platovú i právnu rodovú rovnosť, o konci diskriminácie hendikepovaných či podpore inklúzie hendikepovaných na pracovnom trhu. Je však zrejmé, že v téme ľudskoprávnej a menšinovej politiky existujú medzi kandidátmi mnohé rozpory prameniace z toho, ako presne chápu hodnoty slobody, rovnosti a bratstva. Práve na ich ľudskoprávnej a menšinovej politike sa dá preto vhodne ilustrovať, koho konkrétne považujú Marine Le Penová a Jean-Luc Mélenchon za príjemcov ich navrhovaných politických riešení, a koho naopak vylučujú.

Politika ľudských práv Jeana-Luca Mélenchona opäť v prvom rade obhajuje ideu univerzálnosti a ľudskosti. Aj v tejto oblasti politiky sa kandidát snaží byť čo

najvšestrannejší – nehovorí len o odstránení diskriminácie na základe rodu a hendikepu, ale aj o konci diskriminácie založenej na rase, veku, sexuálnej orientácii či náboženstve. Je zrejmé, že jeho vízia sa prikláňa k čo najegalitárnejšej spoločnosti – nevyhnutné množstvo vody, jedla, dôstojné bývanie, vzdelanie či zdravotná starostlivosť v nej budú zabezpečené každému bez výnimky. Rovné si budú všetky rodiny, dôstojný život bude garantovaný od detstva až po starobu, človek si bude môcť zabezpečiť zmenu úradného stavu aj dôstojnú smrť.

Naopak, Marine Le Penová princíp univerzálnosti práv vo svojom programovom prehlásení či mediálnych vyjadreniach vôbec nespomína – vo svojej ľudskoprávnej politike je vyslovene exkluzívna. To, že vo vízii Marine Le Penovej skutočne ide o garanciu niektorých zo spomínaných práv len pre vybraných, kandidátka explicitne potvrdzuje vo viacerých navrhovaných opatreniach. Okrem už spomínaného podmieňovania prijímateľov sociálnych benefitov príslušnosťou k francúzskeho národu hovorí aj o tom, že je potrebné vyhlásiť francúzske občianstvo za „privilégium“. Čo konkrétne by toto „privilégium“ malo obnášať, kandidátka nešpecifikuje – z jej programového prehlásenia a mediálnych vyjadrení však vyplýva, že pôjde o rôzne výhody, ku ktorým iní nebudú mať prístup.

Tieto motívy sa u kandidátov premietajú i do ich návrhov menšinovej politiky. Keďže Marine Le Penová trvá na „privilegovaní“ francúzskych občanov, je zrejmé, že rozsah práv príslušníkov národnostných menšín bude užší. Navrhuje tak napríklad zrušiť výuku tradičných jazykov a kultúr migrantov a ich potomkov v školách, a oproti tomu výrazne posilniť výuku francúzskeho jazyka. Vari najkritickejšia je však vo svojej menšinovej politike voči náboženským menšinám, konkrétne k moslimskej. Chápe ju ako ohrozenie francúzskych tradícií a tvrdí, že moslimská menšina čoraz viac podkopáva francúzsky princíp sekularizmu a antikomunitarizmu a nárokuje si na špecifické zaobchádzanie v oblastiach stravy či odievania. Navrhuje tak úplný zákaz nosenia šatiek z náboženských dôvodov – je totiž presvedčená o tom, že tento náboženský symbol je ďalším prejavom komunitarizmu a navyše degraduje práva žien.

Jean-Luc Mélenchon je k menšinám oveľa zhovievavejší – jeho menšinovú politiku možno interpretovať ako volanie po obrane princípu slobody. Hoci sám hovorí o nutnosti boja proti komunitarizmu, zároveň tvrdí, že sloboda nosiť hidžáb musí byť zachovaná, a takisto i výuka pôvodných jazykov a kultúr. Menšinové práva tiež navrhuje rozšíriť

o možnosť hlasovať vo vybraných voľbách aj príslušníkom cudzích krajín, ktorí tak doteraz robiť nemohli. Akcentuje tiež boj proti diskriminácii – na rozdiel od Marine Le Penovej, ktorá spomína len boj proti diskriminácii založenej na hendikepe, kandidát spomína i boj proti diskriminácii na základe rodu, sexuálnej orientácie, rasy, náboženstva či národnosti.

Z analýzy programových prehlásení a mediálnych vyjadrení kandidátov vyplýva, že práve v téme ľudskoprávnej a menšinovej politiky je zreteľne vidieť, na koho konkrétne kandidáti svoje politické vízie sústredia. Keďže motiváciu Jeana-Luca Mélenchona možno vysvetliť v prvom rade túžbou po rovnostárskej spoločnosti, je zrejmé, že z rozširovania práv budú profitovať v prvom rade doteraz znevýhodňované skupiny (sociálne slabší, menšiny). Naopak, ako vyplýva napríklad z jeho ekonomického programu, kandidát práva plánuje skresávať tým, ktorí doteraz žili vo výhode, teda mocným a bohatým. Z programu a mediálnych vyjadrení Marine Le Penovej je zrejmé, že kandidátka chápe ľudské práva v úzkom prepojení s príslušnosťou k národu – napríklad z návrhu o „francúzskom privilegii“ jasne vyplýva, že rozširovanie práv sa bude týkať len Francúzov. Možno teda konštatovať, že zatiaľ čo ľudskoprávna a menšinová politika Jeana-Luca Mélenchona vychádza z vízie rovnostárskej spoločnosti, u Marine Le Penovej je opäť hlavnou motiváciou obrana národa.

4.3 Zahraničnopolitický a bezpečnostný okruh

Nasledujúca podkapitola sa venuje otázkam súvisiacim so zahraničnopolitickou a bezpečnostnou agendou kandidátov. Najprv analyzuje a porovnáva ich postoj k medzinárodným inštitúciám, následne k migrácii.

a) Postoj k medzinárodným inštitúciám

Aj v otázke postoja k medzinárodným inštitúciám sa kandidáti v niektorých významných tézach navrhovaných politík zhodnú. Obaja v prvom rade hovoria o možnosti vystúpenia z Európskej únie, ale takisto aj o vystúpení z eurozóny, z NATO či o opustení medzinárodných obchodných zmlúv. Naopak, obaja navrhujú užšiu spoluprácu s Ruskou federáciou, africkými krajinami či zámorskými územiami Francúzska.

U oboch politikov možno potenciálny odchod z daných organizácií či iných typov spoluprác interpretovať ako dôsledok nespokojnosti s ich aktuálnym fungovaním – možnosť odchodu u oboch kandidátov vyplýva z presvedčenia, že spomínané organizácie

a medzinárodné zmluvy škodia Francúzsku. Pre pochopenie hlbších dôvodov, ktoré kandidátov k tomuto presvedčeniu vedú, je však opäť nutné pozrieť sa na kontext, v ktorom riešenia politici navrhujú.

Hlavná motivácia Marine Le Penovej je zrejmä už z prvého bodu jej programového vyhlásenia, v ktorom hovorí o nutnosti opätovného nadobudnutia francúzskej suverenity, a to v ekonomických, politických i sociálnych otázkach. Je zrejmé, že Európska únia pre ňu predstavuje inštitúciu, ktorá tomu zo svojej podstaty bráni – chápe ju ako inštitúciu, ktorá Francúzsko brzdi, zabraňuje mu v slobodnom rozhodovaní o svojom osude a presadzuje hodnoty, ktoré nie sú v súlade s francúzskymi tradíciami. Únia je pre kandidátku nereformovateľná, každý kritický hlas je podľa nej perzekvovaný. Dokým bude Francúzsko súčasťou Európskej únie, nikdy nebude skutočne suverénne, čo najskôr chce preto zorganizovať referendum o vystúpení z Únie. Pomerne jasná je aj jej motivácia k vystúpeniu z NATO – kandidátka ho chápe ako organizáciu, ktorá Francúzsku núti svoje predstavy o usporiadaní sveta, a taktiež núti krajinu zúčastňovať sa bojov, o ktorých jej občania nemali možnosť rozhodovať. Kandidátkine návrhy vystúpenia z oboch týchto organizácií tak možno interpretovať princípom nacionalizmu.

Na rozdiel od Marine Le Penovej, Jean-Luc Mélenchon nie je a priori proti Európskej únii – dáva jasne najavo, že ak sa inštitúciu podarí reformovať, Francúzsko naďalej zostane jej súčasťou. Je teda zrejmé, že vystúpenie z Európskej únie sám považuje za krok, ku ktorému by sa mala krajina uchýliť, až keď iné možnosti zlyhajú. Za jeho najväčšiu výčitku voči súčasnému fungovaniu Únie nemožno považovať vieru v to, že inštitúcia škodí francúzskej suverenite, ale výhrady voči aktuálnemu modelu jej obchodnej a sociálnej politiky, ktorý je podľa neho príliš liberálny a prehlbuje spoločenské nerovnosti. V prípade otázky vystúpenia z NATO zas možno jeho návrh chápať v kontexte presadzovania ideí humanizmu, pacifizmu a antiglobalizmu. Z programového prehlásenia a mediálnych vyjadrení totiž vyplýva, že kandidátova kritika nemieri na fakt, že v NATO Francúzi bojujú vo vojnách, ktoré si sami nevybrali, ale na to, že inštitúcia posilňuje mocenské postavenie Spojených štátov vo svete a šíri vojnu ako takú. V prípade druhého kandidáta tak možno konštatovať, že jeho motivácia k potenciálnemu opusteniu Európskej únie a NATO nevyplýva z nacionalizmu, ale skôr z presvedčenia o potrebe vybudovať medzinárodné spoločenstvo založené na ideách rovnosti a mieru.

Motivácie kandidátov možno považovať za rozdielne aj v prípade ďalších

potenciálnych medzinárodných spoluprác. Zatiaľ čo v kontexte medzinárodných partnerstiev s africkými krajinami je možné motiváciu Marine Le Penovej opäť chápať ako niečo, z čoho má v konečnom dôsledku profitovať Francúzsko (navrhovaná spolupráca sa má týkať otázok bezpečnosti a migrácie), pozíciu Jeana-Luca Mélenchona formuje skôr idea spolupráce založenej na rozvojovej pomoci poskytovanej preto, aby boli dôstojné podmienky zabezpečené aj ľuďom žijúcim v zahraničí. V rozdielnych kontextoch kandidáti hovoria aj v súvislosti s potenciálnym partnerstvom s Ruskou federáciou – zatiaľ čo u Marine Le Penovej možno motiváciu pre spoluprácu chápať v kontexte vyzdvihovania kultúrnych podobností krajín či osobných sympatií k ruskému prezidentovi, pre Jeana-Luca Mélenchona Rusko predstavuje potenciálneho partnera z pragmatického dôvodu zdieľania priestoru na spoločnom kontinente.

c) Postoj k migrácii

Je zrejmé, že tie isté motívy, ktoré kandidátov inšpirovali k návrhom v oblasti súvisiacej s medzinárodnými inštitúciami, možno badať aj pri ich víziách migračnej politiky. V tomto prípade však obaja kandidáti presadzujú veľmi odlišné návrhy.

Z programového prehlásenia a mediálnych vyjadrení Marine Le Penovej jasne vyplýva, že politička migráciu považuje za hrozbu, ktorú je nutné okamžite zastaviť. Kandidátka túto hrozbu vníma v rôznych oblastiach života – chápe ju ako jav, ktorý ničí francúzsku kultúru, tradície a hodnoty, predstavuje bezpečnostnú hrozbu, no najmä znemožňuje Francúzom prístup k tomu, na čo majú nárok (sociálne benefity, pracovné príležitosti...). V tomto kontexte je preto potrebné chápať aj konkrétne obsahy navrhovaných riešení. Zavedenie limitov pre prijímanie cudzincov, sprísnenie azylovej politiky či skomplikovanie prístupu k občianstvu zjavne predstavujú kandidátkine pokusy o zamedzenie nových príchodov cudzincov do Francúzska. Návrhy, ktoré pre cudzincov vo vybraných profesiách limitujú vstup na pracovný trh či zavádzajú dodatočné dane, zas majú skomplikovať život tým cudzincom, ktorí už vo Francúzsku žijú.

Jean-Luc Mélenchon však migráciu v prvom rade chápe ako nútený exil a posledné rozhodnutie, ku ktorému sa človek v núdzi či nebezpečenstve uchýli. V tomto kontexte je preto potrebné chápať aj jeho konkrétne návrhy súvisiace s migračnou politikou. Je zrejmé, že ak Jean-Luc Mélenchon hovorí o francúzskej povinnosti pomáhať, o nehumánosti stanovovania limitov na počty prijatých migrantov či odmietaní „delegovania“ migračnej politiky do zahraničia, pramení to z jeho presvedčenia o tom, že si migranti zaslúžia ľudské

zaobchádzanie. Tento postoj sa prejavuje aj pri politike zameranej na tých, ktorí sa už vo Francúzsku nachádzajú. Jean-Luc Mélenchon cudzincov vníma ako neodmysliteľnú súčasť francúzskej spoločnosti. Navrhuje preto pre migrantov rozširovať niektoré práva – napríklad v kontexte zjednodušovania prístupu k pracovnému pobytu či francúzskemu občianstvu.

Po vykreslení motivácií na pozadí navrhovaných migračných politík je teda zrejmé, že vo väčšine navrhovaných obsahov sa kandidáti nezhodnú. A aj pri tých niekoľkých bodoch, v ktorých sa ich politiky pretínajú, stále možno hovoriť o veľmi odlišnej motivácii. Obaja kandidáti napríklad hovoria o potrebe medzinárodnej spolupráce v téme migrácie – no zatiaľ čo za motív Marine Le Penovej možno označiť pokus o to, aby sa do Francúzska nedostávali ďalší migranti, u Jeana-Luca Mélenchona tento názor možno interpretovať ako túžbu po zabezpečení dôstojných podmienok v krajinách pôvodu pre všetkých.

4.4 Postoj k inštitucionálnej reforme štátu

Za jednu z hlavných téz politík navrhovaných v kontexte inštitucionálnej reformy štátu možno u oboch kandidátov vymedziť jeden špecifický prvok – a tým je posilnenie roly ľudu. Marine Le Penová a Jean-Luc Mélenchon sa v tomto kontexte zhodujú vo viacerých konkrétnych návrhoch. Obaja napríklad hovoria o potrebe inštitucionalizovať „skutočné referendum z ľudovej iniciatívy“, podmieniť zmeny ústavy súhlasom ľudu či zmeniť volebný systém (aspoň v niektorých voľbách) na pomerný, a to za účelom lepšej reprezentácie ľudu. Práve tieto návrhy tak možno interpretovať ako tie, ktoré vyplývajú z populistckej príslušnosti politikov – vychádzajú totiž z premisy, že je nutné posilniť vôľu ľudu oproti vôli elít, v tomto prípade tých politických. Okrem toho tiež obaja kandidáti navrhujú podobné riešenia na rezortnej úrovni, napríklad chcú, aby vzniklo ministerstvo spájajúce tému morskej dimenzie krajiny so zámorskými oblasťami Francúzska.

Napriek týmto prienikom však možno nájsť aj návrhy, v ktorých kandidáti spolu nesúhlasia. Azda najvýraznejším takýmto bodom je návrh Jeana-Luca Mélenchona o opustení Piatej a vybudovaní „Šiestej“ francúzskej republiky. Tento návrh Jeana-Luca Mélenchona možno interpretovať v kontexte jeho nespokojnosti so súčasným stavom – je zrejmé, že kandidát je presvedčený o tom, že systém, v ktorom Francúzsko funguje, je nutné prebudovať zvnútra, pretože jeho skazenosť zasahuje do fungovania celého štátu a spoločnosti. Opustenie „prezidentskej monarchie“ chápe ako absolútne nevyhnutný krok,

ktorý je zároveň podmienkou všetkých ďalších návrhov, ktoré kandidát vo Francúzsku plánuje zaviesť. Naopak, Marine Le Penová sa explicitne stavia proti zmene systému na „Šiestu“ francúzsku republiku – je zrejmé, že kandidátka nevníma ako problém samotný francúzsky systém, ale skôr kultúrne a mocenské vplyvy, ktoré doň prenikajú zvonku.

Kandidáti sa tak v tomto kontexte líšia aj v intenzite či radikálnosti navrhovaných opatrení posilňujúcich vôľu ľudu. Kým Marine Le Penová hovorí o návrhoch ako zníženie počtu senátorov či poslancov, Jean-Luc Mélenchon hovorí o riešeniach ako zavedenie zákazu vstupu lobbistom do budovy parlamentu, odvolávanie politických zástupcov z vôle ľudu počas výkonu ich mandátu, absolútny zákaz prepojenia vysokých štátnych funkcionárov s privátnym sektorom či založenie „zhromaždenia ľudového zásahu“, v ktorom bude mať ľud možnosť zasahovať napríklad do formovania sociálnej politiky. Oproti Marine Le Penovej je radikálnejší aj v otázke zmeny ústavy – zatiaľ čo kandidátka len všeobecne hovorí o „referende o revidovaní ústavy“, Jean-Luc Mélenchon navrhuje, aby novú ústavu „Šiestej“ francúzskej republiky samotný ľud priamo predostrel.

4.5 Zhrnutie porovnania

Po popísaní, analýze a interpretácii hlavných obsahových bodov navrhovaných politik Marine Le Penovej a Jeana-Luca Mélenchona možno konštatovať, že napriek tomu, že sa kandidáti nachádzajú na pomyselnéj opačnej strane politického spektra, ich konkrétne navrhované riešenia sa v mnohom zhodnú. Z analýzy vyplýva, že najčastejšie ide o návrhy, ktoré spočívajú v záujme kandidátov o ľud – teda o návrhy, ktoré vyplývajú z populistického premýšľania o krajine rozdelenej na „skutočný ľud“ a „skorumpované elity“.

Spoločné návrhy, ktoré favorizujú a posilňujú rolu človeka oproti elitám, sa nachádzajú vo viacerých skúmaných tematických okruhoch. Azda najzreteľnejšie viditeľné sú v ekonomických programoch kandidátov, rovnako ako v ich návrhoch týkajúcich sa inštitucionálnej reformy štátu. V oboch prípadoch sa kandidáti zhodujú na potrebe posilnenia roly človeka. V ekonomickom programe hovoria o zvýšených štátnych zásahoch do fungovania trhu prostredníctvom priamej podpory reálnej ekonomiky, ich návrhy sa výrazne zhodujú aj v téme posilňovania sociálneho štátu – kandidáti majú podobnú víziu pracovnej politiky či témy dôchodkov. Prvok posilňovania ľudu oproti elitám ich spája aj v téme inštitucionálnej reformy štátu, kde obaja volajú po zavedení „skutočného ľudového referenda“, zmene volebného systému tak, aby ľud lepšie reprezentoval či podmienení

každej ústavnej zmeny referendum.

Súlad názorov možno spozorovať aj v ich postoji ku globalizácii – oboch kandidátov možno totiž označiť za antiglobalistických. Zhodnú sa tak napríklad v názore na nutnosť obmedzovania či komplikovania prístupu zahraničných firiem na francúzsky trh, na opustenie medzinárodných ekonomických dohôd, nevyhnutnosť okamžitého odchodu z NATO či potenciálny odchod z Európskej únie. Naopak, rozvíjať vzťahy chcú obaja kandidáti s niektorými africkými krajinami či Ruskou federáciou.

Určitú príbuznosť názorov tiež u kandidátov možno nájsť v oblasti kultúrnej politiky. Marine Le Penová i Jean-Luc Mélenchon prízvukujú nutnosť obrany francúzskych tradičných hodnôt, ktoré sú pre oboch kandidátov reprezentované heslom francúzskej revolúcie: sloboda, rovnosť, bratstvo. Práve z nich u oboch kandidátov vyplývajú návrhy súvisiace s obranou francúzskeho sekularizmu a antikomunitarizmu.

Aj keď sa z týchto navrhovaných riešení môže javiť, že kandidáti sú si veľmi podobní, pre správne pochopenie ich politik je nutné sústrediť sa nielen na všeobecné smerovanie ich návrhov, ale aj na ich kontext a konkrétne formy predkladaných riešení. Práve na nich sa totiž ukazuje, že napriek prvému dojmu sú rozdiely medzi predkladanými návrhmi zreteľné a motivácie, ktoré k nim kandidátov vedú, sa od seba výrazne líšia.

U Marine Le Penovej sa dá okrem navrhovania politik čo najvýhodnejších pre ľud hovoriť aj o druhej významnej motivácii – o obrane národa. Ak kandidátka hovorí o štátnych zásahoch do fungovania trhu, chápe ich ako „inteligentný protekcionizmus“ brániaci francúzsky trh a spoločnosť. Ak navrhuje silnejší sociálny štát, potom hovorí aj to, že bude podmienený príslušnosťou k francúzskemu národu. Dodáva tiež, že byť Francúzom bude „privilegiom“ a rozsah menšinovej politiky sa bude zužovať. Nacionalistická motivácia je zjavná aj v zahraničnej a bezpečnostnej politike – v chápaní kandidátky je nutné z Európskej únie, NATO a medzinárodných ekonomických dohôd vystúpiť preto, že bránia skutočnej francúzskej suverenite. Ochrana národa je dôvodom, prečo kandidátka brojí aj proti migrácii.

U Jeana-Luca Mélenchona sa však o motivácii nacionalizmom hovoriť nedá – jeho navrhované riešenia plynú skôr z túžby po egalitárnej spoločnosti oslobodenej od negatívnych dôsledkov globálneho fungovania trhu. Hodnoty francúzskej revolúcie nechce brániť preto, že sú národným dedičstvom, ale preto, že ich naplňovanie by krajinu priviedlo k vytvoreniu egalitárnejšej a sociálnejšej spoločnosti. Ak kandidát hovorí

o nutnosti obmedzovania či komplikovania prístupu na francúzsky trh pre zahraničné spoločnosti, robí to v mene boja proti globálnemu fungovaniu trhu, nie v záujme ochrany francúzskej suverenity. Miesto „inteligentného protekcionizmu“ hovorí o „solidárnom protekcionizme“, ktorý bude prísnejší voči ekonomickým elitám, no bude podporovať ľud. Skutočne sociálny štát kandidát chápe ako prístup k dôstojnému životu pre každého. Tradíciu rovnosti prízvukuje aj v kultúrnej politike – sekularizmus a antikomunitarizmus však preňho nemôžu byť dôvodom pre to, aby v konečnom výsledku došlo k výraznému obmedzeniu slobody jednotlivca. Menšiny tak podľa neho majú nárok na rozširovanie práv. Apel na rovnosť, ľudskosť a antiglobalizmus je zjavný aj v zahraničnej a bezpečnostnej politike – z Európskej únie chce kandidát vystúpiť kvôli ekonomickej a sociálnej politike (a len ak sa mu nepodarí vyjednať nové medzinárodné zmluvy, ktoré budú solidárnejšie), z NATO v mene pacifizmu. Idea ľudskosti ho motivuje aj v migračnej politike – migráciu chápe ako posledný krok, ku ktorému sa človek v núdzi uchýli. Francúzsko má preto podľa neho povinnosť pomáhať v mene humanizmu.

Pre prehľadnejšie zhrnutie spoločných či rozdielnych bodov navrhovaných politik kandidátov práca prináša nasledujúcu tabuľku.

		Marine Le Penová	Jean-Luc Mélenchon
Ekonomický okruh	ekonomický intervencionizmus verzus liberalizmus	zvýšiť mieru intervencionizmu (s výnimkou malých a stredných podnikov); „inteligentný protekcionizmus“	zvýšiť mieru intervencionizmu (s výnimkou malých a stredných podnikov); „solidárny protekcionizmus“
	postoj k sociálnemu štátu	posilniť sociálny štát, no len pre Francúzov	posilniť sociálny štát tak, aby všetci žili dôstojne
Kultúrny okruh	kultúrny protekcionizmus verzus liberalizmus	obrana republikánskych hodnôt ako francúzskeho dedičstva	obrana republikánskych hodnôt ako kľúča k egalitárnej spoločnosti
	sekularizmus a antikomunitarizmus	snažiť sa o absolútny sekularizmus a antikomunitarizmus	podporovať sekularizmus a antikomunitarizmus, no nezasahovať do slobody jednotlivca
	Ľudskoprávna a menšinová politika	zaviesť „francúzske privilégium“; zmenšovať rozsah práv menšín; boj proti diskriminácii na základe hendikepu	v spoločnosti si všetci majú byť rovní; zväčšovať rozsah práv menšín; boj proti všetkej diskriminácii

Zahraničnopolitický a bezpečnostný okruh	postoj k medzinárodným inštitúciám (EU, NATO, ekonomické dohody)	okamžite vystúpiť v mene obrany francúzskej suverenity	EÚ: pokúsiť sa prerokovať zmluvy, ak sa to nepodarí, vystúpiť; NATO a ekonomické dohody: vystúpiť v mene pacifizmu a antiglobalizmu
	postoj k migrácii	sprísiť politiku prijímania migrantov; obmedzovať práva cudzincov vo Francúzsku	proti stanoveniu limitov prijímania migrantov; posilňovať práva cudzincov vo Francúzsku
Inštitucionálna reforma štátu	zmena štátneho systému	nie	áno, je to nevyhnutné k dosiahnutiu skutočnej zmeny
	posilnenie roly ľudu	zaviesť „skutočné referendum z ľudovej iniciatívy“; revidovať ústavu na základe referenda; podmieniť referendum každú zmenu ústavy	zaviesť „skutočné referendum z ľudovej iniciatívy“; podmieniť referendum každú zmenu ústavy; ľud ako tvorca ústavy „Šiestej“ francúzskej republiky; rozšírenie ďalších kompetencií ľudu

Tabuľka č. 1: Zhrnutie porovnania navrhovaných politík Marine Le Penovej a Jeana-Luca Mélenchona.

Z porovnania a analýzy programových prehlásení a mediálnych vyjadrení kandidátov je zrejmé, že medzi navrhovanými politikami Marine Le Penovej a Jeana-Luca Mélenchona existuje niekoľko významných prienikov. Obaja kandidáti volajú po politike, ktorá bude viac myslieť na ľudí, hľadať riešenia ich reálnych problémov a pripisovať ich názoru väčšiu váhu. Napriek týmto prienikom vyplývajúcim z presadzovania populistických riešení však možno konštatovať, že z dôvodu rozdielnej motivácie na pozadí politík kandidátov sa na úrovni jednotlivých opatrení ich návrhy výrazne líšia, a v niektorých tematických okruhoch dokonca priamo vylučujú. Exkluzívny charakter navrhovaných politík si zachovali obaja kandidáti – no zatiaľ čo Marine Le Penová vylučuje tých, ktorí nie sú príslušníkmi francúzskeho národa, Jean-Luc zas tých, ktorí sú mocní a bohatí.

Záver

Hlavným cieľom diplomovej práce bolo popísať a analyzovať podobnosti a odlišnosti v navrhovaných politikách dvoch vybraných populistických kandidátov. Konkrétne sa práca zameriavala na francúzske prezidentské voľby v roku 2017, skúmala tak pravicovú populistickú kandidátku Marine Le Penovú a ľavicového populistického kandidáta Jeana-Luca Mélenchona. Obaja populistí dosiahli vo voľbách významný politický úspech. Hlavné výskumné otázky, na ktoré práca hľadala odpoveď, zneli: Akým spôsobom sa politické sľuby vybraných kandidátov líšili či prelínali? V ktorých konkrétnych postojoch si boli príbuzné, a v ktorých rozdielne?

Ako prvé práca popísala nosné návrhy vybraných tematických okruhov politik kandidátov. Špecificky sa zameriavala na okruhy, ktoré vyplynuli z teórie zaoberajúcej sa vzťahom pravicového a ľavicového populizmu. Narábala pri tom s programovými prehláseniami a mediálnymi vyjadreniami kandidátov ako tradičnou a novodobou formou volebného marketingu. Následne práca zasadila návrhy do kontextu, popísala motivácie oboch politikov a porovnala ich navrhované riešenia.

Na základe výsledkov kvalitatívnej obsahovej analýzy možno konštatovať, že napriek tomu, že sa kandidáti nachádzajú na pomyselných opačných koncoch politického spektra, existuje viacero výrazných obsahových prienikov v ich politikách.

V prvom rade možno hovoriť o zhode v riešeniach vyplývajúcich z ich populistckej príslušnosti – teda v návrhoch, ktorých zámerom je vybudovať „ľudovejšiu“ politiku. Navrhované politiky oboch kandidátov tak jasne korešpondovali so základnou tézou teórie populizmu, ktorá chápe spoločnosť ako rozdelenú medzi dve antagonistické skupiny – „čistý ľud“ a „skorumpované elity“. Obaja kandidáti boli presvedčení o tom, že elity zanedbávajú záujmy ľudí, a preto volali po tom, aby politika vo vyššej miere reflektovala všeobecnú vôľu ľudu. Taktiež je zjavné, že seba samých vnímali ako jediné stelesnenie entity, ktorá háji skutočné záujmy ľudu pred záujmami elít – Marine Le Penová o sebe hovorila, že ona jediná dokáže krajinu ochrániť pred globalizmom, Jean-Luc Mélenchon zas tvrdil, že len o ju dokáže priviesť k skutočnej systémovej zmene.

Populizmom motivované obsahové prieniky možno nájsť aj v konkrétnych politických návrhoch. Kandidáti sa zhodnú napríklad v ekonomických otázkach, v ktorých obaja politici navrhovali vyššiu mieru zásahov štátu do fungovania trhu za účelom podpory

reálnej ekonomiky proti záujmom ekonomických elít, či vo vízii sociálneho štátu, ktorá bola u oboch politikov pomerne veľkorysá. Možno tak konštatovať, že napriek tomu, že je Marine Le Penová považovaná za pravicovú političku, v ekonomických otázkach jej pravicová príslušnosť podľahla populistickému motívu jej politiky. Ďalším významným styčným bodom navrhovaných politik boli riešenia súvisiace s otázkou inštitucionálnych reforiem štátu. Aj tie sa u oboch politikov sústredili práve na posilnenie hlasu ľudu oproti politickým elitám, obaja boli totiž presvedčení o tom, že súčasný systém mu neprikladá dostatočne veľkú váhu. Kandidátov spájaj aj antiglobalistický sentiment prejavujúci sa v ekonomickom protekcionizme či postoji k členstvu v medzinárodných organizáciách. Marine Le Penová a Jean-Luc Mélenchon sa taktiež čiastočne zhodli v chápaní vybraných kultúrnych otázok – pre nich oboch bolo významné brániť republikánske hodnoty slobody, rovnosti a bratstva, ako aj tradície sekularizmu a antikomunitarizmu.

Výsledky kvalitatívnej obsahovej analýzy programových prehlásení a mediálnych vyjadrení kandidátov však taktiež poukazujú na to, že napriek všetkým týmto prienikom zostávalo aj naďalej medzi navrhovanými politikami množstvo rozdielov. Tie sa prejavovali nielen pri skúmaní kontextu a motivácií, ktoré politikov k návrhom priviedli, ale aj pri konkrétnych zneniach navrhovaných riešení.

O už na prvý pohľad vylučujúcich sa politikách možno hovoriť pri riešeníach týkajúcich sa otázky migrácie. Zatiaľ čo Marine Le Penová migráciu považovala za hrozbu a cieľom jej migračnej politiky bolo javu zabrániť, Jean-Luc Mélenchon ju chápal ako posledný krok, ku ktorému sa uchýlia ľudia v núdzi, pomoc Francúzska preto vnímal ako povinnosť v mene ľudskosti. No významné rozdiely v kontexte a motiváciách bolo možné nájsť aj pri návrhoch, ktoré na prvý pohľad pôsobili podobne, ako napríklad v tematickom okruhu súvisiacom s už spomínanou zahraničnopolitickou a bezpečnostnou agendou či témou sociálneho štátu. Každého z kandidátov motivoval k na prvý pohľad príbuzným politikám iný dôvod – u Marine Le Penovej to bol nacionalizmus, u Jeana-Luca Mélenchona zas túžba po egalitarizme. Tieto motívy sa tak následne prejavovali aj v konkrétnych politických riešeníach. Marine Le Penová vo svojej navrhovanej politike jasne hovorila o štáte, ktorý bude v prvom rade suverénny – a o favorizovaní tých, ktorí majú francúzsku národnosť, skresávaní práv tých, ktorí Francúzmi nie sú, a pretŕhaní pút s medzinárodnými inštitúciami v mene opätovného nadobudnutia francúzskej suverenity. Naopak, Jean-Luc Mélenchon prízvukoval nutnosť bojovať za štát, ktorý bude v prvom rade solidárny –

navrhoval tak rozširovať práva nižšej a strednej triedy, obmedzovať práva mocných a bohatých a možnosť opustiť medzinárodné inštitúcie v mene antiglobalizmu a boja proti súčasnému fungovaniu trhu. V tomto kontexte sa líšila i naliehavosť, s ktorou o vybraných problémoch kandidáti hovorili, ako aj radikálnosť ich riešení. Zatiaľ čo Marine Le Penová najviac prízvukovala témy ako migrácia či kultúrny protekcionizmus, u Jeana-Luca Mélenchona to bol apel na solidárnejšiu ekonomickú politiku a nutnosť inštitucionálnej reformy štátu, po ktorej už viac spoločnosť nebude do centra pozornosti klásť trh.

Na záver tak možno konštatovať, že aj napriek niekoľkým významným obsahovým prienikom, ktoré dvoch politikov spájali, medzi nimi aj naďalej zostávalo mnoho rozdielov vyplývajúcich z kontextu a motivácií vedúcich ku konkrétnym zneniam navrhovaných politík. A aj napriek tomu, že kandidátov istým spôsobom spojil populistický sentiment kladúci do centra pozornosti ľud, aj naďalej je nevyhnutné hovoriť o zásadných rozdieloch v samom jadre ich politík – zatiaľ čo pre Marine Le Penovú je „ľudom“ národ, pre Jeana-Luca Mélenchona je to trieda.

Summary

The main goal of the diploma thesis was to describe and analyze the similarities and differences of the proposed policies of the two selected populist politicians. The thesis focused on the 2017 French presidential election, examining policies of the right-wing populist Marine Le Pen and the left-wing populist Jean-Luc Mélenchon. Both politicians achieved significant political success in the examined elections. The main research questions the thesis was trying to answer were: How do the policies of the selected candidates differ or overlap? In which specific attitudes were they related, and in which were they different?

Firstly, the thesis described the candidates' policy proposals in the selected thematic areas. It focused on the areas that emerged from the theory dealing with the relation between right-wing and left-wing populism. The thesis examined electoral programs and media statements of the candidates as the sources of their policies. Subsequently, it put the policies into context, described the motivations of both politicians and compared their proposed solutions.

Based on the results of a qualitative content analysis, it can be stated that despite the fact that the candidates are at imaginary opposite ends of the political spectrum, there are several significant content overlaps in their policies.

Firstly, there is a consensus resulting from their populist affiliation. The basis of the populist thinking unites candidates, for example, in economic issues – both of them propose a higher degree of state intervention in the market to support the real economy, or a relatively generous welfare state. In the context of populism, there are also solutions related to the issue of institutional reforms of the state – both candidates focus on strengthening the voice of the people. Secondly, the candidates' policies overlap in their anti-globalist sentiment manifested in economic protectionism or in their attitudes towards France's membership in international organizations. Last but not least, Marine Le Pen and Jean-Luc Mélenchon also partially agree on an understanding of selected cultural issues – both of them claiming it is important to defend the republican values of freedom, equality and fraternity, as well as the traditions of secularism and anti-communitarianism.

However, the results of a qualitative content analysis also point out that despite all these overlaps, there were number of differences between the candidates' proposed policies, manifested in the context and motivations of the politicians, as well as in the specific wording

of the proposed solutions.

One of the most obvious differences between the proposed policies lies in the issue of migration. While Marine Le Pen sees migration as a threat and the aim of her migration policy is to prevent it, Jean-Luc Mélenchon sees it as the last solution taken by those in need and thus claims it is France's duty to help in the name of humanity. Significant differences in motivation were also found in the proposals, which at first glance seemed similar, for example in foreign policy and security agenda or in the topic of the welfare state. Each candidate is clearly motivated by a different force – for Marine Le Pen, it is nationalism, and for Jean-Luc Mélenchon, the desire for egalitarianism. These motives were also reflected in specific wording of their policies. The main goal of Marine Le Pen's proposed policy is to make the state sovereign by favoring the French people, the distortion of the rights of those who do not have a French nationality and breaking ties with international institutions in the name of regaining French sovereignty. On the contrary, Jean-Luc Mélenchon emphasizes the need to fight for a state based on solidarity, expanding rights of the lower and middle class, restricting the rights of the powerful and rich, and leaving international institutions in the name of anti-globalism and anti-capitalism. Thus, the urgency with which the candidates speak about the selected problems differs, too. While Marine Le Pen is focusing on the topic of migration and cultural protectionism, Jean-Luc Mélenchon emphasizes a more cohesive economic policy and the need for institutional reform of the state.

To sum up, it can be stated that despite several significant content overlaps, there are still many obvious differences between the policies of the two selected politicians, originating in the core of their motivations. Despite the fact that in some topics, the candidates were united by the very same popular populist sentiment, it is still necessary to remember the fundamental difference at the heart of their policies – while for Marine Le Pen, "the people" are represented by the nation, for Jean-Luc Mélenchon it is a class.

Použitá literatúra

Primárne zdroje

Volebné programy kandidátov

MÉLENCHON, Jean-Luc. *L'Avenir en commun*. Paris: Seuil, 2016. ISBN: 978-2-02-131752-7.

RASSEMBLEMENT NATIONAL. Les 144 engagements présidentiels. *Rassemblement National* [online]. 2017 [cit. 10-10-2020]. Dostupné z: <https://www.rassemblementnational.fr/pdf/144-engagements.pdf>

Citované články z médií

ALBERTINI, Antoine. Marine Le Pen en Corse, nouvelle terre de conquête. *Le Monde* [online]. 08-04-2017 [cit. 06-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/article/2017/04/08/marine-le-pen-en-corse-nouvelle-terre-d-election_5108042_4854003.html

BAUMARD, Marilyne. Les vraies-fausse solutions des candidats sur l'immigration. *Le Monde* [online]. 01-04-2017 [cit. 17-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/article/2017/04/01/les-vraies-fausse-solutions-des-candidats-sur-l-immigration_5104116_4854003.html

BERDAH, Arthur. Débat : le duel Macron-Le Pen s'installe. *Le Figaro* [online]. 20-03-2017 [cit. 05-11-2020]. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/elections/presidentielles/2017/03/20/35003-20170320ARTFIG00373-debat-cible-de-toutes-parts-macron-repond-aux-attaques.php>

BESSE DESMOULIÈRES, Raphaëlle. A l'Essec, Mélenchon fait son show devant les « suppôts du capitalisme ». *Le Monde* [online]. 23-03-2017 [cit. 17-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/article/2017/03/23/a-l-essec-melenchon-fait-son-show-devant-les-suppots-du-capitalisme_5099373_4854003.html

BESSE DESMOULIÈRES, Raphaëlle. Entre Bastille et République, Mélenchon réussit son pari. *Le Monde* [online]. 18-03-2017 [cit. 17-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/politique/article/2017/03/18/entre-bastille-et-republique-melenchon-reussit-son-pari_5096932_823448.html

BESSE DESMOULIÈRES, Raphaëlle. Jean-Luc Mélenchon tente de se démultiplier dans la dernière ligne droite. *Le Monde* [online]. 19-04-2017 [cit. 16-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/article/2017/04/19/jean-luc-melenchon-tente-de-se-demultiplier-dans-la-derniere-ligne-droite_5113541_4854003.html

BESSE DESMOULIÈRES, Raphaëlle. Mélenchon, le second tour en ligne de mire. *Le Monde* [online]. 17-04-2017 [cit. 16-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/article/2017/04/17/a-toulouse-l-hymne-a-la-liberte-de-jean-luc-melenchon_5112269_4854003.html

BESSE DESMOULIÈRES, Raphaëlle. Pour Mélenchon, « chacun doit pouvoir vivre dans son pays ». *Le Monde* [online]. 07-04-2017 [cit. 17-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/article/2017/04/07/pour-melenchon-chacun-doit-pouvoir-vivre-dans-son-pays_5111269_4854003.html

2017/article/2017/04/07/pour-melenchon-chacun-doit-pouvoir-vivre-dans-son-pays_5107445_4854003.html

BEUVE-MÉRY, Alain. Mélenchon veut « mettre en garde » contre la « catastrophe » Le Pen, Macron ou Fillon. *Le Monde* [online]. 12-04-2017 [cit. 16-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/article/2017/04/12/a-lille-melenchon-veut-mettre-en-garde-contre-la-catastrophe-le-pen-macron-ou-fillon_5110438_4854003.html

BONNEFOUS, Bastien. Jean-Luc Mélenchon et Benoît Hamon : l'inversion des courbes. *Le Monde* [online]. 27-03-2017 [cit. 17-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/article/2017/03/27/jean-luc-melenchon-et-benoit-hamon-l-inversion-des-courbes_5101134_4854003.html

CARAMEL, Laurence. Jean-Luc Mélenchon, son programme Afrique : « Nous combattons le fléau de la prédation ultralibérale qui s'abat sur le continent ». *Le Monde* [online]. 13-04-2017 [cit. 17-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/afrique/article/2017/04/13/jean-luc-melenchon-son-programme-afrique-nous-combattons-le-fleau-de-la-predation-ultraliberale-qui-s-abat-sur-le-continent_5110925_3212.html

CARAMEL, Laurence. Marine Le Pen, son programme Afrique : « L'aide, seul rempart contre l'immigration massive ». *Le Monde* [online]. 11-04-2017 [cit. 09-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/afrique/article/2017/04/11/marine-le-pen-son-programme-en-afrique-l-aide-seul-rempart-contre-l-immigration-massive_5109633_3212.html

DE FOUCAUD, Isabelle. Présidentielle: faut-il enterrer les 35 heures ? *Le Figaro* [online]. 20-03-2017 [cit. 05-11-2020]. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/economie/le-scan-eco/decryptage/2017/03/20/29002-20170320ARTFIG00005-presidentielle-faut-il-enterrer-les-35-heures.php>

DE LA CHESNAIS, Eric. François Fillon réussit son grand oral agricole. *Le Figaro* [online]. 30-03-2017 [cit. 05-11-2020]. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/elections/presidentielles/2017/03/30/35003-20170330ARTFIG00330-le-candidat-de-la-droite-reussit-son-grand-oral-agricole.php>

DE RAVINEL, Sophie. Mélenchon veut croire que son tour est arrivé. *Le Figaro* [online]. 09-04-2017 [cit. 17-11-2020]. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/elections/presidentielles/2017/04/09/35003-20170409ARTFIG00181-melenchon-veut-croire-que-son-tour-est-arrive.php>

DE VERGÈS, Marie. Mondialisation, protectionnisme : les positions des principaux candidats à la présidentielle. *Le Monde* [online]. 18-03-2017 [cit. 16-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/economie/article/2017/03/19/mondialisation-protectionnisme-les-positions-des-principaux-candidats-a-la-presidentielle_5097176_3234.html

GUICHARD, Guillaume. Impôt universel: Mélenchon pourchassera les contribuables aisés «même en enfer». *Le Figaro* [online]. 21-04-2017 [cit. 16-11-2020]. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/impots/2017/04/21/05003-20170421ARTFIG00141-impot-universel-melenchon-pourchassera-les-contribuables-aises-meme-en-enfer.php>

FAYE, Olivier. A Bordeaux, Marine Le Pen travaille sa stratégie de second tour. *Le Monde* [online]. 02-04-2017 [cit. 05-11-2020]. Dostupné z: <https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/article/2017/04/02/a-bordeaux-marine-le-pen-travaille-sa-strategie-de-second->

tour_5104695_4854003.html

FAYE, Olivier. En vue du premier tour, Marine Le Pen mise tout sur le discours anti-immigration. *Le Monde* [online]. 18-04-2017 [cit. 09-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/article/2017/04/18/en-vue-du-premier-tour-marine-le-pen-mise-tout-sur-le-discours-anti-immigration_5112712_4854003.html

FAYE, Olivier. Marine Le Pen entre sur le terrain de la sécurité pour se sortir des affaires. *Le Monde* [online]. 18-03-2017 [cit. 06-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/politique/article/2017/03/18/marine-le-pen-entre-sur-le-terrain-de-la-securite-pour-se-sortir-des-affaires_5096888_823448.html

GALLIERO, Emmanuel. À Marseille, Le Pen appelle à «l'insurrection nationale». *Le Monde* [online]. 19-04-2017 [cit. 05-11-2020]. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/elections/presidentielles/2017/04/19/35003-20170419ARTFIG00392--marseille-le-pen-appelle-a-l-insurrection-nationale.php>

GALLIERO, Emmanuel. Le Pen veut mobiliser «les jeunes de France». *Le Figaro* [online]. 02-04-2017 [cit. 05-11-2020]. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/elections/presidentielles/2017/04/02/35003-20170402ARTFIG00180-le-pen-veut-mobiliser-les-jeunes-de-france.php>

CHEMIN, Anne. Présidentielle : face au FN, les fonctionnaires peuvent-ils désobéir ?. *Le Monde* [online]. 20-04-2017 [cit. 06-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/idees/article/2017/04/20/jusqu-ou-desobeir_5114231_3232.html

GALLIERO, Emmanuel. Terrorisme : Marine Le Pen défend une «répression nécessaire». *Le Figaro* [online]. 11-04-2017 [cit. 09-11-2020]. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/elections/presidentielles/2017/04/11/35003-20170411ARTFIG00124-terrorisme-marine-le-pen-defend-une-repression-necessaire.php>

LE FIGARO. Jean-Luc Mélenchon : « Je ne suis pas d'extrême gauche ». *Le Figaro* [online]. 16-04-2017 [cit. 16-11-2020]. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/flash-actu/2017/04/16/97001-20170416FILWWW00016-melenchon-je-ne-suis-pas-d-extreme-gauche.php>

LE FIGARO. Le débat qui lance enfin la campagne présidentielle. *Le Figaro* [online]. 21-03-2017 [cit. 06-11-2020]. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/elections/presidentielles/2017/03/21/35003-20170321ARTFIG00008-avec-le-premier-debat-telelise-la-campagne-demarre.php>

LE FIGARO. Société, économie, relations internationales... 3h24 d'un débat animé. *Le Figaro* [online]. 20-03-2017 [cit. 05-11-2020]. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/elections/presidentielles/2017/03/20/35003-20170320LIVWWW00283-en-direct-debat-presidentielle-tf1-le-pen-macron-fillon-melenchon.php>

LE FIGARO. TF1 retire un drapeau européen à la demande de Marine Le Pen. *Le Figaro* [online]. 19-04-2017 [cit. 09-11-2020]. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/elections/presidentielles/2017/04/19/35003-20170419ARTFIG00120-tf1-retire-un-drapeau-europeen-a-la-demande-de-marine-le-pen.php>

LE MONDE. A « Rennes l'insoumise », Jean-Luc Mélenchon affiche sa solidarité avec la Guyane. *Le Monde* [online]. 26-03-2017 [cit. 16-11-2020]. Dostupné z: <https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/article/2017/03/26/a-rennes-l-insoumise-jean-luc-melenchon-affiche-sa-solidarite-avec-la>

guyane_5101073_4854003.html

LE MONDE Débat présidentiel : ce qu'il faut retenir de la première confrontation entre Fillon, Hamon, Le Pen, Macron et Mélenchon. *Le Monde* [online]. 21-03-2017 [cit. 06-11-2020]. Dostupné z:

https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/article/2017/03/21/debat-presidentiel-ce-qu-il-faut-retenir-de-la-premiere-confrontation-de-la-campagne_5097875_4854003.html

LE MONDE. Débat télévisé : « Quel président voulez-vous être ? ». *Le Monde* [online]. 21-03-2017 [cit. 05-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/article/2017/03/21/debat-televise-quel-president-voulez-vous-etre_5098324_4854003.html

LE MONDE. Jean-Luc Mélenchon : « Il faut renégocier les traités européens qui sont en train de nous étouffer ». *Le Monde* [online]. 03-04-2017 [cit. 17-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/video/2017/04/03/jean-luc-melenchon-il-faut-renegocier-les-traites-europeens-qui-sont-en-train-de-nous-etouffer_5105294_4854003.html

LE MONDE. Jean-Luc Mélenchon : « Nous sommes capables de diriger le pays. » *Le Monde* [online]. 18-03-2017 [cit. 16-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/live/2017/03/18/en-direct-la-marche-de-jean-luc-melenchon-a-paris_5096825_4854003.html

LE MONDE. Marine Le Pen exige le retrait du drapeau européen pour un entretien, TF1 accepte. *Le Monde* [online]. 19-04-2017 [cit. 06-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/article/2017/04/19/marine-le-pen-exige-le-retrait-du-drapeau-europeen-pour-un-entretien-tf1-accepte_5113911_4854003.html

LE MONDE. Marine Le Pen se dit « victime d'une persécution judiciaire ». *Le Monde* [online]. 26-03-2017 [cit. 09-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/article/2017/03/26/marine-le-pen-tacle-francois-fillon-un-homme-qui-aime-l-argent_5100951_4854003.html

LE MONDE. Présidentielle : cinq candidats pour trois heures de débat animé. *Le Monde* [online]. 21-03-2017 [cit. 16-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/live/2017/03/20/suivez-le-debat-de-la-presidentielle-2017-entre-fillon-hamon-macron-melenchon-et-le-pen-en-direct_5097819_4854003.html

LE MONDE. Présidentielle : revivez le débat où les « petits » candidats ont marqué des points. *Le Monde* [online]. 05-04-2017 [cit. 06-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/live/2017/04/04/en-direct-suivez-le-debat-entre-les-11-candidats-a-la-presidentielle_5105939_4854003.html

LE MONDE. Retrouvez l'actualité politique du jeudi 30 mars. *Le Monde* [online]. 30-03-2017 [cit. 05-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/live/2017/03/30/en-direct-posez-vos-questions-sur-l-actualite-politique_5103033_4854003.html

LE MONDE. Retrouvez l'actualité politique du vendredi 31 mars. *Le Monde* [online]. 31-03-2017 [cit. 05-11-2020]. Dostupné z: <https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/live/2017/03/31/en-direct-posez->

vos-questions-sur-l-actualite-politique_5103637_4854003.html

LE MONDE. Quelle politique étrangère pour le futur président? *Le Monde* [online]. 07-04-2017 [cit. 17-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/idees/article/2017/04/07/quelle-politique-etrangere-pour-le-futur-president_5107897_3232.html

LEPARMENTIER, Arnaud. Le retour des idées françaises dans l'Union. *Le Monde* [online]. 22-03-2017 [cit. 09-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/idees/article/2017/03/22/le-retour-des-idees-francaises-dans-l-union_5098927_3232.html

MALIGORNE, Clémentine. Présidentielle : le meilleur du fact-checking du débat de lundi soir. *Le Figaro* [online]. 21-03-2017 [cit. 09-11-2020]. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/elections/presidentielles/2017/03/21/35003-20170321ARTFIG00023-debat-les-six-erreurs-des-candidats.php>

MANDRAUD, Isabelle. Vladimir Poutine adoube Marine Le Pen au Kremlin. *Le Monde* [online]. 24-03-2017 [cit. 09-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/article/2017/03/25/vladimir-poutine-adoube-marine-le-pen-au-kremlin_5100725_4854003.html

METEYER, Madeleine. Mélenchon, idole des jeunes de l'Essec. *Le Figaro* [online]. 23-03-2017 [cit. 16-11-2020]. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/elections/presidentielles/2017/03/23/35003-20170323ARTFIG00131-melenchon-idole-des-jeunes-de-l-essec.php>

NOUZILLE, VINCENT. Marine Le Pen, liaisons secrètes à l'international. *Le Figaro* [online]. 14-04-2017 [cit. 09-11-2020]. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/elections/presidentielles/2017/04/14/35003-20170414ARTFIG00283-marine-lepen-liaisons-secretes-a-l-international.php>

PÉCOUT, Adrien. Présidentielle : les six affrontements qui ont marqué un débat inédit. *Le Monde* [online]. 05-04-2017 [cit. 16-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/article/2017/04/05/presidentielle-le-debat-a-onze-en-cinq-affrontements_5106019_4854003.html

PIETRALUNGA, Cédric. Dupont-Aignan, Poutou, Lassalle... « Petits » contre « grands » candidats pour un débat sans fond. *Le Monde* [online]. 05-04-2017 [cit. 05-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/article/2017/04/05/petits-contre-grands-candidats-pour-un-debat-sans-fond_5106064_4854003.html

PIETRALUNGA, Cédric. Présidentielle 2017 : un premier débat dynamique mais sans bouleversement. *Le Monde* [online]. 21-03-2017 [cit. 16-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/article/2017/03/21/presidentielle-un-premier-debat-dynamique-mais-sans-bouleversement_5097980_4854003.html

POTIER, Samuel. Présidentielle : ce qu'il faut retenir du premier grand débat sur TF1. *Le Figaro* [online]. 21-03-2017 [cit. 05-11-2020]. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/elections/presidentielles/2017/03/21/35003-20170321ARTFIG00007-presidentielle-ce-qu-il-faut-retenir-du-premier-grand-debat-sur-tf1.php>

ROVAN, Anne. Marine Le Pen : «L'enjeu de cette présidentielle est un enjeu de civilisation». *Le Figaro* [online]. 17-04-2017 [cit. 06-11-2020]. Dostupné z:

<https://www.lefigaro.fr/elections/presidentielles/2017/04/17/35003-20170417ARTFIG00114-marine-le-pen-l-enjeu-de-cette-presidentielle-est-un-enjeu-de-civilisation.php>

SÉNÉCAT, Adrien – DELRUE, Maxime. Immigration et terrorisme : Marine Le Pen multiplie les intox. *Le Monde* [online]. 18-04-2017 [cit. 05-11-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2017/04/18/immigration-et-terrorisme-marine-le-pen-multiplie-les-intox_5113168_4355770.html

SIRAUD, Mathilde. Un hologramme puissance six pour Mélenchon. *Le Figaro* [online]. 18-04-2017 [cit. 16-11-2020]. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/elections/presidentielles/2017/04/18/35003-20170418ARTFIG00285-un-hologramme-puissance-six-pour-melenchon.php>

VISOT, Marie. Mélenchon, un projet à... 270 milliards d'euros. *Le Figaro* [online]. 11-04-2017 [cit. 16-11-2020]. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/elections/presidentielles/2017/04/11/35003-20170411ARTFIG00281-melenchon-un-projet-a8230-270-milliards-d-euros.php>

WAINTRAUB, Judith. Syrie : Juppé se rappelle au bon souvenir de Fillon. *Le Figaro* [online]. 05-04-2017 [cit. 09-11-2020]. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/elections/presidentielles/2017/04/05/35003-20170405ARTFIG00162-syrie-juppe-se-rappelle-au-bon-souvenir-de-fillon.php>

Sekundárne zdroje

Bibliografické zdroje

AALBERG, Toril – ESSER, Frank – REINEMANN, Carsten – STROMBACK, Jesper – DE VREESE, Claes. *Populist Political Communication in Europe*. New York, Routledge, 2017. ISBN 9781138614826.

AKKERMAN, Tjitske – DE LANGE, Sarah – ROODUIJN, Matthijs. 2016. *Radical right-wing populist parties in Western Europe: into the mainstream?* New York: Routledge, 2016. ISBN 978-1138914988.

ALEMAGNA, Lilian – ALLIÈS, Stéphane. *Mélenchon le plébéien*. Paris: Robert Laffont, 2012. ISBN 978-2-221-12646-2.

ARDITI, Benjamin. Populism as an Internal Periphery of Democratic Politics. *Populism and the mirror of democracy*. London, New York: Verso, 2005. ISBN 1-85984-489-8.

BAINES, Paul – BRENNAN, Ross – EGAN, John. „Market“ classification and political campaigning: some strategic implications. *Journal of Political Marketing*, 2003, 2:2.

BERLATSKY, Noah. It's time to abandon 'horseshoe theory'. *theweek.com* [online]. 2018 [cit. 20-09-2020]. Dostupné z: <https://theweek.com/articles/755549/time-abandon-horseshoe-theory>

BONO, Joyce – JUDGE, Timothy. Personality and Transformational and Transactional Leadership: A Meta-Analysis. *Journal of Applied Psychology*, 2004, 89.

BORNSCHIER, Simon. *Cleavage Politics and Populist Right: The New Cultural Conflict in Western Europe*. Philadelphia: Temple University Press, 2010. ISBN 978-1-4399-0194-6.

BROCK, George. *Out of Print: Newspapers, Journalism and the Business of News in the Digital Age*.

- London: Kogan Page, 2013. ISBN 978-0749466510.
- BRUBAKER, Rogers. Between Nationalism and Civilizationism: The European populist moment in Comparative Perspective. *Ethnic and Racial Studies*, 2017, 40:8.
- BRYMAN, Alan. *Social Research Methods*. New York: Oxford University Press, 2012. ISBN 9780199588053.
- CAIANI, Manuela – DELLA PORTA, Donatella. *Social Movements and Europeanization*. Oxford: Oxford University Press, 2009. ISBN 9780199557783.
- CANOVAN, Margaret. Populism for political theorists?. *Journal of Political Ideologies*, 2004, 9:3.
- CANOVAN, Margaret. *Populism*. New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1981. ISBN 9780151730780.
- CARTER, Elisabeth. *The Extreme Right in Western Europe: Success or Failure?* Manchester: Manchester University Press, 2005. ISBN 9781847794420.
- CAUTRÉS, Bruno. Mélenchon, « vainqueur caché » de la présidentielle ? In: PERRINEAU, Pierre. *La vote disruptif*. Paris: Presses de Sciences Po, 2017. ISBN 9782724621679.
- DADER, José Louis. La transformation de la politique sur Internet : de la politique-spectacle à la cyberdémocratie d'activisme citoyen. *Netcom*, 2012, 26:1-2.
- DAVIES, Peter. *The National Front in France, ideology, discourse and power*. London: Routledge, 2001. ISBN 0-415-15866-4.
- DOWNS, Anthony. An Economic Theory of Political Action in a Democracy. *Journal of Political Economy*, 1957, 65:2.
- EATWELL, Roger. Charisma and the revival of the European extreme right. In: BETZ, Hans-Georg. *Radical Right-Wing Populism in the Western World*. New York: Nova Publishers, 2005. ISBN 978-1138914988.
- FAYE, Jean Pierre. *Le siècle des idéologies*. Paris: Pocket, 1996. ISBN: 9782266101417.
- GANDESHA, Samir. Understanding Right and Left Populism. *Critical Theory and Authoritarian Populism*, Londýn: University of Westminster Press, 2018. ISBN 9781912656219.
- GEVA, Dorit. Daughter, Mother, Captain: Marine Le Pen, Gender, and Populism in the French National Front. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 2018, 27:1.
- GREVEN, Thomas. *The Rise of Right-wing Populism in Europe and the United States: A Comparative Perspective*. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2016. ISBN 978-1780932323.
- HALIKIOPOULOU, Daphne. The paradox of nationalism: the common denominator of radical right and radical left euroscepticism. *European Journal of Political Research*, 2012, 51:4.
- HARRIS, Phil. Commentary – Machiavelli political marketing and reinventing government. *European Journal of Marketing*, 2001, 35:9-10.
- HAWKINS, Kirk. *Venezuela's Chavismo and populism in comparative perspective*. Cambridge: Cambridge

- University Press, 2010. ISBN 9780521765039.
- HEINISCH, Richard. Success in opposition – failure in government: explaining the performance of right-wing populist parties in public office. *West European Politics*, 2003, 26:3.
- IVALDI, Gilles. A new course for the French radical right? The Front National and „dedemonisation“. In: AKKERMAN, Tjitske, DE LANGE, Sarah L., ROODUIJN, Matthijs. *Radical right-wing populist parties in Western Europe: into the mainstream?* London: Routledge, 2016. ISBN 978-1-138-91483-4.
- IVALDI, Gilles. Populism in France. In: STOCKEMER, Daniel. *Populism Around the World. A Comparative Perspective*. Berlin: Springer. ISBN 978-3-319-96757-8.
- JABLONSKI, Andrzej a kol. *Politický marketing: Úvod do teorie a praxe*. Brno: Barrister & Principal, 2006. ISBN 9788073640118.
- KOTLER, Philip. A Generic Concept of Marketing. *Journal of Marketing*, 1972, 36:2.
- KOTLER, Philip – LEVY, Sidney. Broadening the Concept of Marketing. *Journal of Marketing*, 1969, 33:1.
- KUBÁT, Michal, et. al. *Populismus v časech krize*. Praha: Univerzita Karlova, 2016. ISBN 978-80-246-3439-5.
- LACLAU, Ernesto. *On Populist Reason*. New York: Verso Books, 2005. ISBN 9781788731317.
- LACLAU, Ernesto. *Politics and Ideology in Marxist Theory: Capitalism, Fascism, Populism*. Londýn: NLB/Atlantic Highlands Humanities Press, 1977. ISBN 978-1844677887.
- LEES-MARSHMENTS, Jennifer. *Political Marketing: Principles and Applications*. New York: Routledge, 2009. ISBN 978-0415431293.
- LILLEKER, Darren G. *Key Concepts in Political Communication*. Londýn: Sage Publications, 2006. ISBN 9781446212943.
- MARCH, Luke. Left and right populism compared: The British case. *The British Journal of Politics and International Relations*. 2017, 19:2.
- MARCH, Luke. *Contemporary Far Left Parties in Europe: From Marxism to the Mainstream?* Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2008. ISBN 9783868720006.
- MAYER, Nonna. From Jean-Marie to Marine Le Pen: Electoral Change on the Far Right. *Parliamentary Affairs*, 2013, 66:1.
- MAYER, Nonna. The closing of the radical right gender gap in France?. *French Politics*, 2015, 13:4.
- MOFFIT, Benjamin. *The Global Rise of Populism*. Redwood: Stanford University Press, 2016. ISBN 9781503604216.
- MOUFFE, Chantal. *For a Left Populism*. New York: Verso Books, 2018. ISBN 978-1786637550.
- MUDDE, Cas. *Populist Radical Right Parties in Europe*, 2007. Cambridge: Cambridge University Press.

ISBN 978-0521616324.

MUDDE, Cas. The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition*, 2004, 39:4.

MUDDE, Cas – ROVIRA KALTWASSER, Cristobal. Exclusionary vs. inclusionary populism: Comparing contemporary Europe and Latin America. *Government and Opposition*, 2013, 48.

NAI, Alessandro. The personality of populists: provocateurs, charismatic leaders, or drunken dinner guests? *West European Politics*, 2019, 42:7.

NIFFENEGGER, Philip. Strategies for Success from the Political Marketers. *Journal of Consumer Marketing*, 1989, 6.

OSTIGUY, Pierre. The High-Low Divide: Rethinking Populism and Anti-Populism. *Kellogg Institute Working Paper*, 2009.

OLIVER, Eric – RAHN, Wendy. Rise of the Trumpenvolk: Populism in the 2016 Election. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 2016, 67:1.

PAUWELS, Teun. *Populism in Western Europe: Comparing Belgium, Germany and the Netherlands*. Abingdon: Routledge, 2014. ISBN 9780415814034.

POPKIN, Samuel. *The Reasoning Voter: Communication and Persuasion in Presidential Campaigns*. Chicago: Chicago University Press, 1991. ISBN 9780226675459.

RAMA, José – SANTANA, Andrés. In the name of the people: left populists versus right populists. *European Politics and Society*, 2019, 21:1.

RICHARD, Eugenie. French Revolution in Action: Storytelling in Melenchon's Presidential Campaign. *Opera*, 2013, 13.

ROODUIJN, Matthijs – AKKERMAN, Tjitske. Flank attacks: Populism and left-right radicalism in Western Europe. *Party Politics*, 2017, 23:3.

RYDGREN, Jens. *The Oxford Handbook of Radical Right*. Oxford: Oxford University Press, 2018. ISBN 9780190274559.

SHIELDS, James. Marine Le Pen and the „New“ FN: A Change of Style or of Substance? *Parliamentary Affairs*, 2013, 66.

STANLEY, Ben. The Thin Ideology of Populism. *Journal of Political Ideologies*, 2008, 13:1.

STOCKEMER, Daniel – BARISIONE, Mauro. The “new” discourse of the Front National (FN) under Marine Le Pen: A slight change with a big impact. *European Journal of Communication*, 2017, 32:2.

VAN BOHEMEN, Samira – DE KOSTER, Willem – VAN DER WAAL, Jeroen. Eurosepticism among Dutch Leftist and Rightist Populist Constituencies: How can the U-Curve be Understood? *Journal of Common Market Studies*, 2019, 57:2.

WATTS, Ashley et al. The Double-Edged Sword of Grandiose Narcissism: Implications for Successful and Unsuccessful Leadership among US Presidents. *Psychological Science*, 2013, 24:12.

VIETEN, Ulrike M. – POYNTING, Scott. Contemporary Far-Right Racist Populism in Europe, *Journal of*

Intercultural Studies, 2016, 37:6.

Elektronické zdroje

AFP. Jean-Luc Mélenchon quitte le PS. *Le Figaro* [online]. 16-11-2011 [cit. 06-10-2020]. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/flash-actu/2008/11/07/01011-20081107FILWWW00341-jean-luc-melenchon-quitte-le-ps.php>

DAMIANI, Marco. The transformation of Jean-Luc Mélenchon: From radical outsider to populist leader. *LSE European Institute* [online]. 16-11-2011 [cit. 06-10-2020]. Dostupné z: <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2017/04/22/the-transformation-of-jean-luc-melenchon/>

FRONT NATIONAL. FN : le nouveau Président élu par les adhérents! *Front national* [online]. 16-11-2011 [cit. 05-10-2020]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20110611025243/http://www.frontnational.com/?p=6252>

CHARAUDEAU, Patrick. Du discours politique au discours populiste. Le populisme est-il de droite ou de gauche ? *Les discours politiques* [online]. 2016 [cit. 05-12-2019]. Dostupné z: <http://www.patrick-charaudeau.com/Du-discours-politique-au-discours.html>

CHRISAFIS, Angelique. Marine Le Pen: the estranged daughter tied to a very public life. *The Guardian* [online]. 14-04-2017 [cit. 05-10-2020]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2017/apr/14/is-france-finally-ready-to-choose-marine-le-pen-as-president-front-national>

LE MONDE. Marine Le Pen annonce que le Front national devient Rassemblement national. *Le Monde* [online]. 01-06-2018 [cit. 05-10-2020]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/politique/article/2018/06/01/marine-le-pen-annonce-que-le-front-national-devient-rassemblement-national_5308450_823448.html

MUDDE, Cas. The problem with populism. *The Guardian* [online]. 17-02-2015 [cit. 20-09-2020]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/feb/17/problem-populism-syriza-podemos-dark-side-europe>

MINISTÈRE DE L'INTÉRIEUR. Résultats de l'élection présidentielle 2002. *Ministère de l'intérieur* [online]. 2002 [cit. 05-10-2020]. Dostupné z: [https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats/Presidentielles/elecresult__presidentielle_2002/\(path\)/presidentielle_2002/index.html](https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats/Presidentielles/elecresult__presidentielle_2002/(path)/presidentielle_2002/index.html)

MINISTÈRE DE L'INTÉRIEUR. Résultats de l'élection présidentielle 2012. *Ministère de l'intérieur* [online]. 2012 [cit. 05-10-2020]. Dostupné z: [https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats/Presidentielles/elecresult__PR2012/\(path\)/PR2012/FE.html](https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats/Presidentielles/elecresult__PR2012/(path)/PR2012/FE.html)

MINISTÈRE DE L'INTÉRIEUR. Résultats de l'élection présidentielle 2017. *Ministère de l'intérieur* [online]. 2017 [cit. 05-10-2020]. Dostupné z: [https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats/Presidentielles/elecresult__presidentielle-2017/\(path\)/presidentielle-2017/FE.html](https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats/Presidentielles/elecresult__presidentielle-2017/(path)/presidentielle-2017/FE.html)

MINISTÈRE DE L'INTÉRIEUR. Résultats des élections européennes 2009. *Ministère de l'intérieur* [online]. 2017 [cit. 05-10-2020]. Dostupné z: [https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats/Europeennes/elecresult__europeennes_2009/\(path\)/europeennes_2009/index.html](https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats/Europeennes/elecresult__europeennes_2009/(path)/europeennes_2009/index.html)

MINISTÈRE DE L'INTÉRIEUR. Résultats des élections législatives 2017. *Ministère de l'intérieur* [online]. 2017 [cit. 05-10-2020]. Dostupné z: <https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les->

resultats/Presidentielles/elecresult__presidentielle-2017/(path)/presidentielle-2017/FE.html

MINISTÈRE DE L'INTÉRIEUR. Résultats des élections municipales et communautaires 2014. *Ministère de l'intérieur* [online]. 2012 [cit. 05-10-2020]. Dostupné z: [https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats/Municipales/elecresult__MN2014/\(path\)/MN2014/index.html](https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats/Municipales/elecresult__MN2014/(path)/MN2014/index.html)

SAPIN, Charles. Présidentielle: Marine Le Pen se lance déjà. *Le Figaro* [online]. 16-01-2020 [cit. 05-10-2020]. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/politique/marine-le-pen-annonce-sa-candidature-a-la-presidentielle-de-2022-20200116>

SHORTO, Russell. Marine Le Pen, France's (Kinder, Gentler) Extremist. *The New York Times* [online]. 29-04-2011 [cit. 05-10-2020]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2011/05/01/magazine/mag-01LePen-t.html>

Zoznam príloh

Príloha č. 1: Výsledky francúzskych prezidentských volieb v roku 2017 (tabuľka)

Príloha č. 2: Zoznam relevantných citácií Marine Le Penovej (Le Monde, 18.3.2017 – 22.4.2017) (tabuľka)

Príloha č. 3: Zoznam relevantných citácií Marine Le Penovej (Le Figaro, 18.3.2017 – 22.4.2017) (tabuľka)

Príloha č. 4: Zoznam relevantných citácií Jeana-Luca Mélenchona (Le Monde, 18.3.2017 – 22.4.2017)
(tabuľka)

Príloha č. 5: Zoznam relevantných citácií Jeana-Luca Mélenchona (Le Figaro, 18.3.2017 – 22.4.2017)
(tabuľka)